

เศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์กับเศรษฐกิจไทย:
การศึกษาเชิงประจักษ์ (1975-2005)

นายพีระ ตั้งธรรมรักษ์

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

MARXIAN CATEGORIES IN THE THAI ECONOMY :
AN EMPIRICAL INVESTIGATION (1975-2005)

Mr. Peera Tangtamaruk

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics Program in Economics

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

เศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์กับเศรษฐกิจไทย:
การศึกษาเชิงประจักษ์ (1975-2005)

โดย

นายพีระ ตั้งธรรมรักษ์

สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ทีรณ พงศ์มฆพัฒน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

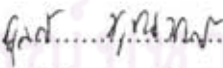
..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.สันต์ สัมปตตะวนิช)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ตฤพล อริยสังจากร)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร.กุลลินี มุทธากลิน)

พีระ คังธรรมรักษ์ : เศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์กับเศรษฐกิจไทย : การศึกษาเชิงประจักษ์ (1975-2005). (MARXIAN CATEGORIES IN THE THAI ECONOMY : AN EMPIRICAL INVESTIGATION (1975-2005)) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ.ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 121 หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายในการประยุกต์ใช้มโนทัศน์ของมาร์กซ์เรื่อง แนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไร เพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจไทยในช่วงปี ค.ศ.1975-2005 ผ่านตัวแปร เศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ ซึ่งได้แก่ อัตราการขูดรีด องค์กรประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไร การศึกษาเศรษฐกิจไทยภายใต้ทฤษฎีและตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ในอดีตที่ผ่านมาเป็นสิ่งที่ค่อนข้างหายาก ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ใช้แบบจำลองของ Wolff (1979) และตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต เป็นฐานข้อมูลหลักในการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ในประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ.1975-2005 ออกมาในเชิงปริมาณ

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ พบว่า การเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรถูกกำหนดโดยการเคลื่อนไหวของอัตราการขูดรีดและองค์กรประกอบของมูลค่าของทุน โดยอัตราผลกำไรในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นตลอดช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975-1995 ยกเว้นในปี 1990 ซึ่งถือว่าช่วงเวลาดังกล่าวเป็นยุคของการเติบโตของระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมในประเทศไทย สำหรับการเพิ่มขึ้นของอัตราผลกำไรมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการเพิ่มขึ้นของอัตราการขูดรีด โดยอัตราผลกำไรได้เพิ่มขึ้นจนถึงจุดที่สูงสุดในปี 1995 ก่อนจะลดลง ในปี 2000 เพราะผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจในปี 1997 โดยลดลงจนกระทั่งถึงปี 2005 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการศึกษา สำหรับสาเหตุของการลดลงของอัตราผลกำไรมาจากสองปัจจัยสำคัญ ได้แก่ หนึ่ง การลดลงของอัตราการขูดรีด และ สอง การที่องค์กรประกอบมูลค่าของทุนยังคงมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น

สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์...
ปีการศึกษา 2553

ลายมือชื่อนิสิต.....พีระ คังธรรมรักษ์
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5285173529 : MAJOR ECONOMICS

KEYWORDS : EXPLOITATION RATE / ORGANIC COMPOSITION OF CAPITAL /
PROFIT RATE

PEERA TANGTAMMARUK : MARXIAN CATEGORIES IN THE THAI
ECONOMY : AN EMPIRICAL INVESTIGATION (1975-2005). ADVISOR :
ASSOC. PROF. KANOKSAK KAEWTHEP, Ph.D., 121 pp.

The objective of this thesis is to use both the Marxian political economic theory and its variables to examine the Thai economy since 1975-2005. Marx's law of the tendency of the rate of profit to fall will be explored in couple with the main three Marxian categories, i.e. the exploitation rate, the organic composition of capital and the rate of profit. Since there is quite rare Marxian categories study in Thailand, the results of this thesis represent the empirical quantitative term of Marxian variables in Thailand. In this study, in order to evaluate three Marxian variables, the model of Wolff (1979) and an input-output table are used as the empirical model and the main source of data, respectively.

The movement of profit rate in Thailand depended on both the exploitation rate and the organic composition of capital. During the period of 1975-1995 which was the era of Thai capitalism growth, the rate of profit showed a gradual increasing trend from 1975 to 1995 except 1990. In addition, 1995 was the year that the rate of profit in Thailand reached its peak before dropped substantially in 2000 and 2005. After the post crisis period or 1997 onwards, the exploitation rate dramatically dropped until 2005. While, the organic composition of capital still had an increasing trend. Therefore, a decrease in the exploitation rate in couple with an increase in the organic composition of capital caused the rate of profit to fall after the post crisis period.

Field of Study : Economics.....

Student's Signature

Peera Tangtammak

Academic Year : 2010.....

Advisor's Signature

Chanok
Chanok

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างยิ่ง จากคณาจารย์ และผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้ความช่วยเหลือ คำแนะนำ ทั้ง ดึงและข้อคิดเห็นต่างๆอันมีค่า ตลอดจนได้กรุณาตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ทำให้วิทยานิพนธ์นี้ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้เขียนต้องขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.สันต์ สัมปัตตะวนิช ประธานในการ สอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.دنุพล อริยสังจากร และ อาจารย์ ดร.กุลลินี มุทธากลิน คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ เป็นอย่างสูง งานศึกษาชิ้นนี้คงไม่สามารถเสร็จสมบูรณ์ได้ หากปราศจากความช่วยเหลือตลอดจนคำแนะนำอันมีค่าของท่านอาจารย์ทุกท่าน รวมถึงต้องขอกราบ ขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำหรับทุนอุดหนุนการศึกษาระดับ บัณฑิตศึกษา เพื่อเฉลิมฉลองวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา ที่ได้มอบให้แก่ผู้เขียนตลอดระยะเวลาการศึกษาหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้รับความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บังอร ทับทิมทอง ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร.สุกานดา ลูวิธ และผู้ช่วยศาสตราจารย์สมบูรณ์ รัตนพานุกูล ที่ได้ให้ความ ช่วยเหลือ และโอกาส แก่ผู้เขียนตลอดระยะเวลาของการเป็นนิสิตคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย

ท้ายนี้ผู้เขียนใคร่ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ คุณป้า คุณน้า และคุณ ยาย ที่ห่วงใยและคอยเป็นกำลังใจให้ผู้เขียน ตลอดจนขอขอบคุณ วรัญญา, ประกอบ, รัษฎวิญญ์, ภา วิน และ เอกสุรีย์ สำหรับความช่วยเหลือ และกำลังใจที่ดีตลอดมา หากคุณความดีอันพึงมีที่ ปรากฏในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอมอบให้แก่ คุณพ่อ คุณแม่ และ ครูอาจารย์ ส่วน ข้อบกพร่องทั้งหลายที่เกิดขึ้น ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2. วรรณกรรมปริทัศน์.....	6
2.1 แนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์.....	6
2.2 วรรณกรรมปริทัศน์.....	15
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	28
3.1 กรอบแนวคิดทฤษฎี.....	28
3.2 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล.....	29
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	31
3.4 ข้อจำกัดของแบบจำลอง.....	32
4. ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ และวิเคราะห์ผลการศึกษา.....	34
4.1 ผลการศึกษาเชิงประจักษ์.....	34
4.2 วิเคราะห์การเคลื่อนไหวของตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ ในเศรษฐกิจไทย.....	44
4.3 เปรียบเทียบผลการศึกษาเชิงประจักษ์.....	72
5. บทสรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ.....	82
5.1 สรุป.....	82
5.2 อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ.....	87

	หน้า
รายการอ้างอิง.....	91
ภาคผนวก.....	98
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	121

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 แสดงผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ในประเทศไทย.....	35
4.2 แสดงร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์.....	36
4.3 ผลของการพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3...	48
4.4 ร้อยละของการผลิตต่อ GDP และร้อยละของการจ้างงานในแต่ละสาขาการผลิตของประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ.1960-1990.....	49
4.5 สัดส่วนของสินค้าอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละต่อการส่งออกรวมของประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ.1960-1992.....	50
4.6 สัดส่วนสินค้านำเข้าของประเทศไทย ปี ค.ศ.1961-1990.....	51
4.7 เปรียบเทียบร้อยละการเปลี่ยนแปลงของค่าจ้าง กับร้อยละการเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product (GDP)) ของประเทศไทยตั้งแต่ ค.ศ. 1989-2005.....	59
4.8 สัดส่วนของแรงงานชายหญิงที่ทำงานรับค่าจ้างต่อจำนวนชายหญิงทั้งหมดที่มีงานทำ.....	61
4.9 สัดส่วนหนี้สินต่างชาติต่อหนี้สินทั้งหมดของธนาคารพาณิชย์ในประเทศ.....	65
4.10 แสดงจำนวนคนว่างงานและอัตราการว่างงานในประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ.1977-2005.....	67

สารบัญภาพ

รูปภาพที่	หน้า
2.1 วัฏจักรการผลิตของนายทุน.....	7
2.2 กระบวนการผลิตทั้งหมดของนายทุน.....	8
2.3 ขนาดของส่วนเกินที่ผลิตโดยแรงงาน.....	9
4.1 แสดงการเคลื่อนไหวของมูลค่าส่วนเกิน ต้นทุนแปรผัน และต้นทุนคงที่ของประเทศไทย ตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2005.....	37
4.2 แสดงการเคลื่อนไหวของอัตราการผลิต องค์ประกอบของมูลค่าของทุนและอัตราผลกำไรของประเทศไทย ตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2005.....	38
4.3 แสดงการเคลื่อนไหวของอัตราการผลิต องค์ประกอบของมูลค่าของทุนและอัตราผลกำไรของประเทศฟิลิปปินส์ ตั้งแต่ ค.ศ. 1961-1994.....	72
4.4 แสดงการเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรของภาคอุตสาหกรรม และภาคที่ไม่ใช่อุตสาหกรรมในประเทศไทย จากงานวิจัยของ Glassman (2001).....	76

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในการศึกษาพฤติกรรม การเจริญเติบโต และพัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศหนึ่งๆ ตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก (Mainstream economics) อาทิเช่น อัตราการออม (Saving rate) อัตราเงินเฟ้อ (Inflation rate) อัตราการว่างงาน (Unemployment rate) ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) รายได้ประชาชาติ (National income) ฯลฯ ล้วนแต่เป็นตัวแปรที่มีบทบาทสำคัญในการใช้อธิบายเศรษฐกิจผ่านทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสหลักมาเป็นเวลานาน อาทิเช่น ทฤษฎีความจำเป็นเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้นของรอสทาว (W.W.Rostow) ที่ได้แบ่งวิวัฒนาการของสังคมออกเป็น 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นสังคมโบราณ (Traditional Society) ซึ่งเป็นระบบสังคมเศรษฐกิจที่ใช้ระบบการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า รูปแบบการผลิต ความเป็นอยู่ถูกกำหนดโดยธรรมชาติและขนบธรรมเนียมประเพณี ขั้นที่ 2 ขั้นเตรียมการ (Pre-Conditions for Take-Off) เป็นขั้นที่สังคมเศรษฐกิจมีการพัฒนาขึ้นโดยใช้ระบบเงินตรา มีการคิดค้นเทคโนโลยีการผลิตใหม่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขั้นที่ 3 ขั้นทะยานขึ้น (Take-Off) เป็นขั้นที่ระบบเศรษฐกิจมีการสะสมทุนในอัตราที่สูงเกินกว่าร้อยละ 10 ของรายได้ประชาชาติ อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาของขั้นที่ข้ามผ่านขึ้นไปเป็นประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรม ขั้นที่ 4 ขั้นเร่งรัดการขยายตัว (Driver to Maturity) เป็นขั้นที่ประเทศได้กลายเป็นประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรมเต็มตัว เทคโนโลยีได้กระจายไปสู่สาขาต่างๆในระบบเศรษฐกิจ ภาคบริการเริ่มมีบทบาทสำคัญ และขั้นที่ 5 ขั้นอุดมโภคา (High Mass Consumption) เป็นขั้นที่ระบบเศรษฐกิจมีความอุดมสมบูรณ์เพราะมีผลผลิตอย่างมากมาย ประชาชนภายในประเทศมีรายได้เฉลี่ยอยู่ในระดับที่สูง 'จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในทฤษฎีของรอสทาวคือ ขั้นทะยานขึ้น และปัจจัยที่สำคัญสำหรับขั้นทะยานขึ้นนี้ ก็คือ การลงทุนสุทธิเพิ่มขึ้น' (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2549: 57-58) ฉะนั้นแล้ว 'อัตราการออมและการสะสมทุนจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของประเทศในการข้ามผ่านจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง หรือ เป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนประเทศไปเป็นประเทศทุนนิยม

อุตสาหกรรม เช่นเดียวกันกับ แบบจำลองของ Harrod-Domar และ Solow (Todaro, 1985) ที่ได้ให้ความสำคัญกับอัตราการออมหรือการสะสมทุนว่า เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว' (Venida, 2007: 58) นอกจากนี้ยังมีงานศึกษาที่ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเงินเฟ้อกับอัตราการว่างงาน หรือที่ทราบกันดีในนามของเส้นโค้งฟิลลิปส์ (Phillips Curve) ฉะนั้นแล้วจึงเห็นได้ว่าในอดีตที่ผ่านมา มีงานศึกษาวิจัยจำนวนมากที่ได้ทำการศึกษาถึงพฤติกรรม สถานการณ์ ตลอดจนพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ โดยพิจารณาและวิเคราะห์ผ่านทฤษฎี มุมมอง และความสัมพันธ์ของตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลักดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ในมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political economy theory) โดยเฉพาะแนวคิด ของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx, ค.ศ. 1818-1883) ก็สามารถนำมาพิจารณาและวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเศรษฐกิจของประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรมได้เช่นกัน กล่าวคือ 'มาร์กซ์ทำการวิเคราะห์ระบบทุนนิยมโดยละเอียดในหนังสือของเขาที่ชื่อว่า ทุน (Capital) ซึ่งระบบทุนนิยมมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ หนึ่ง เป็นการผลิตเพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยน เป็นการผลิตเพื่อตลาด (commodity production) ไม่ใช่ผลิตเพื่อใช้เอง สอง มีการผูกขาดปัจจัยการผลิตอยู่ในมือชนชั้นนายทุนซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อย และสาม พลังแรงงาน (labour power) เป็นสินค้าชนิดหนึ่ง' (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2551: 165-166) ซึ่งภายใต้ระบบทุนนิยมนี้เอง ในขณะที่ บรรดานายทุนกำลังพยายามขยายกำลังการผลิตเพื่อแสวงหากำไรสูงสุด (maximize profit) ตลอดจนทำการสะสมทุนเพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มาร์กซ์ได้เห็นถึงการขูดรีด (exploitation) ของนายทุนต่อแรงงานรวมทั้งแนวโน้มของอัตราผลกำไรที่ลดลงอันเป็นผลให้ระบบทุนนิยมต้องประสบกับปัญหาวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นที่มาของทฤษฎีเรื่องมูลค่าส่วนเกิน (surplus value) และกฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไร (the law of the tendency of the rate of profit to fall) ของเขา ทั้งสองทฤษฎีของมาร์กซ์เป็นทฤษฎีที่สำคัญและเป็นรากฐานของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง งานศึกษาวิจัยทางเศรษฐศาสตร์การเมืองจำนวนมากได้นำแนวคิดของมาร์กซ์มาเป็นการศึกษา อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่างานศึกษาวิจัยทางเศรษฐศาสตร์การเมืองส่วนใหญ่อยู่

ในรูปแบบงานศึกษาเชิงคุณภาพมากกว่างานศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณที่ต้องใช้แบบจำลอง วิธีการทางเศรษฐมิติและเครื่องมือทางคณิตศาสตร์ ดังที่ Sugimoto (1975: 25-26) ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า 'เป็นที่น่าแปลกใจว่า แม้ว่าเทคนิควิธีการทางคณิตศาสตร์และวิชาสถิติได้รับการพัฒนาขึ้นมาเป็นอย่างมาก แต่งานศึกษาของมาร์กซ์ในรูปแบบของการวิเคราะห์เชิงปริมาณเพื่อใช้ในการอธิบายความเป็นไปของสังคมนั้นยังคงหายากและมีอยู่จำนวนน้อย'

จากการค้นคว้างานวิจัยที่ผ่านมา ผู้วิจัยพบว่า Wolff (1975) น่าจะเป็นนักวิชาการในกลุ่มแรกที่พยายามสร้างตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองจากทฤษฎีของมาร์กซ์ อันได้แก่ อัตราการขูดรีด (the rate of surplus value or the exploitation rate) องค์ประกอบของมูลค่าของทุน (the organic composition of capital) และอัตราผลกำไร (the rate of profit) ออกมาในรูปแบบของเชิงปริมาณ โดยใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (Input-Output table) เป็นฐานข้อมูลหลักในการสร้างตัวแปร โดยในงานชิ้นแรกของเขาได้ใช้ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ทำการศึกษาเศรษฐกิจของประเทศเปอรูโตริโก ต่อจากนั้น Wolff (1979) ได้ทำการพัฒนาแบบจำลองของเขาและนำมาสร้างตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1947 ถึง 1967 โดยภายหลังจากงานศึกษาของ Wolff ชิ้นนี้ ในแวดวงเศรษฐศาสตร์การเมืองเริ่มมีงานวิจัยพยายามที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโดยใช้ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในเชิงปริมาณมากขึ้น ทำให้วิธีการและแบบจำลองมีการพัฒนาขึ้นมาในรูปแบบที่หลากหลายตามลำดับ ล่าสุด Venida (2007) ได้นำแบบจำลองของ Wolff (1979) กลับมาใช้ในการสร้างตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์เพื่อศึกษาเศรษฐกิจของประเทศฟิลิปปินส์ กล่าวสำหรับประเทศไทยจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ การศึกษาเชิงประจักษ์ของเศรษฐกิจไทยผ่านตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ยังคงเป็นงานที่ค่อนข้างหายาก ยกเว้นงานของ สุชาวดี ศรีสุวรรณภาพ (2525) และ Glassman (2001) ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไปอย่างละเอียดในบทที่ 2

สำหรับงานศึกษาชิ้นนี้จึงเป็นความพยายามที่จะคำนวณหา อัตราการขูดรีด องค์ประกอบของมูลค่าของทุน และ อัตราผลกำไร ของเศรษฐกิจไทยออกมาในเชิงปริมาณ สำหรับกรณีศึกษา

ประเทศไทย ทั้งนี้ในช่วงปี ค.ศ.1975-2005 นับจากภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา เศรษฐกิจของกลุ่มประเทศอาเซียนมีการเติบโตขึ้นอย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะประเทศไทย ภายหลังจากการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรม เศรษฐกิจไทยมีช่วงเวลาการเติบโตอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ภาคอุตสาหกรรมได้กลายมาเป็นภาคที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก็เช่นหลายประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมักติดต้ามมาด้วยวิกฤตเศรษฐกิจเสมอ กล่าวคือ ภายหลังจากมีการเติบโตอย่างมากในช่วงระยะแรกของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม วิกฤตเศรษฐกิจได้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1997 (พ.ศ. 2540) โดยที่ประเทศไทยเองถือว่าเป็นประเทศที่เป็นต้นเหตุของวิกฤตครั้งนี้ ภายหลังจากที่วิกฤติได้ลุกลามไปมีผลกระทบต่อประเทศรอบข้าง จนทำให้มีการขนานนามวิกฤตเศรษฐกิจครั้งนี้ว่า “วิกฤติต้มยำกุ้ง (Tom Yum Kung Crisis)”

โดยสรุปงานศึกษาชิ้นนี้จึงมีความตั้งใจที่จะทำการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในเศรษฐกิจไทยออกมา รวมทั้งนำข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ ข้อเท็จจริง สถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจริงในอดีตมาประกอบการอธิบายการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวของตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ที่อยู่ในรูปเชิงปริมาณดังกล่าว โดยทำการพิจารณาการเคลื่อนไหวของตัวแปรเปรียบเทียบกับกฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไร ซึ่งงานชิ้นนี้คาดหวังว่าผลการศึกษาที่ได้จะสามารถเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่สามารถนำมาใช้พิจารณาและอธิบายเศรษฐกิจไทยในอีกมิติหนึ่งเพิ่มเติมจากตัวแปรดั้งเดิมของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อคำนวณหาตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในประเทศไทย ได้แก่ อัตราการขูดรีด องค์กรประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไร ตั้งแต่ช่วงระยะเวลาระหว่างปี ค.ศ. 1975-2005
- 1.2.2 เพื่อวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในประเทศไทย ได้แก่ อัตราการขูดรีด องค์กรประกอบของมูลค่าของทุน

และอัตราผลกำไร ในช่วงระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 1975-2005 ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่อง กฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไรของมาร์กซ์

1.3 ขอบเขตของการศึกษา¹

งานศึกษาชิ้นนี้จะยึดตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยเฉพาะทฤษฎีของมาร์กซ์เป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสหลักรวมทั้งตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์มหภาคอื่นๆที่เกี่ยวข้องยังคงมีความสำคัญในการนำมาใช้ในการอธิบายประกอบการเคลื่อนไหวของสามตัวแปรหลัก โดยข้อมูลที่งานศึกษาชิ้นนี้ใช้เป็นข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลเศรษฐกิจมหภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลจากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตของประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975-2005 นอกจากนี้แล้วข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย จะถูกใช้ประกอบการวิเคราะห์และอธิบายการเคลื่อนไหวของสามตัวแปรหลักของงานศึกษาชิ้นนี้ด้วย

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาของงานชิ้นนี้คาดว่าจะเป็นการนำเสนอถึงผลการศึกษาดังกล่าวทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์เชิงประจักษ์ที่คำนวณหาจากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตชิ้นแรกที่ทำกรวิเคราะห์เศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นระยะเวลายาวนานถึง 30 ปี โดยการเคลื่อนไหวของตัวแปรดังกล่าวจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับนักเศรษฐศาสตร์และผู้ที่มีสนใจในการนำไปใช้พิจารณาและอธิบายเศรษฐกิจไทย นอกจากนี้แล้ว การศึกษาเศรษฐกิจไทยภายใต้มุมมองทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่แตกต่างกันมีความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดถึงความเหมือนความต่างและความหลากหลายในมิติต่างๆ ท้ายที่สุด คาดว่าผลการศึกษาของงานชิ้นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะทำการศึกษาในเรื่องราวที่เกี่ยวกับตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์รวมทั้งพัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไปในอนาคต

¹ เนื่องจากฐานข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่ ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ซึ่งแสดงอยู่ในรูปของปี ค.ศ. ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกันกับฐานข้อมูลหลัก งานวิจัยชิ้นนี้จึงจะใช้ปี ค.ศ. เป็นปีหลักในการอธิบาย

บทที่ 2

วรรณกรรมปริทัศน์

เนื้อหาในบทที่ 2 วรรณกรรมปริทัศน์นี้แบ่งออกเป็นสองส่วนด้วยกัน โดยส่วนแรกเป็นการนำเสนอทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์รวมทั้งคำนิยามและความหมายของตัวแปรต่างๆ ขณะที่ในส่วนที่สองเป็นการทบทวนวรรณกรรมปริทัศน์ แสดงถึงรายละเอียดของงานศึกษาในอดีตที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์

2.1.1 มูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์ (Marxian surplus value)

ก่อนที่จะอธิบายถึงความหมายของมูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอธิบายถึงกระบวนการผลิตภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism production process) เป็นลำดับแรก ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ให้ผู้อ่านเห็นถึงภาพของกระบวนการและที่มาของการสร้างมูลค่าส่วนเกินได้อย่างชัดเจน โดยจุดเริ่มต้นของกระบวนการผลิตนั้น คือ สินค้า มาร์กซ์เองก็ได้เริ่มต้นบทแรกของหนังสือเรื่องทุน (Capital) ของเขาด้วยการวิเคราะห์ถึงสินค้าเป็นลำดับแรกเช่นกัน ดังคำกล่าวปฐมบทของเขาในหนังสือชื่อ “ทุน” ที่ว่า

‘ความมั่งคั่งของสังคมที่รูปแบบการผลิตทุนนิยมได้ครอบครองตำแหน่งสำคัญนี้ ได้ปรากฏออกเป็นสินค้ามากมายหลากหลายจนกองเป็นภูเขาเขากา สินค้าเฉพาะหน่วยแต่ละหน่วยได้ปรากฏเป็นรูปแบบมูลฐาน (elementary form) ของความมั่งคั่งดังกล่าวนี้ ดังนั้นการศึกษาของเราจึงต้องเริ่มต้นจากการวิเคราะห์สินค้า’ (เมธี เขียวมวรา, 2542: 43)

โดย‘ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิมนั้น สินค้า (commodity) จะถูกผลิตขึ้นเนื่องมาจากตัวมันเป็นแหล่งที่มาของกำไร’ (Carchedi, 1991: 7) ดังนั้นวัตถุประสงค์ในการผลิตสินค้าของนายทุนก็เพื่อนำไปขายให้ได้กำไร ในการผลิตสินค้า นายทุนมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนรูปจากวัตถุดิบเดิมให้เป็นอีกวัตถุดิบหนึ่งที่แตกต่างจากเดิม กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ กระบวนการ

ผลิตสินค้า คือ กระบวนการที่นายทุนทำการแปลงมูลค่าใช้สอยของวัตถุดิบเดิม ให้เกิดมูลค่าในการใช้สอยใหม่ ตัวอย่างเช่น วัตถุดิบเริ่มต้น ได้แก่ ดินเหนียว พอเข้าสู่กระบวนการผลิตแล้วได้เปลี่ยนกลายเป็นถ้วยชาม เป็นต้น ซึ่งแน่นอนว่ามูลค่าการใช้สอยย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยเป็นดินเหนียว มูลค่าใช้สอยก็คือเอาไปปั้นหรือใช้ปลูกข้าว แต่พอผ่านกระบวนการผลิตแล้วการเป็นถ้วยชามมูลค่าในการใช้สอยใหม่ คือ ไว้ใส่อาหาร หรือ เครื่องดื่ม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สินค้าในทรรศนะของมาร์กซ์นั้นไม่ใช่เป็นเพียงวัตถุที่มีแค่มูลค่าในการใช้สอยเพียงอย่างเดียว ‘สินค้า (commodity) ในความหมายของมาร์กซ์ แตกต่างจากคำว่า ผลผลิต (product) นัยหนึ่งสินค้าเป็นผลผลิตที่ผลิตขึ้นเพื่อขายหรือแลกเปลี่ยนในตลาดโดยผู้ผลิต’(พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์, 2546 :64) ในขณะที่ผลผลิต คือ สิ่งของที่ไม่จำเป็นต้องขาย สามารถนำมาบริโภคใช้สอยเองในครัวเรือน หรือมอบให้ผู้อื่นได้โดยเสน่หา ฉะนั้นตามทฤษฎีว่าด้วยเรื่องมูลค่าของมาร์กซ์ วัตถุที่จะจัดได้ว่าเป็นสินค้าได้นั้น จะต้องประกอบไปด้วยทั้งมูลค่าในการใช้สอย (use value) และมูลค่าในการแลกเปลี่ยน (exchange value) ซึ่งมูลค่าในการแลกเปลี่ยนนี้ หมายถึง การที่สินค้าชนิดหนึ่งในปริมาณหนึ่งสามารถนำไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าอีกชนิดหนึ่งในอีกปริมาณหนึ่งได้ กล่าวโดยง่าย คือ สินค้าชนิดนั้นมีมูลค่าเท่าไรเมื่อคิดอยู่ในรูปของตัวเงิน โดยทั่วไปแล้ว ‘มูลค่าในการแลกเปลี่ยนของสินค้าที่ผ่านกระบวนการผลิตแล้ว ย่อมต้องมีค่ามากกว่ามูลค่าในการแลกเปลี่ยนดั้งเดิมของตัวเอง หรือมากกว่าเงินที่นายทุนลงทุนเพื่อผลิตสินค้าก่อนที่จะนำเข้าสู่กระบวนการผลิต’ (Carchedi, 1991: 8)

รูปที่ 2.1 วัฏจักรการผลิตของนายทุน

$$M - - C - - C' - - M' - -> M' - - C' - - C'' - - M'' - -> \dots$$

ที่มา: (พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์, 2546: 80)

จากรูปที่ 2.1 จะเห็นได้ว่านายทุนเริ่มต้นด้วยปริมาณเงินทุนที่แน่นอน (M) โดยเงินก้อนนี้ จะถูกนำไปซื้อปัจจัยการผลิต (means of production) ซึ่งหนึ่งในปัจจัยการผลิตที่สำคัญ คือ กำลังแรงงาน (labor power (LPo)) หลังจากนั้นสิ่งเหล่านี้จะถูกนำเข้าสู่กระบวนการผลิต แปรรูป

ออกมาเป็นสินค้า (C') ที่มีมูลค่ามากกว่ามูลค่าของปัจจัยการผลิตกับค่าจ้างรวมกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มูลค่าของสินค้าที่ผ่านกระบวนการผลิต (C') ย่อมต้องมากกว่ามูลค่าของทั้งปัจจัยการผลิตและแรงงานรวมกัน (C) หรือ $C' > C$ หลังจากนั้นสินค้าสินค้าจะถูกขายในตลาดเป็นเงินอีกครั้ง โดยมีปริมาณมูลค่ามากกว่าเงินลงทุนขั้นแรก ($M' > M$) มูลค่าที่เพิ่มขึ้นนี้ก็คือกำไร (m) ซึ่งนายทุนจะนำไปบริโภคเป็นส่วนตัว เพราะกำไรส่วนใหญ่จะนำไปลงทุนซ้ำเพื่อขยายการผลิตในรอบต่อไป กลายเป็นการลงทุนและผลิตซ้ำเป็นรอบวัฏจักร (พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์, 2546: 80) ดังรูปที่ 2.2

รูปที่ 2.2 กระบวนการผลิตทั้งหมดของนายทุน

$$M \rightarrow C\{LPo \& MP\} \rightarrow \text{The Capitalist production process} \rightarrow C'\{Ce + S\} \rightarrow M' \{M + m\}$$

ที่มา: (Carchedi, 1991: 8)

ต่อมาจะทำการพิจารณาถึงมูลค่าส่วนเกินที่ถูกสร้างขึ้นจากกระบวนการผลิตว่าเกิดขึ้นในขั้นตอนใด ถ้าเราทำการพิจารณาจะพบว่า ส่วนต่างระหว่าง M กับ M' นั่นก็คือ กำไร (m) ดังนั้นแล้ว มูลค่าส่วนเกิน (S) จะได้แก่ ส่วนต่างระหว่าง C กับ C' โดยมูลค่าส่วนเกินนี้ถูกสร้างขึ้นจากพลังกำลังรวมทั้งความรู้ความสามารถ ของแรงงานที่ใช้ไปในการผลิต

‘สืบเนื่องมาจากชนชั้นกรรมาชีพหรือชนชั้นแรงงานไม่ได้เป็นผู้ที่ครอบครองปัจจัยการผลิต พวกเขาจึงต้องขายกำลังแรงงานและความรู้ความสามารถของเขาในฐานะปัจจัยการผลิตเพื่อแลกมาซึ่งค่าจ้าง’ (Carchedi, 1991: 8) และภายใต้ระบบทุนนิยมนั้น ค่าจ้างที่แรงงานได้รับเป็นเพียงแค่ค่าจ้างในระดับที่พอยังชีพเท่านั้น โดยเมื่อนายทุนได้แรงงานมาแล้ว แรงงานที่เขาซื้อมาจะไม่มีมูลค่าในการแลกเปลี่ยนอีกต่อไป เพราะได้ซื้อมาแล้วไม่มีจุดประสงค์ที่จะขายต่อ สิ่งที่นายทุนได้คือ มูลค่าในการใช้สอยของแรงงาน ฉะนั้นแล้วการที่นายทุนจะสร้างผลกำไรได้ เขาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำให้แรงงานทำงานให้คุ้มค่าหรือเกินกว่าเวลาทำงานที่จำเป็น (the necessary labor time)

กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ผลผลิตที่ผลิตออกมาได้นั้นต้องมีมูลค่าที่สูงกว่าต้นทุนที่นายทุนลงทุนไป ทั้งด้านค่าใช้จ่ายในปัจจัยการผลิตและค่าจ้างที่จ่ายให้กับแรงงาน หากพิจารณา

ความหมายตามนี้แล้วก็เท่ากับว่า ชนชั้นกรรมาชีพได้ถูกขูดรีดกำลังแรงงานของตนโดยนายทุนให้ทำงานมากเกินไปจนผลตอบแทนที่ตนได้รับ

ทั้งนี้สำหรับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองแล้ว “การขูดรีด” มีความหมายถึง กระบวนการทางชนชั้นขั้นพื้นฐานชนิดหนึ่งที่คนที่สร้างแรงงานส่วนเกินขึ้นมาให้กับคนที่ฉกฉวยเอาแรงงานส่วนเกินนี้ไปเป็นของตนเองนั้นไม่ใช่บุคคลคนเดียวกัน กล่าวตามความหมายนี้คือ คนที่ฉกฉวยโอกาสเอาแรงงานส่วนเกินไปเป็นของตนเองนั้นเป็นผู้ขูดรีดคนที่สร้างแรงงานส่วนเกิน...ทั้งนี้ในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองจะให้ความสำคัญทั้งเรื่องของคุณภาพของการขูดรีด ซึ่งหมายถึงการพิจารณาจากรูปแบบการขูดรีด และเรื่องการขูดรีดในเชิงปริมาณ อันได้แก่ ขนาดของส่วนเกินที่ผลิตออกมาได้และการแบ่งปันส่วนเกินนี้...

รูปที่ 2.3 ขนาดของส่วนเกินที่ผลิตโดยแรงงาน

$$A \text{ ----- } X \text{ ----- } B$$

ที่มา: (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2536: 69)

โดยถ้าหากสมมติให้ AB เป็นระยะเวลาในการทำงาน และถ้า AX เป็นมูลค่าที่เพิ่มขึ้นที่เทียบเท่ากับมูลค่าของกำลังแรงงาน $AX = V$ ฉะนั้น XB จะเป็นมูลค่าส่วนเกินที่ผู้ใช้แรงงานได้สร้างขึ้นมา ซึ่งส่วนนี้ตกเป็นของนายทุน และ $XB/AX = S/V =$ อัตราการขูดรีด หรือ อัตรามูลค่าส่วนเกินซึ่งอัตราการขูดรีดนี้จะแสดงถึง มิติทางด้านปริมาณของความสัมพันธ์ทางชนชั้นที่จะบ่งบอกว่า ประสิทธิภาพของนายทุนในการขูดรีดผู้ใช้แรงงานเป็นอย่างไร (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2536: 69)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นที่มาร์กซ์ให้แนวคิดที่ว่า นายทุนจะใช้เงินค่าจ้างจำนวนที่แน่นอนซื้อแรงงานจากคนงาน ซึ่งเหมือนกับถูกบังคับให้ขาย เพราะถ้าไม่ขายก็ต้องอดตาย ถ้าคนงานคนนั้นไม่ต้องการขายแรงงาน นายทุนก็ไม่มีผลกระทบแต่อย่างไรเพราะในสังคมยังคงมีแรงงานที่มีความต้องการทำงาน (abundant labour) อยู่อย่างเหลือเฟือ จะเห็นได้ว่าแรงงานแทบจะไร้อำนาจในการต่อรองกับนายทุน ฉะนั้นราคาค่าจ้างเองก็จะอยู่เพียงแค่อัตราชีพ โดยนายทุนและ

คนงานเองจะมีการตกลงชั่วโมงการทำงานเอาไว้ มาร์กซ์ได้กล่าวไว้ว่าตามปกติแล้วพลังแรงงานที่แรงงานขายให้กับนายทุน มูลค่าที่แรงงานผลิตขึ้นภายในชั่วโมงที่กำหนดจะมากกว่ามูลค่าของค่าจ้างที่แรงงานได้รับ ซึ่งส่วนต่างนี้ที่เรียกว่า มูลค่าส่วนเกิน จะทำให้เหล่านายทุนได้รับผลประโยชน์ ซึ่งมาร์กซ์ได้แบ่งชั่วโมงทำงานของคนงานออกเป็นสองส่วนด้วยกัน คือ

- เวลาทำงานที่สร้างมูลค่าใหม่เพื่อชดเชยกับมูลค่าของค่าจ้าง เรียกว่า เวลาแรงงานจำเป็น (necessary labour-time)
- เวลาทำงานเพื่อผลิตมูลค่าส่วนเกินที่เกินกว่าค่าจ้าง เรียกว่า เวลาแรงงานส่วนเกิน

2.1.2 กฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไร (the law of the tendency of the rate of profit to fall)

เนื้อหาในส่วนนี้จะเริ่มต้นด้วยการแสดงให้เห็นถึงสมการอัตราผลกำไรของมาร์กซ์เป็นลำดับแรก โดยกำหนดให้ คืออัตราผลกำไร ที่มีค่าเท่ากับมูลค่าส่วนเกินทั้งหมด (S) ส่วนด้วยต้นทุนทั้งหมด ซึ่งก็ประกอบไปด้วยต้นทุนคงที่ (constant capital, C) และต้นทุนแปรผัน (variable capital, V)

$$= S/(C+V) \quad (ก)$$

ต่อมาถ้าเรานำต้นทุนแปรผัน (V) ไปหารสมการ (ก) ทั้งเศษและส่วนก็จะได้สมการ (ข)

$$= \{S/V\} / \{(C/V)+1\} \quad (ข)$$

S/V คือ อัตราการขูดรีด หรือ อัตรามูลค่าส่วนเกิน ในขณะที่เราเรียกอัตราส่วนระหว่างต้นทุนคงที่หรือต้นทุนแปรผัน C/V ว่า องค์ประกอบของมูลค่าของทุน หรือ organic composition of capital

สำหรับแนวคิดเรื่องกฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไรนั้นมีอยู่ว่า วิฤตเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เกิดขึ้นจากการลดลงของอัตราผลกำไร โดยในช่วงระยะเวลาของการพัฒนาเศรษฐกิจนั้น อัตราผลกำไรจะมีแนวโน้มที่จะลดลง สืบเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน สาเหตุสำคัญที่ทำให้องค์ประกอบของมูลค่าของทุน (C/V) มีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้น มาจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี ดังที่สมมติฐานเรื่องแนวโน้ม

การลดลงของอัตราผลกำไร กล่าวคือ เมื่อระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมมีการพัฒนา ก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อยๆ เทคนิคและศักยภาพในการผลิตก็จะสูงขึ้น ส่งผลให้ในอนาคตจะมีการใช้ เครื่องจักรในการผลิตมากขึ้น เครื่องจักรเหล่านี้จัดว่าเป็นเทคนิคการผลิตประเภทประหยัดกำลัง แรงงาน (labor saving technology) เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วแรงงานจะเริ่มถูกเข้ามาแทนที่โดย เครื่องจักร ซึ่งหมายความว่า ในกระบวนการผลิตสินค้าหนึ่ง สัดส่วนของการใช้เครื่องจักรหรือต้นทุน คงที่ (C) จะมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นกว่าจำนวนแรงงานหรือต้นทุนแปรผัน (V) เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงทำให้อัตราประกอบของมูลค่าของทุนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

ดังนั้นแล้วหากทำการวิเคราะห์โดยใช้สมการ (ข) จะเห็นถึงความสัมพันธ์ที่ว่า 'อัตราผลกำไรถูกกำหนดโดยอัตราการผลิตแรงงาน (S/V) และ organic composition of capital (C/V) เพราะฉะนั้นถ้าหากว่า S/V ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป ขณะที่ C/V เพิ่มสูงขึ้น อัตราการผลกำไรก็จะมีแนวโน้มลดลง อันจะนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในท้ายที่สุด' (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2536: 72)

2.1.3 แบบจำลองทางทฤษฎีของ Wolff (1979) และ Venida (2007)²

ในการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ แบบจำลองทางทฤษฎีจะเริ่มต้นสมมติให้ระบบเศรษฐกิจที่ทำการศึกษานั้นเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มีภาคการผลิตเพียงแค่สองภาคเท่านั้น (two sectors model) สำหรับรายละเอียดของแบบจำลองเชิงประจักษ์ที่ใช้ในการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในเศรษฐกิจไทยที่ประกอบไปด้วยหลายสาขาการผลิตนั้น (n-sectors model or empirical model) จะได้กล่าวถึงต่อไปในหัวข้อที่ 3.2.1

สำหรับตัวแปรทางเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ที่สร้างจากแบบจำลองนี้ มีที่มาจาก ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ซึ่งเป็นตารางที่จัดแสดงอยู่ในรูปของเมตริกซ์ (Matrix) ที่แสดงให้เห็น

² ผู้วิจัยทำการเรียบเรียงและเปลี่ยนสัญลักษณ์ของตัวแปรในแบบจำลองต้นแบบบางตัว เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ

เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันของแต่ละสาขาการผลิตทางเศรษฐกิจของประเทศหนึ่งๆ โดยระบุว่าผลผลิต (output) ของภาคการผลิตหนึ่งได้กลายเป็นปัจจัยการผลิต (input) ของอีกภาคการผลิตหนึ่งในมูลค่าเท่าใด ตัวอย่างเช่น ในปีนี้ภาคการเกษตรมีผลผลิตเท่ากับ 100 หน่วย โดยใน 100 หน่วยนี้ขายไปเพื่อเป็นปัจจัยการผลิตให้กับภาคอุตสาหกรรม 60 หน่วย ภาคการบริการ 30 หน่วย และภาคอื่นๆอีก 10 หน่วย เป็นต้น และในทำนองเดียวกันภาคการเกษตรเองก็ได้ซื้อผลผลิตจากภาคอุตสาหกรรมเข้ามาเป็นปัจจัยในการผลิตของตัวเองเช่นกัน

โดยการวิเคราะห์ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (input-output analysis) นั้นจัดว่าเป็นวิธีการที่ใช้ในการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงภายในระบบหนึ่งว่าเกิดจากการเปลี่ยนแปลงแปลงของปัจจัยตัวใดภายใต้ระบบเดียวกัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ข้อมูลภายในตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต นั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างอุตสาหกรรมผ่านการซื้อขายปัจจัยการผลิตระหว่างกัน (Watkins, 2009)

สำหรับเนื้อหาในส่วนนี้จะเริ่มลงไปในรายละเอียดของแบบจำลองทางทฤษฎี โดยกำหนดให้³:

a = inter-industry coefficient matrix (เมตริกซ์ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอุตสาหกรรม),

= the depreciation rate (ค่าเสื่อมราคา),

l = row vector of labor coefficient (เวกเตอร์แนวนอนที่แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของแรงงาน),

N = total employment (จำนวนการจ้างงานทั้งหมด),

M = column vector of productive consumption (เวกเตอร์ในแนวตั้งที่แสดงมูลค่าการบริโภค),

---

³ สัญลักษณ์และคำจำกัดความของตัวแปรทั้งหมดนี้จะใช้ในการอธิบายทั้งในส่วนของ แบบจำลองทางทฤษฎีหัวข้อ 2.1.3 และแบบจำลองเชิงประจักษ์หัวข้อ 3.2.1

m = column vector of average consumption or the standard of living per unit of money (M/N) (เวกเตอร์ในแนวดิ่งที่แสดงมูลค่าการบริโภคเฉลี่ย หรือแสดงมาตรฐานการครองชีพต่อหนึ่งหน่วยของเงิน),

X = column vector of gross domestic product by sector (เวกเตอร์ในแนวดิ่งที่แสดงมูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ),

k = the matrix of capital stock coefficients (เมตริกซ์ที่แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของทุน),

p = row vector of sectoral price indices (เวกเตอร์ในแนวราบที่แสดงดัชนีราคาในแต่ละสาขา)

สำหรับระบบเศรษฐกิจที่มีเพียงสองสาขาการผลิต กำหนดให้สาขาแรกเป็นผู้ผลิตสินค้าที่ใช้แรงงานในการผลิต (wage good) ส่วนอีกสาขาผลิตสินค้าประเภททุน (capital good) ที่มีค่าเสื่อมราคาเท่ากับ λ และสินค้าประเภททุนดังกล่าวนี้ถูกนำมาใช้ทั้งสองสาขา นอกจากนี้กำหนดให้ไม่มีการซื้อขายกันระหว่างสองอุตสาหกรรม ดังนั้นแล้วจะทำให้แถวแรกในแนวราบของ inter-industry coefficient matrix มีค่าเท่ากับศูนย์

inter-industry coefficient matrix (a) จึงมีลักษณะดังนี้:
$$a = \begin{pmatrix} 0 & 0 \\ k_1 & k_2 \end{pmatrix} \quad (1)$$

ต่อมากำหนดให้ มูลค่าของแรงงานในสินค้าหนึ่งชนิด (The labor value (λ) of a commodity i) มีค่าเท่ากับแรงงานทางตรง (direct labor) รวมกับแรงงานทางอ้อม (indirect labor) ที่ใช้ในการผลิตสินค้าชนิดนั้น ฉะนั้นแล้วจึงสามารถเขียนมูลค่าของสินค้าทั้งสองชนิดในระบบเศรษฐกิจนี้ได้ว่า

$$\lambda_1 = l_1 + \lambda_2 k_1 = l_1 + l_2 k_1 / (1 - k_2) \quad (2)$$

$$\lambda_2 = l_2 + \lambda_2 k_2 = l_2 / (1 - k_2) \quad (3)$$

จากนิยามของมูลค่าส่วนเกินตามทฤษฎีของมาร์กซ์ มูลค่าส่วนเกิน (S) คือ ส่วนต่างระหว่างจำนวนเวลาจริงที่แรงงานใช้ในการผลิตสินค้ากับจำนวนเวลาที่เขาได้รับ ดังนั้นสมการที่แสดงถึงมูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์สามารถแสดงได้ดังนี้
$$S = 1 - \lambda_1 w \quad (4)$$

โดยที่ค่า λ, w หมายถึงมูลค่าของแรงงานคูณกับค่าจ้างที่เขาได้รับ ซึ่งเราสามารถพิจารณาอีกนัยหนึ่งได้ว่า ค่า λ, w นี้เอง คือ ต้นทุนแปรผัน (V) ของนายทุนที่ใช้ในการผลิต เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วถ้าเรานำเอา V ไปหารสมการที่ (4) เราจะได้อัตราการผลิต (λ) ออกมาดังสมการที่ (5)

$$= S/V = (1 - \lambda, w)/\lambda, w \quad (5)$$

อีกหนึ่งตัวแปรของมาร์กซ์ที่สำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบของมูลค่าของทุน (C) ซึ่งตามทฤษฎีแล้วสามารถแสดงได้ตามสมการที่ (6)

$$= C/V \quad (6)$$

โดยที่ C ได้แก่ ต้นทุนคงที่ ซึ่งก็คือมูลค่าแรงงานของทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการผลิต ($C = \lambda_2(kX)$) ดังนั้นแล้วเราจะได้องค์ประกอบของมูลค่าของทุน (C) ดังนี้

$$= C/V = \lambda_2(kX)/(\lambda, w)N \quad (7)$$

ตัวแปรต่อมา คือ องค์ประกอบทางเทคนิคของทุน (Technical composition of capital (τ)) ซึ่งได้แก่ อัตราส่วนระหว่างทุนทางกายภาพกับจำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิต หรืออัตราส่วนระหว่างทุนกับแรงงาน (capital-labor ratio) มีค่าเท่ากับ

$$\tau = kX/N \quad (8)$$

หรือเราสามารถเขียนความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางเทคนิคของทุน (τ) กับ องค์ประกอบของมูลค่าของทุน (C) ได้ใหม่ได้ว่า

$$= \tau (\lambda_2/\lambda, w) \quad (9a)$$

หรือจัดรูปได้อีกสมการหนึ่งคือ

$$= (1 + \tau)\lambda_2 \quad (9b)$$

ท้ายที่สุดอัตราผลกำไรจากทฤษฎีของมาร์กซ์สามารถแสดงได้ดังนี้

$$= S/(C+V) = \{SM\}/\{(CM)+1\} = / (+ 1) \quad (10)$$

2.2 วรรณกรรมปริทัศน์

ในส่วนนี้เป็นวรรณกรรมปริทัศน์ โดยได้ทำการสรุปรวบรวมงานศึกษามาร์กซ์เชิงประจักษ์ในอดีตที่ทำการศึกษาเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ สำหรับงานศึกษามาร์กซ์เชิงประจักษ์ในประเทศไทยแม้ว่าจะค่อนข้างหายาก แต่จากการศึกษาค้นคว้า พบว่ามีอยู่ด้วยกันสองชิ้น โดยจะแสดงไว้ในส่วนท้ายสุด

งานวิจัยของ Wolff (1975) นับว่าเป็นงานชิ้นแรกที่ทำให้ความสนใจ โดยในงานชิ้นนี้ เขาได้ใช้อัตราการชู้ดรีด ในการวัดผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีของประเทศเปอริโตรโกระหว่างปี ค.ศ. 1948-1963 ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านจากการเป็นประเทศก่อนอุตสาหกรรม ไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมของประเทศเปอริโตรโก 'โดยในงานชิ้นนี้ได้ใช้วิธีการของ Morishima-Senton transformation (1961) ร่วมกับตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ในการคำนวณหาอัตราการชู้ดรีด' (Wolff 1975: 935) อาจจะกล่าวได้ว่างานศึกษาของ Wolff เป็นงานชิ้นแรกที่ทำกรคำนวณหาอัตราการชู้ดรีดของมาร์กซ์ออกมาในเชิงปริมาณโดยใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต เป็นฐานข้อมูลหลัก สำหรับผลการศึกษานั้น อัตราการชู้ดรีดของประเทศเปอริโตรโกมีการเปลี่ยนแปลงในอัตราที่ค่อนข้างจะคงที่ แม้ว่าจะศึกษาเป็นระยะเวลายาวนานถึง 15 ปี แต่ฐานข้อมูลที่ใช้ในการประมาณค่าตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์อันได้แก่ ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต มีจำกัดเพียงแค่สองปี ทำให้สามารถคำนวณอัตราการชู้ดรีดออกมาได้เพียงแค่สองปีเท่านั้น โดยอัตราการชู้ดรีดในปี 1948 อยู่ที่ 0.97 และอยู่ที่ 0.93 ในปี 1963 ตามลำดับ

สำหรับงานวิจัยชิ้นต่อไปคืองานของ Sugimoto (1975) จุดประสงค์ของงานชิ้นนี้ คือ การคำนวณหาตัวแปรทางเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์อันได้แก่ มูลค่าส่วนเกิน อัตราการชู้ดรีด และอัตราการว่างงาน ของประเทศญี่ปุ่นในช่วงระยะเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งได้แก่ช่วงระยะเวลาตั้งแต่ ค.ศ.1952 ถึง 1960 สิ่งที่น่าสนใจ คือ วิธีการที่เขาใช้ในการคำนวณหาตัวแปรทางเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์นั้นมีความแตกต่างจากงานของ Wolff (1975 และ 1979) โดยวิธีการดังกล่าวแสดงได้ไว้ในสมการที่ (11) (12) และ (13) ด้านล่างนี้ตามลำดับ

$$\text{Surplus value (S)} = \text{Productiveness of Labor (P)} - \text{Average Wage (AW)} \quad (11)$$

โดยที่ P = total average of gross value-added/total number of worker in the manufacturing (12)

หรือกล่าวได้ว่า P หาได้มาจากการที่นำมูลค่าเพิ่มทั้งหมดหารด้วยจำนวนคนงานในภาคอุตสาหกรรม

$$\text{Exploitation rate ( )} = \text{Surplus value (S)}/\text{Average Wage (AW)} \quad (13)$$

ผลลัพธ์ที่ออกมาจากวิธีการของ Sugimoto (1975) นี้จะทำให้เราสามารถหาตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ออกมาเป็นรายปีได้ ในขณะที่วิธีการของ Wolff (1975 และ 1979) ที่ใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต เป็นฐานข้อมูลหลักในการคำนวณจะไม่สามารถหาตัวแปรของมาร์กซ์ออกมาเป็นรายปีได้ เนื่องด้วยโดยทั่วไปแล้วตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตส่วนใหญ่จะจัดทำออกมาทุกๆ 5 ปี โดยหลังจากที่ได้ตัวแปรข้างต้นออกมาเป็นรายปีแล้ว เขาได้ใช้วิธีการทางสถิติเพื่อคำนวณหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์กับการต่อสู้เคลื่อนไหวของแรงงาน โดยเก็บข้อมูลสถิติจากแหล่งข่าวต่างๆ อาทิเช่น ข่าวการเดินขบวนประท้วง การต่อต้าน ความขัดแย้งระหว่างแรงงานกับภาคส่วนและบุคคลต่างๆ เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาของงานชิ้นนี้พบว่า ประเทศญี่ปุ่นในช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษานั้นอัตราการชู้ตริตกับสถานการณ์ไม่สงบทางแรงงานที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือมีความสัมพันธ์เชิงบวก แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นเพียงแค่ความสัมพันธ์อย่างอ่อนคือไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ต่อมา Wolff (1979) ได้ทำการพัฒนาแบบจำลองจากงานชิ้นเดิมของเขา (หมายถึง Wolff (1975)) เพื่อที่หาค่าตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์อันได้แก่ อัตราการชู้ตริตองค์ประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไร ของประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ 1947-1967 โดยงานชิ้นนี้มุ่งเน้นดูพฤติกรรมของอัตราผลกำไรของประเทศสหรัฐฯ ในช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษาว่ามีความสอดคล้องกับกฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไรของ

มาร์กซ์หรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาเชิงประจักษ์ดังกล่าวไม่ได้สนับสนุนกฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไรของมาร์กซ์ โดยอัตรากำไรของมาร์กซ์ในช่วงเวลาตั้งแต่ ค.ศ.1947-1967 นั้นไม่ได้มีแนวโน้มที่ลดลง อย่างไรก็ตาม หนึ่งในข้อสังเกตที่สำคัญ คือ แม้วางานขึ้นนี้จะทำการศึกษาเศรษฐกิจสหรัฐมาเป็นระยะเวลาทั้งหมด 20 ปีก็ตาม แต่เนื่องมาจากฐานข้อมูลที่ใช้ยังคงเป็นตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ทำให้ท้ายที่สุดแล้วจะมีตัวแปรของมาร์กซ์ออกมาให้พิจารณาได้เพียงแค่ 4 ปีเท่านั้น ดังนั้นจึงยังคงเป็นการยากที่จะทำการประเมินแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไร อย่างไรก็ตามงานศึกษาของ Wolff (1979) ได้ระบุว่าทฤษฎีและแนวคิดของมาร์กซ์นั้นยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงในอัตราผลกำไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงในประสิทธิภาพการผลิตของแรงงาน (labor productivity) และอัตราค่าจ้างที่แท้จริง (Real wage)

งานของ Aberro-Semerena and Nieto-Ituarte (1986) เป็นอีกงานวิจัยหนึ่งที่ใช้แบบจำลองของ Wolff (1979) ในการสร้างตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ โดยจุดประสงค์ของงานชิ้นนี้คือการสร้างตัวแปรของมาร์กซ์ จากนั้นใช้ตัวแปรเหล่านี้ในการอธิบายพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศเม็กซิโกตั้งแต่ช่วงระยะเวลาปี ค.ศ. 1970 ถึง 1975 สำหรับผลของการศึกษานั้นพบว่า อัตราการชู้ดรีด องค์กรประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไรของประเทศเม็กซิโกในช่วงเวลาที่ทำการศึกษานั้นเพิ่มขึ้นร้อยละ 34.56, 30 และ 8.57 ตามลำดับ งานชิ้นนี้สรุปว่า การเพิ่มขึ้นของอัตราการชู้ดรีดของประเทศเม็กซิโกได้รับอิทธิพลมาจากการเพิ่มขึ้นของมูลค่าส่วนเกิน ซึ่งหมายความว่า แรงงานชาวเม็กซิกันถูกชู้ดรีดโดยนายทุนมากกว่าแรงงานของประเทศสหรัฐและเปอร์โตริโกเมื่อเปรียบเทียบกับงานเก่าทั้งสองชิ้นของ Wolff (Wolff (1975) และ Wolff (1979)) นอกจากนี้อัตรากำไรของประเทศเม็กซิโกไม่ว่าจะวัดออกมาอยู่ในรูปของมูลค่า (value term) หรือในรูปของราคา (price term) ก็อยู่ในระดับที่สูงกว่าทั้งสหรัฐและเปอร์โตริโก

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้เราได้ข้อสังเกตว่า ในยุคเริ่มแรกของการศึกษาเชิงประจักษ์ในลักษณะนี้นั้น วิธีการและแบบจำลองของ Wolff (1979) ถือเป็นแบบจำลองที่ได้รับความนิยมในการนำมาเป็นต้นแบบในการสร้างตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ใน

ประเทศต่างๆ จะเห็นได้จาก งานของ Venida (2007) ก็ยังคงใช้แบบจำลองของ Wolff (1979) ในการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์สำหรับประเทศฟิลิปปินส์ แม้กระทั่งงานวิจัยนี้เองก็จะยึดตามแบบจำลองของ Wolff (1979) ในการใช้คำนวณหาตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์สำหรับเศรษฐกิจไทย อาจกล่าวได้ว่ามีเพียงงานของ Sugimoto (1975) เท่านั้นที่ใช้วิธีการคำนวณที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม หลังจากงานของ Aberro-Semerena and Nieto-Ituarte (1986) ได้มีแนวทางในการคำนวณหาตัวแปรทางเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันมากขึ้น หนึ่งในนั้นที่เป็นวิธีการที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมได้แก่ แบบจำลองของ Shaikh⁴ โดยในงานของ Papadimitriou (1990) ได้พยายามคำนวณหาตัวแปรทางเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ ได้แก่ อัตราการขูดรีด องค์กรประกอบของมูลค่าของทุน และ อัตราผลกำไร ของประเทศกรีก ในช่วงระยะเวลาประมาณ 20 ปี คือตั้งแต่ ค.ศ. 1958-1977 วิธีการที่ใช้ในการคำนวณหาตัวแปรทั้ง 3 ตัวนี้เป็นวิธีการที่แตกต่างไปจากงานเดิมๆ เนื่องจากแบบจำลองที่ใช้กันนี้ได้แก่ แบบจำลองของ Shaikh โดยประเด็นที่น่าสนใจอย่างหนึ่ง คือ หลังจากคำนวณได้ตัวแปรทั้งสามตัวแล้ว งานชิ้นนี้ได้นำตัวแปรทั้งสามตัวนี้ไปเปรียบเทียบกับตัวแปรทางเศรษฐกิจกระแสหลักที่ใช้กันอยู่ดั้งเดิม โดยงานชิ้นนี้ได้แบ่งส่วนของการเปรียบเทียบออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรกเป็นการเปรียบเทียบกันระหว่างอัตราการขูดรีด) กับอัตราส่วนระหว่างกำไรกับค่าจ้าง (the profit-wage ratio) และ อัตราส่วนระหว่างกำไรกับค่าจ้างก่อนหักภาษี (the pre tax profit-wage ratio) ส่วนที่สองเป็นการเปรียบเทียบขององค์กรประกอบของมูลค่าของทุน กับอัตราส่วนระหว่างทุนกับผลผลิต (capital-output ratio) และอัตราส่วนระหว่างต้นทุนคงที่กับผลรวมของมูลค่าส่วนเกินกับต้นทุนแปรผัน $(c/(s+v))$ และส่วนที่สามเป็นการเปรียบเทียบผลิตภาพของแรงงานในกิจกรรมหรือภาคที่

---

⁴ เนื่องจากงานศึกษาชิ้นนี้ไม่ได้ใช้แบบจำลองและวิธีการของ Shaikh ในการสร้างตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ ฉะนั้นแล้วจึงขออนุญาตไม่ลงไปในรายละเอียดของตัวแบบจำลองที่ค่อนข้างมีความละเอียดและซับซ้อน อย่างไรก็ตาม แบบจำลองของ Shaikh นี้มีงานศึกษาหลายชิ้นนิยมนำมาเป็นต้นแบบในการสร้างตัวแปรของมาร์กซ์ ฉะนั้นแล้วผู้ที่สนใจศึกษาแบบจำลองของ Shaikh สามารถหารายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก Shaikh and Tonak (1994), *Measuring the wealth of nations: The political economy of national accounts*, Cambridge: Cambridge University Press. (p.20-146)

ก่อให้เกิดผลผลิต กับผลิตภาพจากกำลังแรงงานทั้งหมด สำหรับผลของการศึกษา พบว่า อัตราการชู้ดรีด และ องค์ประกอบของมูลค่าของทุน มีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่อัตราผลกำไรมีแนวโน้มที่ลดลง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือผลของการศึกษามีความสอดคล้องกับกฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไรของมาร์กซ์ สำหรับในส่วนของการเปรียบเทียบระหว่างตัวแปรนั้นพบว่า 'ในส่วนที่หนึ่ง ทั้งอัตราการผลิต อัตราส่วนระหว่างกำไรกับค่าจ้าง และอัตราส่วนระหว่างกำไรก่อนหักภาษีกับค่าจ้าง แสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกัน โดยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตลอดช่วงระยะเวลาตั้งแต่ 1958-1977 ในขณะที่ทั้งสามตัวแปรลดลงพร้อมกันในปี 1977' (Papadimitriou, 1990: 195) ส่วนที่สองการเปรียบเทียบองค์ประกอบของมูลค่าของทุน กับอัตราส่วนระหว่างทุนกับผลผลิต และอัตราส่วนระหว่างต้นทุนคงที่กับผลรวมของมูลค่าส่วนเกินกับต้นทุนแปรผัน 'แสดงให้เห็นว่าทั้งสามตัวแปรดังกล่าวมีแนวโน้มที่สูงขึ้น โดยองค์ประกอบของมูลค่าของทุนเป็นอัตราส่วนที่มีมูลค่าสูงที่สุดเมื่อทำการเปรียบเทียบกับอัตราส่วนอีกสองตัวที่เหลือ' (Papadimitriou, 1990: 196) ส่วนสุดท้ายการเปรียบเทียบผลิตภาพที่แรงงานผลิตได้ในกิจกรรมหรือภาคที่ก่อให้เกิดผลผลิต กับวิธีการวัดผลิตภาพจากกำลังแรงงานทั้งหมด พบว่า 'แม้ว่ายังมีข้อจำกัดมากสำหรับงานชิ้นนี้ในการคำนวณและวัดค่าของประสิทธิภาพทางการผลิต แต่ทั้งสองตัวแปรที่ทำการประมาณค่าออกมา ก็ยังแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นด้วยกันทั้งคู่' (Papadimitriou, 1990: 198)

ภายหลังจากงานศึกษาของ Papadimitriou (1990) งานวิจัยชิ้นต่อมาของ Lianos (1992) ได้นำเสนองานที่ทำการสร้างและประมาณการตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ของภาคอุตสาหกรรมของประเทศกรีซในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ ค.ศ. 1960 ถึง 1983 จุดประสงค์หลักของงานชิ้นนี้ คือ การทดสอบกฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไรของมาร์กซ์กับภาคอุตสาหกรรมของกรีซ โดยนอกจากงานชิ้นนี้จะเป็งานชิ้นแรกๆที่ทำการชี้เฉพาะเจาะจงลงไปเพื่อหาตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ในระดับจุลภาค ไม่ได้เป็นการหาภาพรวมของทั้งประเทศหรือในระดับมหภาคเหมือนกับงานอื่นๆ วิธีที่งานศึกษาชิ้นนี้ใช้ในการคำนวณหาตัวแปรของมาร์กซ์ก็มีความน่าสนใจเช่นกัน งานชิ้นนี้ไม่ได้ใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต เป็นฐานข้อมูลสำหรับการสร้างตัวแปร แต่แนวทางในการคำนวณสร้างตัวแปรนั้นกลับมีความคล้ายกับ

งานของ Sugimoto (1975) ซึ่งวิธีการของ Lianos (1992) สามารถสรุปคร่าวๆ ได้ดังสมการที่ (14) (15) และ (16) ที่ปรากฏอยู่ทางด้านล่างนี้

$$\text{อัตราการขูดรีด (The rate of surplus value): } r = (Q-wL)/(wL/n) = n\{(Q/Lw)-1\} \quad (14)$$

$$\text{องค์ประกอบของมูลค่าของทุน: } OCC = \{C+(II/n)\}/(wL/n) \quad (15)$$

$$\text{อัตราผลกำไร: } p = r/(OCC+1) = (Q-wL)/\{C+(II/n)+(wL/n)\} \quad (16)$$

โดยที่: Q = มูลค่าเพิ่ม (value-added), w = อัตราค่าจ้างเฉลี่ย (average wage rate), L = ระดับการจ้างงาน (level of employment), n = อัตราการลาออก (rate of turnover), C = สต็อกของทุนคงที่ (stock of fixed constant capital) และ II = ปัจจัยการผลิตขั้นกลาง (intermediate inputs)

สำหรับผลของการศึกษาพบว่า มีเพียงแค่องค์ประกอบของมูลค่าของทุน เท่านั้นที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในตลอดระยะเวลาของการศึกษา ในขณะที่อัตราการขูดรีด และอัตราผลกำไร มีการขึ้นลงผันผวนไม่สามารถระบุออกมาเป็นแนวโน้มได้ นอกจากนี้เมื่อทำการเปรียบเทียบตัวแปรทั้งสามตัวนี้กับงานของ Papadimitriou (1990) พบว่าตัวแปรทั้งสามตัวของงานชิ้นนี้มีค่าสูงกว่าตัวแปรของงาน Papadimitriou (1990) ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่างานชิ้นนี้ทำการศึกษาเฉพาะเจาะจงลงไปทีภาคอุตสาหกรรมจึงทำให้มูลค่าส่วนเกินที่ผลิตขึ้นโดยแรงงานมีค่ามากกว่า งานของ Papadimitriou (1990) ที่มีการศึกษาเศรษฐกิจทุกภาคส่วนซึ่งมีการนับรวมภาคที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพ อาทิเช่น ภาคการบริการและการขนส่ง เข้ามาเป็นฐานข้อมูลในการคำนวณด้วย

สำหรับงานศึกษามาร์กซ์เชิงประจักษ์อีกชิ้นของประเทศกรีก ได้แก่ งานของ Maniatis (2005) จุดมุ่งหมายของงานชิ้นนี้ คือ การใช้ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในการอธิบายพัฒนาการเศรษฐกิจของประเทศกรีก โดยงานชิ้นนี้ใช้วิธีการของ Shaikh and Tonak (1994) ในการแปลงข้อมูลจากบัญชีรายได้ประชาชาติและตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต มาเป็นตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ โดยจุดเด่นที่ทำให้งานของเขามีความแตกต่างจากงานศึกษามาร์กซ์เชิงประจักษ์ในประเทศกรีกสองงานแรกคือ งานชิ้นนี้ได้ทำการแบ่งแยกภาคที่ก่อให้เกิดผลผลิต (Productive sectors) ออกจากภาคที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิต (Unproductive

sectors) เพราะตามทฤษฎีของมาร์กซ์แล้ว มูลค่าส่วนเกินจะถูกสร้างขึ้นโดยแรงงานซึ่งอยู่ในภาคการผลิตเท่านั้น ฉะนั้นแล้วงานชิ้นนี้จึงกล่าวว่าเป็นแบบจำลองที่สามารถแบ่งแยกถึงความชัดเจนระหว่างภาคที่ก่อให้เกิดการผลิตและภาคที่ไม่ก่อให้เกิดการผลิตได้ ทำให้ผลของการประมาณการตัวแปรออกมามีความสมจริงและสอดคล้องกับทฤษฎีมากขึ้น สำหรับผลการศึกษาพบว่าการศึกษาเชิงประจักษ์ของงานชิ้นนี้มีความสอดคล้องและสนับสนุนแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไรของมาร์กซ์อย่างชัดเจน โดยการเคลื่อนไหวของทั้งสามตัวแปรหลักนั้นก็มีความสอดคล้องตามทฤษฎีของมาร์กซ์ โดยการลดลงของอัตรากำไรในประเทศกรีซนั้นพบว่ามีสาเหตุสำคัญมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคในการผลิตซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการส่งเสริมกระบวนการสะสมทุน

Izquierdo (2007) พยายามที่จะศึกษาพลวัตของอัตรากำไรในประเทศสเปนตั้งแต่ช่วงเวลาปี ค.ศ. 1954-2001 โดยงานศึกษาชิ้นนี้ได้แบ่งขั้นตอนของการศึกษาออกเป็นสามส่วนด้วยกัน ส่วนแรกเป็นการนำเสนอถึงวิธีการและขั้นตอนของแบบจำลองในการประมาณค่าอัตราผลกำไรในประเทศสเปน โดยในงานชิ้นนี้ได้สมมติให้อัตราส่วนระหว่างแรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพกับแรงงานที่ก่อให้เกิดผลผลิตคงที่ในระยะยาว สาเหตุที่งานชิ้นนี้ตั้งข้อสมมติฐานดังกล่าวซึ่งเป็นแนวคิดที่แตกต่างจากงานของ Maniatis (2005) ที่มีการแบ่งแยกภาคการผลิตกับภาคที่ไม่ก่อให้เกิดการผลิตอย่างชัดเจน เพราะงานชิ้นนี้ให้เหตุผลในมุมมองที่แตกต่างจากงานของ Maniatis (2005) ว่า ‘กิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดการผลิตนั้นสามารถพบได้ในทุกภาคส่วนในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมแม้แต่ในภาคอุตสาหกรรมการผลิตเองก็ตาม โดยภายใต้บรรทัดฐานดังกล่าวหัวข้อนี้ดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่มีความละเอียดซับซ้อนหรือเป็นระดับจุลภาคมากกว่าความเป็นมหภาค’ (Izquierdo, 2007: 545) สำหรับส่วนที่สองของการศึกษานั้น เป็นการเปรียบเทียบผลการศึกษาของเขากับงานศึกษาในอดีตที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของอัตราผลกำไรในสเปน และในที่สุดท้าย คือการอธิบายการเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรในสเปน สำหรับการวิเคราะห์ในส่วนนี้ได้แบ่งแยกช่วงเวลาของการศึกษาออกเป็นสองช่วงด้วยกัน ได้แก่ ช่วงเวลาระยะสั้น (short term period) และระยะยาว (long term period) สำหรับผลการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า อัตราผลกำไรในประเทศสเปนตั้งแต่ช่วงระยะเวลา ค.ศ. 1954 ถึง 2001 มีลักษณะทั้งเป็นวัฏจักรและแนวโน้มที่ลดลง และ

ในส่วนที่สองซึ่งเป็นส่วนของการเปรียบเทียบอัตราผลกำไรของงานชิ้นนี้กับงานชิ้นเก่าพบว่า อัตราผลกำไรมีการเคลื่อนไหวที่ใกล้เคียงและสอดคล้องกัน โดยในช่วงทศวรรษที่ 1960 และ 1970 แสดงเห็นถึงช่วงเวลาที่ลดลงของอัตราผลกำไรอย่างชัดเจน นอกจากนี้ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ยังคงสอดคล้องกับทฤษฎีมูลค่าของแรงงาน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยในระยะยาวนั้นอัตรากำไรมีลักษณะแบบคลื่นยาว (long wave) ที่ประกอบไปด้วยช่วงระยะเวลาที่เพิ่มขึ้นและลดลง และการลดลงของอัตราผลกำไรนั้นก็ก็เป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่วนในระยะสั้นนั้นพบว่าความผันผวนของอัตราผลกำไรที่เกิดขึ้นเกิดจากการพัฒนาและวิวัฒนาการของการกระจายรายได้

สำหรับประเทศในเอเชีย นอกเหนือจากงานศึกษาประเทศญี่ปุ่นของ Sugimoto (1975) แล้ว ยังมีงานวิจัยของ Venida (2007) งานชิ้นนี้ได้ประยุกต์ใช้วิธีการของ Wolff (1979) ในการสร้างตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในประเทศฟิลิปปินส์และพิจารณาการเคลื่อนไหวของตัวแปรเหล่านั้นกับเศรษฐกิจของประเทศฟิลิปปินส์ และตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ที่คำนวณหาออกมา ได้แก่ มูลค่าส่วนเกิน อัตราการขูดรีด องค์กรประกอบของมูลค่าของทุน องค์กรประกอบทางเทคนิคของทุน และอัตราผลกำไร (the profit rate) ถูกนำไปเปรียบเทียบกับตัวแปรของมาร์กซ์ที่สร้างจากแบบจำลองของ Wolff (1975) และ Wolff (1979) อันได้แก่ งานศึกษาประเทศเปอริโตริโกและสหรัฐฯของ Wolff (1975) และ Wolff (1979) และงานศึกษาประเทศเม็กซิโกของ Aberro-Semerena และ Nieto-Ituarte (1986) สำหรับผลการศึกษาของเขานั้นสามารถสรุปได้ดังนี้ ส่วนแรก Venida (2007: 77) พบว่าผลการศึกษาเชิงประจักษ์เศรษฐกิจของฟิลิปปินส์มีความสอดคล้องกับทฤษฎีมูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์ โดยอัตราการขูดรีดของประเทศฟิลิปปินส์มีการเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนโดยมีสาเหตุหลักสองประการอัน ได้แก่ หนึ่ง จากการพัฒนาประสิทธิภาพทางการผลิตของแรงงาน ในภาคการผลิตสมัยใหม่ (modern sector) และสอง การลดลงของค่าจ้างที่แท้จริง และเมื่อนำอัตราการขูดรีดของประเทศฟิลิปปินส์มาเปรียบเทียบกับอัตราการขูดรีดในงานเก่าทั้งสามงานพบว่า อัตราการขูดรีดของประเทศฟิลิปปินส์สูงกว่าเปอริโตริโกและสหรัฐอเมริกา ในขณะที่มีความใกล้เคียงกับของเม็กซิโก สำหรับส่วนที่สอง Venida (2007: 77) พบว่า องค์กรประกอบของมูลค่าของทุน องค์กรประกอบทางเทคนิคของทุน ของ

ฟิลิปปินส์มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างมาก ซึ่งการขยายตัวดังกล่าวก็มีสาเหตุหลักมาจากการเพิ่มขึ้นของเทคโนโลยีการผลิตประเภทที่ประหยัดแรงงาน หรือที่มีสัดส่วนของทุนสูง และ 'ส่วนสุดท้ายแม้ว่าอัตราผลกำไรในประเทศฟิลิปปินส์จะค่อนข้างคงที่ในตลอดระยะเวลาที่ทำการศึกษาก็สูงกว่าทั้งเปอริโตริโก สหรัฐฯ และเม็กซิโก' (Venida, 2007: 77)

จากที่กล่าวมาข้างต้น แม้ว่าการศึกษาดัชนีแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์เชิงประจักษ์ในประเทศไทยจะเป็นงานที่ค่อนข้างหายาก แต่ในปี ค.ศ.1982 (พ.ศ.2525) สุชาวดี ศรีสุวรรณภาพ (2525) ได้นำแนวคิดสำนักมาร์กซิสต์มาทดสอบโดยการวิจัยเชิงประจักษ์ในประเทศไทยเป็นครั้งแรก วัตถุประสงค์ของงานชิ้นนี้ คือ การศึกษาการกระจายรายได้ระหว่างปัจจัยการผลิตตามแนวความคิดของมาร์กซ์ เพื่อชี้ให้เห็นว่าตัวกำหนดส่วนแบ่งเชิงสัมพัทธ์ (relative share) ระหว่างกำไรกับค่าจ้างของแต่ละภาคการผลิต ขึ้นอยู่กับ สถานการณ์การแลกเปลี่ยนของสินค้าในตลาด และอัตรามูลค่าส่วนเกิน (หมายถึง อัตราการขูดรีด ถ้าภาคการผลิตใดมีอัตราการขูดรีดสูง กำไรย่อมสูง ส่งผลให้ส่วนแบ่งเชิงสัมพัทธ์สูงขึ้น) สำหรับวิธีการทำงานชิ้นนี้ใช้ในการประมาณการหามูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์นั้นได้ใช้วิธีการตามแบบของ Katano (1967)⁵ โดยใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตปี ค.ศ.1975 (พ.ศ.2518) ที่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (National Economic and Social Development Board), สำนักงานสถิติแห่งชาติ (National Statistic Office) และสถาบันพัฒนาเศรษฐกิจของญี่ปุ่น (Institute of Developing Economies, I.D.E.) เป็นฐานข้อมูลหลัก โดยพิจารณาสาขาการผลิตทั้งหมด 15 สาขาการผลิตด้วยกัน ประกอบไปด้วย 1. เกษตรกรรม 2. เหมืองแร่และการขุดหิน 3. อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ 4. สิ่งทอและผลผลิตสิ่งทอ 5. หัตถกรรมไม้ และผลผลิตไม้ 6. กระดาษ และ

⁵ สืบเนื่องมาจากฐานข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณหามูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์ของทั้งงานของสุชาวดี ศรีสุวรรณภาพ (2525) และ Wolff (1979) มาจากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (IO) ดังนั้นแล้ววิธีการจึงมีบางขั้นตอนที่มีความคล้ายกัน อย่างไรก็ตามวิธีการของ Wolff (1979) ทำยที่สุดแล้วจะคำนวณออกมาได้เป็นมูลค่าส่วนเกินของทุกสาขาการผลิตที่ทำการศึกษารวมกัน ในขณะที่วิธีการของ Katano (1967) ที่สุชาวดี ศรีสุวรรณภาพ (2525) ใช้ผลลัพธ์ที่ได้ออกมาจะเป็นมูลค่าส่วนเกินในแต่ละสาขาการผลิตที่ทำการศึกษา สำหรับผู้ที่สนใจแบบจำลองและวิธีการของ Katano สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก สุชาวดี ศรีสุวรรณภาพ (2525) หรือ งานต้นแบบของ Katano (1967) ที่ สุชาวดี ศรีสุวรรณภาพ (2525) อ้าง

ผลผลิตกระดาษ การพิมพ์ 7. เคมีภัณฑ์ ยาง ปีโตรเลียม 8. อโลหะ ผลผลิตแร่ 9. เหล็ก ผลผลิตเหล็ก เครื่องจักร 10. อุตสาหกรรมหัตถกรรมอื่นๆ 11. สาธารณูปโภค 12. ก่อสร้าง 13. การค้า 14. การขนส่งและสื่อสาร และ 15. การบริการ สืบเนื่องมาจากข้อจำกัดทางด้านข้อมูลจึงทำให้งานศึกษาชั้นนี้ทำการศึกษาได้เพียงแค่ปีการศึกษาเดียวเท่านั้น (ค.ศ.1975) ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลจึงเป็นการวิเคราะห์ในแต่ละสาขาการผลิต หรือในระดับจุลภาค สำหรับผลการศึกษา พบว่า ความแตกต่างของส่วนแบ่งสัมพัทธ์ของภาคการผลิตต่างๆขึ้นอยู่กับความแตกต่างในอัตราส่วนการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน และความแตกต่างในอัตรามูลค่าส่วนเกินภายในภาคการผลิตนั้น โดยภาคเกษตรกรรมมีส่วนแบ่งสัมพัทธ์สูงสุด โดยมีสาเหตุมาจากสถานการณ์การแลกเปลี่ยนสินค้าในตลาดที่เสียประโยชน์มากและอัตรามูลค่าส่วนเกินที่มีค่าสูงมาก ซึ่งหากทำการอธิบายในแง่ของความหมาย คือ ผลผลิตที่ผลิตออกมาจากภาคการเกษตร หรือตัวสินค้าเกษตรนี้เมื่อเข้าสู่ตลาดแล้วมีความสามารถในการแข่งขันต่ำ ไม่สามารถที่จะต่อรองด้านราคาได้สูงเท่ากับสินค้าชนิดอื่นๆจึงมีความเสียเปรียบทางด้านแลกเปลี่ยน ความเสียเปรียบดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับส่วนแบ่งสัมพัทธ์ คือ ทำให้มีส่วนแบ่งสัมพัทธ์ที่สูงขึ้น ในขณะที่มูลค่าส่วนเกินที่สูงนั้นหมายความว่า ในภาคการผลิตสินค้าเกษตรมีอัตราค่าจ้างเฉลี่ยที่อยู่ในระดับต่ำ มีการใช้แรงงานในการผลิตจำนวนมาก ตลอดจนแรงงานในภาคดังกล่าวยังไม่มีอำนาจในการต่อรองที่เพียงพอที่จะเรียกร้องอัตราค่าจ้างในระดับที่สูงขึ้นได้ ส่วนอีกภาคหนึ่งที่มีอัตรามูลค่าส่วนเกินสูงได้แก่ภาคเหมืองแร่และการขุดหิน แต่สถานการณ์การแลกเปลี่ยนสินค้าในตลาดของภาคนี้ได้รับประโยชน์ ทำให้ส่วนแบ่งสัมพัทธ์ของภาคดังกล่าวต่ำกว่าภาคเกษตร สำหรับภาคการผลิตอื่นๆ นอกเหนือจากนี้พบว่ามีสถานการณ์การแลกเปลี่ยนและอัตรามูลค่าส่วนเกินที่อยู่ในระดับที่สูงต่ำลดหย่อนตามกันไป แม้ว่าจะมีข้อจำกัดทางด้านข้อมูล แต่งานชิ้นนี้ก็จัดได้ว่าเป็นงานมาร์กซ์เชิงประจักษ์ชิ้นแรกของประเทศไทยที่สามารถทำการคำนวณหาอัตราการขูดรีดหรืออัตรามูลค่าส่วนเกินของแต่ละสาขาการผลิตออกมาอยู่ในรูปของเชิงปริมาณได้

งานศึกษาทฤษฎีของมาร์กซ์เชิงประจักษ์ของประเทศไทยที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่ง คือ งานของ Glassman (2001) ที่ได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์มาวิเคราะห์วิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ.2540 (ค.ศ.1997) ในประเทศไทย โดยให้สาเหตุสำคัญว่า ที่ผ่านมามงาน

ศึกษาหลายชิ้นได้ทำการวิเคราะห์วิกฤตเศรษฐกิจไทยผ่านแนวคิดและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก งานชิ้นนี้จึงนำเสนออีกทางเลือกหนึ่งที่แตกต่างซึ่ง ได้แก่ การวิเคราะห์วิกฤตเศรษฐกิจไทยผ่านทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ โดยทำการวิเคราะห์อัตราผลกำไรของประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ.1970-1997 สำหรับอัตราผลกำไรในประเทศไทยของงานชิ้นนี้คำนวณออกมาด้วยกันสองตัว ได้แก่ อัตราผลกำไรของภาคอุตสาหกรรม (Manufacturing) และอัตราผลกำไรของภาคที่ไม่ใช่ภาคอุตสาหกรรม (Non-Manufacturing) งานชิ้นนี้ได้ระบุว่า 'การคำนวณหาอัตราผลกำไร มีอยู่สองรูปแบบด้วยกัน ได้แก่ การวัดอัตราผลกำไรอยู่ในรูปของราคา (price term) (Devine, 1994) และการวัดอัตราผลกำไรอยู่ในรูปของมูลค่า (value term) (Shaikh and Tonak 1994) สำหรับการวัดอัตราผลกำไรในประเทศไทยของงานชิ้นนี้ได้แสดงเฉพาะในรูปของราคาเท่านั้น โดยสาเหตุที่ไม่ได้แสดงในรูปของมูลค่าเพราะว่าค่าอัตราผลกำไรที่อยู่ในรูปของมูลค่ามีแนวโน้มเหมือนกันกับอัตราผลกำไรในรูปของราคา'(Glassman, 2001:129) สำหรับวิธีการคำนวณหาอัตราผลกำไรของงานชิ้นนี้ได้กำหนดให้อัตราผลกำไรมีค่าเท่ากับ กำไรหารด้วยสต็อกของทุน ($r = P/K = (Y-W)/K$) โดยที่ r คือ อัตราผลกำไร (the rate of profit) P คือ กำไร (Profit) K คือ สต็อกของทุน (capital stock) สำหรับวิธีการคำนวณหากำไร (P) นั้นคำนวณจาก $P = Y-W$ โดยที่ Y คือ ผลผลิต หรือมูลค่าเพิ่ม (value added) ซึ่งสามารถหาได้จากบัญชีประชาชาติของประเทศไทย (Thailand National income account) ที่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในขณะที่ W ได้แก่ ค่าจ้าง สำหรับผลการศึกษา พบว่า อัตราผลกำไรของภาคอุตสาหกรรมในประเทศไทยหากดูภาพรวมตั้งแต่ 1970-1997 พบว่า มีแนวโน้มที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงระยะเวลาที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจปี ค.ศ.1997 แต่มีช่วงที่เพิ่มขึ้นในช่วงสั้นๆสองช่วงเวลา ได้แก่ ช่วงเวลาปี 1980-1981และช่วงเวลาปี 1984-1990 ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้อัตราผลกำไรเพิ่มขึ้นนั้น ได้แก่ การที่ประสิทธิภาพการผลิตของทุน (Productivity of capital) ในปีดังกล่าวเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าสัดส่วนของทุน (K) ซึ่งก็ชัดเจนว่าเศรษฐกิจไทยในช่วงเวลาหลังปี 1985 เป็นช่วงเวลาที่เศรษฐกิจมีการเจริญเติบโตอย่างโดดเด่น อุปสงค์ต่อสินค้าและบริการในประเทศมีสัดส่วนสูง ในขณะที่ภาคการส่งออกก็มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ด้านอัตราผลกำไรของภาคที่ไม่ใช่อุตสาหกรรมมีแนวโน้มที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง

เช่นกัน โดยลดลงในปริมาณที่ต่ำกว่าอัตราผลกำไรจากภาคอุตสาหกรรม สำหรับสาเหตุสำคัญของการลดลงของอัตราผลกำไรในเศรษฐกิจไทยนั้นสามารถสรุปออกมาได้เป็นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้ ประการแรก ในด้านการส่งออก ในช่วงต้นนั้นจัดว่าภาคการส่งออกเป็นภาคที่มีบทบาทหลักต่อเศรษฐกิจไทย แต่การที่ประเทศจีนมีการเปิดประเทศ ทำให้จีนกลายเป็นประเทศส่งออกที่มีความได้เปรียบคู่ค้าจากหลายประเทศ ทั้งด้านค่าจ้างแรงงานรวมทั้งราคาปัจจัยการผลิตที่ถูกกว่า ค่าเงินที่อ่อนค่ากว่า และศักยภาพในการผลิตสูงกว่า ซึ่งประเทศไทยเองได้รับผลกระทบจากประเด็นนี้ทำให้การส่งออกของไทยชะลอตัวลง เป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้อัตราผลกำไรของประเทศไทยลดลง ประการต่อมา ได้แก่ การเคลื่อนไหวของอัตราค่าจ้าง ที่ผ่านมามีอัตราค่าจ้างจะมีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ประเทศไทยเองยังสามารถจัดการให้การเพิ่มขึ้นดังกล่าวอยู่ในสัดส่วนที่ต่ำกว่าส่วนเกินที่ได้จากประสิทธิภาพในการผลิต หรือ ประสิทธิภาพในการผลิตของแรงงาน ฉะนั้นแล้วมูลค่าส่วนเกินยังคงเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากปี 1990 เป็นต้นมา อัตราค่าจ้างเริ่มเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงขึ้นกว่าประสิทธิภาพในการผลิตของแรงงาน การเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงขึ้นของอัตราค่าจ้างดังกล่าวมาจากการที่จำนวนของแรงงานที่มีฝีมือมีมากขึ้น ผนวกกับภาคการผลิตเองก็มีความต้องการแรงงานที่มีฝีมือเข้าสู่กระบวนการผลิตมากยิ่งขึ้น ประการที่สาม พบว่า 'ตลอดเวลาที่ผ่านมาการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยมุ่งเน้นการพึ่งพิงเงินลงทุนจากต่างประเทศมากกว่าการพัฒนาเทคโนโลยีและประสิทธิภาพการผลิตโดยเปรียบเทียบ ด้านการขยายกำลังการผลิตก็มาจากการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจากแรงงานด้วยการกำหนดอัตราค่าจ้างให้อยู่ในระดับต่ำ อัตราค่าจ้างที่อยู่ในระดับต่ำนั้นนับเป็นอีกปัจจัยดึงดูดที่ทำให้มีการเข้ามาลงทุนของต่างชาติ เพราะเป็นการแสดงให้เห็นถึงปัจจัยการผลิตราคาถูก' (Glassman, 2001: 136) การลงทุนที่เข้ามาในประเทศไทยในช่วงหลังปี 1990 เป็นต้นมา จนกระทั่งถึงช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 1997 ได้มีการย้ายฐานการลงทุนจากภาคอุตสาหกรรมไปสู่ภาคอสังหาริมทรัพย์เพิ่มมากขึ้น ฉะนั้นแล้ว ทำให้ที่ผ่านมามีการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยไม่ได้เกิดจากประสิทธิภาพและศักยภาพทางการผลิตที่สูงขึ้น ดังนั้นมีส่วนสำคัญให้เมื่อประเทศไทยประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจในปี 1997 ค่าเงินบาทอ่อนค่า เงินทุนเคลื่อนย้ายออกนอกประเทศ ภาคการเงินประสบกับปัญหาอย่างหนัก ท้ายที่สุดกระทบต่อภาคการผลิต ส่งผลให้การผลิตตกต่ำ เกิด

การว่างงานในอัตราสูง เหตุปัจจัยต่างๆเหล่านี้จึงเป็นผลให้อัตราค่าไรที่เดิมที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ลดลงอย่างรวดเร็วอย่างเห็นได้ชัดในช่วงระยะเวลาของวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 กรอบแนวคิดทฤษฎี

จุดมุ่งหมายของงานศึกษาชิ้นนี้ คือ วิเคราะห์การเคลื่อนไหวของตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์ การเมืองของมาร์กซ์ในเศรษฐกิจไทย ดังนั้น เป้าหมายของแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา คือ การคำนวณหาตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ 3 ตัวแปรหลักอันได้แก่ อัตราการขูดรีด องค์ประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไร ในหัวข้อที่ 2.1 ที่ผ่านมาผู้วิจัยได้ทำการอธิบาย ที่มา ความหมาย ความสัมพันธ์ และทฤษฎีของตัวแปรดังกล่าวแล้ว แต่เพื่อความสะดวกต่อการทำความเข้าใจ จึงขอสรุปใจความสำคัญของทั้งสามตัวแปรพอสังเขปอีกครั้ง

มูลค่าส่วนเกิน (S) คือ ส่วนต่างระหว่างมูลค่าดั้งเดิมของผลผลิตก่อนเข้าสู่กระบวนการผลิต กับมูลค่าใหม่ของผลผลิตหลังผ่านกระบวนการผลิตแล้ว ดังนั้นแล้วอัตราส่วนระหว่างมูลค่าส่วนเกินกับต้นทุนแปรผัน (V) จึงเรียกว่า อัตรามูลค่าส่วนเกิน (S/V) หรือ อัตราการขูดรีด ( )

องค์ประกอบของมูลค่าของทุน ( ) เป็นสัดส่วนระหว่างต้นทุนคงที่ (C) หารด้วยต้นทุนแปรผัน (= C/V)

ท้ายที่สุดอัตราผลกำไร ( ) คือ อัตราส่วนระหว่างมูลค่าส่วนเกินทั้งหมดหารด้วยต้นทุนทั้งหมดซึ่ง ได้แก่ ผลรวมระหว่างต้นทุนคงที่กับต้นทุนแปรผัน (= S/(C+V) หรือ = {S/V} / {(C/V)+1})

โดยตัวแปรหลักทั้งสามตัวแปรนี้จะถูกนำไปพิจารณากับเศรษฐกิจไทยผ่านกฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไรของมาร์กซ์ที่ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ‘ตลอดระยะเวลาของการพัฒนาเศรษฐกิจ องค์ประกอบของมูลค่าของทุนมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นซึ่งจะส่งผลให้อัตราผลกำไรมีแนวโน้มที่ลดลง (Marx, 1967, vol.3, ch.13)’ (Wolff, 1979: 329)

3.2 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ 3.1 จุดประสงค์ของแบบจำลองที่นำมาใช้ในการศึกษา คือ การคำนวณหาอัตราการชดเชย ( ), องค์ประกอบของมูลค่าของทุน ( ) และ อัตราผลกำไร ( ) ออกมาในเชิงปริมาณ โดยข้อมูลที่ใช้ในแบบจำลองเชิงประจักษ์นั้นเป็นข้อมูลของ 179 สาขาการผลิต (179 sectors) ในประเทศไทยที่ได้มาจากตารางบัญชีการผลิตและผลผลิตของประเทศไทย ปี 1975, 1980, 1985, 1990, 1995, 1998, 2000 และ 2005 จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำหรับแบบจำลองที่ใช้นั้นเป็นแบบจำลองของ Wolff (1979) เป็นหลัก โดยผู้วิจัยได้ทำการเปลี่ยนชื่อตัวแปรหนึ่งตัว⁶ และลำดับขั้นตอนในการสร้างตัวแปรจากแบบจำลองต้นแบบใหม่ เพื่อให้ง่ายต่อการพิจารณาและอธิบายเนื้อหาทั้งในส่วนของหัวข้อนี้ และบทถัดๆไป

3.2.1 แบบจำลองเชิงประจักษ์ (the empirical model)

งานชิ้นนี้ได้ทำการเรียบเรียงขั้นตอนในการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของ มาร์กซ์ ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1: เริ่มต้นแบบจำลองเชิงประจักษ์ด้วยการสร้าง Leontief inverse matrix⁷: $q = (I - a)^{-1}$ (17)

กำหนดให้ a คือ เมตริกซ์ที่แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของความสัมพันธ์ทางการผลิตระหว่างอุตสาหกรรม (inter-industry coefficient matrix) ขนาด 179×179 และ I คือ เมตริกซ์เอกลักษณ์ (identity matrix) ขนาด 179×179

⁶ ในแบบจำลองต้นแบบทั้งของ Wolff (1979) และ Venida (2007) ใช้สัญลักษณ์ N แทนเวกเตอร์แนวนอนที่แสดงมูลค่าการจ้างงานในสาขาการผลิต และยังคงใช้ตัวแปร N แทนการจ้างงานรวม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการใช้ตัวแปรซ้ำซ้อนกัน จึงได้เปลี่ยนให้ E แทนเวกเตอร์แนวนอนที่แสดงมูลค่าการจ้างงานในสาขาการผลิตแทน และให้ N ที่หมายถึง การจ้างงานรวมคำนวณได้จากผลรวมของ E_i ในแต่ละสาขาการผลิต

⁷ Leontief inverse matrix เป็นวิธีการที่ใช้ในการหาค่าสัมประสิทธิ์ของตาราง IO ซึ่งเป็นวิธีการพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นที่ 2: สร้าง l ซึ่งก็คือเวกเตอร์แสดงสัมประสิทธิ์ของแรงงานในแต่ละสาขาการผลิต (vector of sectoral labor coefficients) ซึ่งเกิดจากการนำเอามูลค่าการจ้างงานในแต่ละสาขาการผลิตหารด้วยมูลค่าของผลผลิตรวมในแต่ละสาขาการผลิต:

$$l_i = E_i/X_i \quad (18)$$

เมื่อ E คือ เวกเตอร์แนวนอนที่แสดงมูลค่าการจ้างงานในสาขาการผลิต i (row vector of an employment in sector i) และ X คือ เวกเตอร์แนวตั้งที่แสดงมูลค่าของผลผลิตรวมในแต่ละสาขาการผลิต (column vector of gross output)

ขั้นที่ 3: นำสมการที่ (17) มาคูณด้วยสมการที่ (18) จะได้

เวกเตอร์ที่แสดงมูลค่าของแรงงาน (vector of labor value) λ มีซึ่งค่าเท่ากับ:

$$\lambda = lq \quad (19)$$

โดยที่ λ แสดงให้เห็นถึงแรงงานทั้งโดยตรงและโดยอ้อมที่ใช้ในการผลิตต่อหนึ่งหน่วยผลผลิตซึ่งอยู่ในรูปของหน่วยเงินบาทตามราคา ณ ปัจจุบัน (the direct plus indirect labor required per Baht of output (in current price))

ขั้นที่ 4: ต่อมำกำหนดให้ m เป็น เวกเตอร์ในแนวตั้งที่แสดงถึงการบริโภคเฉลี่ยหรือมาตรฐานการครองชีพของคนทั้งประเทศที่อยู่ในรูปของเงินบาท (column vector of average consumption or the standard of living per Baht (m)):

$$m = M/N \quad (20)$$

โดยที่ M คือ เวกเตอร์ในแนวตั้งที่แสดงถึงการบริโภคที่ก่อให้เกิดการผลิต (column vector of productive consumption) และ N ได้แก่ การจ้างงานรวม หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือ ผลรวมของการจ้างงานในทุกสาขาการผลิต (total employment or sum of E_i)

ขั้นที่ 5: อัตราการขูดรีด หรือ อัตรามูลค่าส่วนเกิน ( ) : $= S/V = (1-\lambda m)/\lambda m \quad (21)^*$

โดยที่ λ^8 คือสิ่งที่ชดเชยให้กับเวลาทำงานของแรงงานซึ่งได้แก่ ค่าจ้าง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ต้นทุนแปรผันที่อยู่ในหน่วยของเงินบาทนั่นเอง (the compensated labor time or the variable capital (V) advanced per unit of Baht)

ขั้นที่ 6: คำนวณหาต้นทุนแปรผันทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจที่ทำการศึกษา (V):

$$V = N \lambda m \quad (22)$$

ขั้นที่ 7: คำนวณหามูลค่าส่วนเกินทั้งหมด ในระบบเศรษฐกิจที่ทำการศึกษา (S):

$$S = N \lambda m \quad (23)$$

ขั้นที่ 8: คำนวณหาต้นทุนคงที่ทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจที่ทำการศึกษา (C):

$$C = \lambda(k+a)X \quad (24)$$

โดยที่ k คือ เมตริกซ์ที่แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของทุนที่ใช้ในแต่ละสาขาการผลิต (the matrix of capital stock coefficients per sector)

ขั้นที่ 9: คำนวณหาองค์ประกอบของมูลค่าของทุน ( ) : $= C/V = \{\lambda(k+a)X\} / N \lambda m \quad (25)^*$

ขั้นที่ 10: ท้ายที่สุดคำนวณหาอัตราผลกำไร ( ) $= \{S/V\} / \{(C/V)+1\} = \varepsilon / (1+\sigma) \quad (26)^*$

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ซึ่งเป็นข้อมูลทางเศรษฐกิจมหภาคของประเทศไทย สำหรับฐานข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษาเชิงประจักษ์ ได้แก่ ข้อมูลของ 179 สาขาการผลิตจากตารางบัญชีการผลิตและผลผลิตของประเทศไทย (one hundred-seventy-nine sector Thai input-output tables) ในปี ค.ศ. 1975, 1980, 1985, 1990,

⁸ดูรายละเอียดเพิ่มเติมของการวิเคราะห์ตัวแปร λm ได้จากภาคผนวก ก

1995, 1998, 2000 และ 2005 ซึ่งหาได้จากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3.4 ข้อจำกัดของแบบจำลอง

แบบจำลองของ Wolff (1979) ที่งานชิ้นนี้ได้นำมาใช้ในการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์นั้นยังคงมีข้อจำกัดประการหนึ่ง โดยประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ การแบ่งแยกแรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพ (unproductive labor) ออกจากแบบจำลอง ประเด็นนี้นับว่าเป็นประเด็นที่สำคัญและมีการถกเถียงกันมาอย่างยาวนานในงานวิจัยเกือบทุกชิ้นที่ทำการศึกษาเรื่องมูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์⁹ เพราะตามทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ เฉพาะแรงงานที่ก่อให้เกิดผลิตภาพ (productive labor) เท่านั้นที่เป็นผู้สร้างมูลค่าส่วนเกิน

ซึ่งจากการสำรวจวรรณกรรมปริทัศน์ พบว่า มีทั้งงานวิจัยที่ทำการแบ่งแยกแรงงานทั้งสองประเภท กับทั้งงานที่คำนวณหามูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์ออกมาโดยไม่แบ่งแยกแรงงาน ซึ่งประเด็นดังกล่าวขึ้นอยู่กับ หนึ่ง ขอบเขตของการศึกษาที่แตกต่างกัน และสอง ข้อจำกัดของข้อมูลและแบบจำลองที่ใช้ทำการศึกษา

สำหรับแบบจำลองเชิงประจักษ์ของงานชิ้นนี้ได้ประยุกต์ใช้แบบจำลองของ Wolff (1979) โดยแบบจำลองนั้นนอกจากจะเป็นแบบจำลองแรกๆ ที่ทำการบุกเบิกในเรื่องของการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์แล้ว ฐานข้อมูลหลักที่ใช้ทำการศึกษาได้แก่ ตารางบัญชีการผลิตและผลผลิต ของประเทศไทยซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่สามารถค้นหาและเข้าถึงได้ง่าย และเนื่องมาจากงานศึกษาชิ้นนี้เป็นงานศึกษาแนวมาร์กซ์เชิงประจักษ์เพียงไม่กี่ชิ้นที่ได้ทำการศึกษาเศรษฐกิจไทย จึงเลือกใช้แบบจำลองที่มีความซับซ้อนในระดับหนึ่ง ประกอบกับต้องการคุณภาพรวมของเศรษฐกิจไทยเป็นลำดับแรกก่อน งานชิ้นนี้จึงได้ใช้ทุกสาขาการผลิตที่อยู่ในตารางบัญชีการผลิตและผลผลิต และการที่ใช้ทุกสาขาการผลิต (179 สาขาการผลิต) ในการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์โดยไม่ได้แยกเอาสาขาที่ไม่ได้ก่อให้เกิดผลิตภาพออก ย่อมส่งผล

⁹ ดูรายละเอียดดังกล่าวได้ใน บทที่ 4 หัวที่ 4.3 เปรียบเทียบผลการศึกษาเชิงประจักษ์

ให้ตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในงานชิ้นนี้มีความคลาดเคลื่อนในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยสนับสนุนอยู่หลายประการที่ยังคงทำให้ผลการประมาณการของงานชิ้นนี้มีความน่าเชื่อถือ ประการแรก คือความได้เปรียบของตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการสร้างมูลค่าส่วนเกินนั้น นำมาจากส่วนที่เป็นตารางความสัมพันธ์ทางการผลิตระหว่างอุตสาหกรรม (inter-industry transaction table) ซึ่งตารางดังกล่าวนี้เป็นการแสดงข้อมูลของสินค้าชั้นกลางระหว่างอุตสาหกรรมด้วยกัน ฉะนั้นแล้วการใช้ข้อมูลในส่วนนี้ก็ทำให้เราสามารถกำจัดกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพในแต่ละอุตสาหกรรม อาทิเช่น การโฆษณา ภาษี เงินอุดหนุน ค่าเสื่อมราคา ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ฯลฯ ออกไปได้ในทุกภาคการผลิต ประการที่สอง แบบจำลองที่ไม่ได้แบ่งแยกภาคที่ไม่ก่อให้เกิดการผลิตจะทำให้เราสามารถพิจารณาภาพรวมของเศรษฐกิจได้ทั้งประเทศ เพราะไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ภาคที่ไม่ก่อให้เกิดการผลิต อาทิเช่น ภาคการบริการ และภาคการท่องเที่ยวเองก็มีบทบาทที่สำคัญต่อประเทศไทยเช่นกัน ฉะนั้นแล้วการเปลี่ยนแปลงของภาคดังกล่าวย่อมมีผลต่อการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของอัตราผลกำไรเช่นกัน แม้ว่าในทางทฤษฎีของมาร์กซ์ภาคเหล่านี้จะไม่สามารถสร้างมูลค่าส่วนเกินได้ แต่ในทางเศรษฐกิจศาสตร์กระแสหลักภาคส่วนนี้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม (value added) ได้ และมูลค่าเพิ่มนี้ก็สามารถวัดออกมาในเชิงปริมาณได้เช่นกัน ดังที่ Moseley (1991: 123) ระบุไว้ในงานของเขาว่าการลดลงของอัตราผลกำไรนั้น ไม่ได้เกิดจากอิทธิพลของมูลค่าส่วนเกินและองค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพียงอย่างเดียว แต่สัดส่วนของจำนวนแรงงานที่อยู่ในภาคที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพก็มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของอัตราผลกำไรเช่นเดียวกัน

กล่าวโดยสรุป งานชิ้นนี้มีความเห็นว่า หากมีความต้องการที่จะสร้างตัวแปรมูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์ออกมาให้มีความถูกต้องและใกล้เคียงกับทฤษฎีของมาร์กซ์มากที่สุดนั้น การประยุกต์เรื่องของการแบ่งแยกแรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพออกจากแบบจำลองเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างไรก็ตาม เป็นไปได้ยากที่เราจะทำการแบ่งแยกแรงงานทั้งสองประเภทนี้ออกจากกันได้อย่างสมบูรณ์โดยปราศจากการย้อนกลับไปพิจารณาถึงทุกภาคการผลิตที่ละภาค จากนั้นจึงใช้การวิเคราะห์ระดับจุลภาคเพื่อแยกแรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพออกจากแบบจำลอง ซึ่งแน่นอนว่า จะต้องใช้ข้อมูลและขั้นตอนที่มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น

บทที่ 4

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ และการวิเคราะห์ผลการศึกษา

ในบทที่ 4 นี้แบ่งออกเป็นสามส่วนสำคัญด้วยกัน ได้แก่ ส่วนแรก หัวข้อที่ 4.1 ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ เป็นส่วนที่แสดงและอธิบายผลการศึกษาเชิงประจักษ์ตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์สำหรับเศรษฐกิจไทยที่คำนวณออกมาได้จากแบบจำลองของ Wolff (1979) ส่วนที่สอง หัวข้อที่ 4.2 เป็นส่วนของวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของตัวแปรทางเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในเศรษฐกิจไทย และส่วนที่สาม หัวข้อที่ 4.3 เปรียบเทียบผลการศึกษาเชิงประจักษ์ เป็นส่วนเปรียบเทียบการเคลื่อนไหวของตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์กับงานศึกษาเชิงประจักษ์ในประเทศฟิลิปปินส์ของ Venida (2007) งานในประเทศไทยของ สุชาวดี ศรีสุวรรณภาพ (2525) และ Glassman (2001)

4.1 ผลการศึกษาเชิงประจักษ์

สืบเนื่องมาจากฐานข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณ ได้แก่ ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ซึ่งในประเทศไทยมีการจัดทำเป็นราย 5 ปี ได้แก่ ปี ค.ศ.1975, 1980, 1985, 1990, 1995, 1998, 2000 และ 2005 ทำให้ตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์แต่ละตัวที่คำนวณออกมาได้จะมีทั้งสิ้น 8 ปี ซึ่งการศึกษาเชิงประจักษ์ของทั้ง 8 ปีได้แสดงไว้ในภาคผนวก ข ในตารางที่ 1, 2 และรูปที่ 1, 2 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ที่แสดงในบทที่ 4 รวมถึงในส่วนของ การอธิบายเศรษฐกิจไทยในบทที่ 5 จะแสดงเพียงแค่ 7 ปีการศึกษาเท่านั้น โดยปีการศึกษาที่ไม่ได้นำมาวิเคราะห์ได้แก่ปี ค.ศ.1998 สำหรับการตัดปีดังกล่าวออกจากการวิเคราะห์ มีสาเหตุมาจากการที่ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตในปี 1998 ของประเทศไทยไม่ได้เกิดจากการสำรวจภาคเศรษฐกิจจริง แต่เป็นเพียงตารางที่จัดทำขึ้นจากการนำตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตของปี 1995 มาปรับค่า กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในปี 1998 ที่คำนวณออกมาได้จะไม่ใช้ตัวแปรที่แสดงถึงสภาพของเศรษฐกิจที่แท้จริงของประเทศไทยในปี 1998 หากแต่เป็นเพียงแค่ตัวแปรปี 1995 ที่ถูกปรับค่าเท่านั้น

ตารางที่ 4.1 แสดงผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซีในประเทศไทย

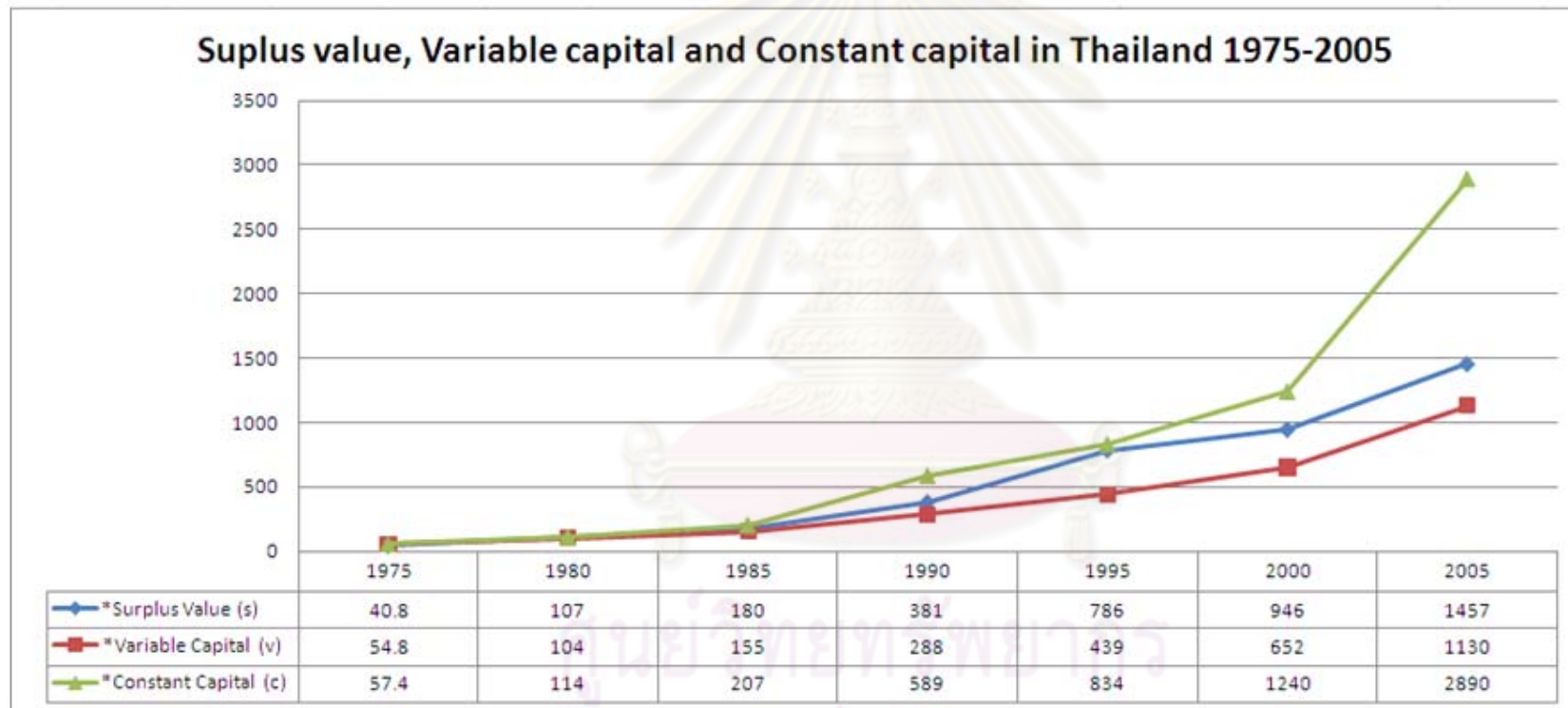
*หมายเหตุ: เฉพาะ s, v และ c เท่านั้นที่อยู่ในรูปหน่วยพันล้านบาท นอกนั้นอยู่ในรูปของอัตราส่วน

	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005
สิ่งที่ชดเชยให้กับแรงงาน หรือ ต้นทุนแปรผันต่อ หนึ่งหน่วยแรงงาน (λm)	0.573	0.4915	0.4635	0.431	0.3585	0.4077	0.4373
*มูลค่าส่วนเกิน (s)	40.8	107	180	381	786	946	1457
*ต้นทุนแปรผัน (v)	54.8	104	155	288	439	652	1130
*ต้นทุนคงที่ (c)	57.4	114	207	589	834	1240	2890
อัตราการขูดรีด (e)	0.745	1.03	1.16	1.32	1.79	1.45	1.29
องค์ประกอบของมูลค่า ของทุน (σ)	1.05	1.09	1.34	2.04	1.90	1.90	2.55
อัตราผลกำไร (π)	0.363	0.493	0.496	0.434	0.617	0.5	0.362

ตารางที่ 4.2 แสดงร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์

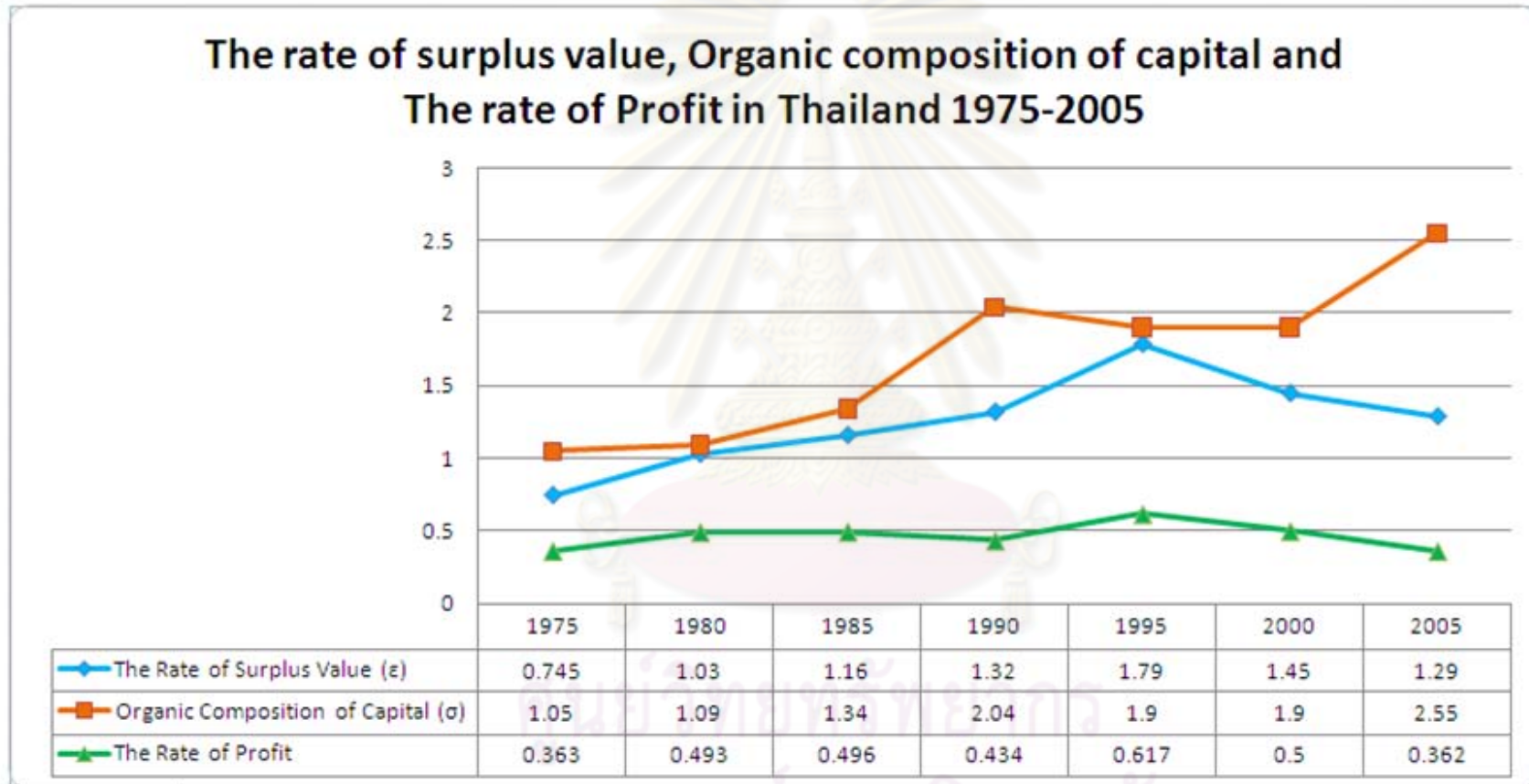
	1975-1980	1980-1985	1985-1990	1990-1995	1995-2000	2000-2005
สิ่งที่ซัดเซมให้กับแรงงาน หรือ ต้นทุนแปรผันต่อหนึ่งหน่วย แรงงาน (λm)	-14.2234	-5.69685	-7.01187	-16.8213	13.7238	7.26024
*มูลค่าส่วนเกิน (s)	161.5424	68.29665	111.67	523.7794	20.2885	54.00473
*ต้นทุนแปรผัน (v)	89.1739	49.43582	86.07293	52.36196	48.4942	73.54331
*ต้นทุนคงที่ (c)	97.62502	82.65198	184.2169	41.57261	48.2929	133.2821
อัตราการผลิต (e)	38.25503	12.62136	13.7931	35.60606	-18.9944	-11.2568
องค์ประกอบของมูลค่าของทุน (σ)	3.809524	22.93578	52.23881	-6.86275	0	34.21053
อัตราผลกำไร (π)	28.81267	0.608519	-12.5	42.1659	-18.9627	-27.6

รูปที่ 4.1 แสดงการเคลื่อนไหวของมูลค่าส่วนเกิน ต้นทุนแปรผัน และต้นทุนคงที่ของประเทศไทย ตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2005

ที่มา: จากตารางที่ 4.1

รูปที่ 4.2 แสดงการเคลื่อนไหวของอัตราการผลิต องค์ประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไรของประเทศไทย ตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2005

ที่มา: จากตารางที่ 4.1

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.1 และ 4.2 แสดงผลการศึกษาเชิงประจักษ์ตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ในประเทศไทยที่คำนวณหาได้จากแบบจำลองของ Wolff (1979) และร้อยละการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรดังกล่าวตามลำดับ ส่วนรูปที่ 4.1 แสดงการเคลื่อนไหวของมูลค่าส่วนเกินต้นทุนแปรผัน และต้นทุนคงที่ของประเทศไทย ตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2005 ในขณะที่รูปที่ 4.2 แสดงการเคลื่อนไหวของอัตราการขาดทุน องค์ประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไรของประเทศไทย ตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2005

ในส่วนนี้เป็นการอธิบายการเคลื่อนไหวของตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ 3 ตัวแปรหลัก อันได้แก่ อัตราการขาดทุน องค์ประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไร ซึ่งข้อสังเกตที่สำคัญ ได้แก่ การเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรจะถูกกำหนดโดยการเคลื่อนไหวของทั้งอัตราการขาดทุน และองค์ประกอบของมูลค่าของทุน ฉะนั้นแล้วจะยึดการอธิบายที่อัตราผลกำไรเป็นหลัก

$$= \{S/V\}/\{(C/V)+1\} = \varepsilon/(1+\sigma) \quad (26)$$

สมการที่ (26) แสดงให้เห็นว่า การเพิ่มขึ้นของอัตราการขาดทุน (ε) และ การลดลงขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน (σ) จะส่งผลให้อัตราผลกำไรเพิ่มขึ้น ในทางกลับกันการลดลงของอัตราการขาดทุน และการเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน จะส่งผลให้อัตราผลกำไรลดลง อย่างไรก็ตาม ถ้าทั้งอัตราการขาดทุนและองค์ประกอบของมูลค่าของทุน ต่างเพิ่มขึ้นหรือลดลงพร้อมกัน คือ เกิดกรณีที่ ε และ σ เพิ่มขึ้นพร้อมกัน หรือ ε และ σ ลดลงพร้อมกัน การเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรจะไปในทิศทางใดก็จะขึ้นอยู่กับว่า ตัวแปรตัวใดมีอัตราการเปลี่ยนแปลงมากกว่ากัน

การอธิบายตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ของเศรษฐกิจไทยในหัวข้อนี้จะอธิบายการเคลื่อนไหวเป็นหลัก สำหรับการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวควบคู่กับเศรษฐกิจไทยนั้น อยู่ในหัวข้อที่ 4.2 และเมื่อพิจารณาการเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรของเศรษฐกิจไทยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975-2005 จากรูปที่ 4.2 พบว่าสามารถแบ่งพิจารณาออกเป็น 4 ช่วง เพื่ออธิบายลักษณะของการเคลื่อนไหวได้ดังต่อไปนี้

ช่วงที่หนึ่ง ได้แก่ ช่วงเวลาปี 1975-1985 พบว่า อัตราผลกำไรเพิ่มขึ้นทั้งสามปี แต่การเพิ่มขึ้นจากปี 1975 ไปปี 1980 ที่เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 28 จะมากกว่าการเพิ่มขึ้นจากปี 1980 ไปปี 1985 ที่เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 0.6 และเมื่อพิจารณาจากรูปที่ 4.2 จะพบว่า ในสามปีแรกซึ่ง ได้แก่ ปี 1975 1980 และ 1985 อัตราผลกำไรเพิ่มขึ้นจากการที่ทั้งอัตราการขาดทุนและองค์ประกอบของมูลค่าของทุนล้วนเพิ่มขึ้น โดยในปี 1980 อัตราการขาดทุนเพิ่มขึ้นจากปี 1975 ประมาณร้อยละ 38 จากนั้นจึงเริ่มชะลอการเพิ่มขึ้นในปี 1985 เหลือเพียงประมาณร้อยละ 12 ในขณะที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุน ในปี 1980 เพิ่มขึ้นจากปี 1975 ในสัดส่วนที่ไม่สูงมาก คือ ประมาณร้อยละ 3.8 แต่ต่อมาในปี 1985 องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มในสัดส่วนที่สูงขึ้นมากโดยเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 22 ดังนั้น แนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนส่งผลให้อัตราผลกำไรใน 3 ปีแรกแม้จะเพิ่มสูงขึ้นอันเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของอัตราการขาดทุนที่สูงในช่วงแรก แต่ในช่วงเวลาต่อมาเป็นการเพิ่มขึ้นในอัตราที่ชะลอตัวลง ขณะที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มขึ้นสูงตลอดช่วงเวลาดังกล่าว กล่าวโดยสรุป ช่วงที่หนึ่ง เป็น ช่วงเวลาที่ทั้งอัตราผลกำไร อัตราการขาดทุน และองค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มสูงขึ้น

ช่วงที่สอง ได้แก่ ช่วงเวลาปี 1985-1990 โดยหลังจากที่อัตราผลกำไรเพิ่มขึ้นในสามปีแรก ที่ทำการศึกษ้อัตราผลกำไรในปี 1990 ได้ลดลง ซึ่งลดลงจากเดิมในปี 1985 ประมาณร้อยละ 12.5 การลดลงของอัตราผลกำไรดังกล่าวมีสาเหตุสำคัญมาจากการเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน ซึ่งยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี 1975 และมาเพิ่มอย่างเด่นชัดในปี 1990 โดยเพิ่มจากปี 1985 ประมาณร้อยละ 52 นับว่าปี 1990 เป็นปีที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุน มีอัตราการเพิ่มขึ้นสูงที่สุดในตลอดช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษา (ดูตารางที่ 4.2 ประกอบ) หากพิจารณาจากรูปที่ 4.1 จะพบว่า ในปี 1975, 1980 และ 1985 ทั้งมูลค่าส่วนเกิน (S) ต้นทุนแปรผัน (V) และต้นทุนคงที่ (C) ต่างเพิ่มขึ้นในอัตราเร่งที่ค่อนข้างใกล้เคียงกัน แต่ภายหลังจากปี 1985 ในปี 1990 ทั้งต้นทุนคงที่และมูลค่าส่วนเกินต่างมีการเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงขึ้น ซึ่งต้นทุนคงที่ ยังคงเพิ่มในสัดส่วนที่สูงกว่ามูลค่าส่วนเกินโดยเปรียบเทียบ ฉะนั้นแล้วจึงส่งผลให้องค์ประกอบของมูลค่าของทุน ในปี 1990 เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงขึ้น ด้านอัตราการขาดทุนในช่วงปี 1990 แม้จะยังคงเพิ่มขึ้น แต่ก็เพิ่มในสัดส่วนที่ต่ำกว่าองค์ประกอบของมูลค่าของทุน ดังกล่าว

แสดงให้เห็นว่าปี ค.ศ.1985 เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ ในเศรษฐกิจไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้นทุนคงที่ (C) และมูลค่าส่วนเกิน (S) ที่เพิ่มในสัดส่วนที่สูงขึ้นกว่าเดิมอย่างชัดเจน กล่าวโดยสรุป ช่วงที่สองเป็นช่วงเวลาที่ยัตราผลกำไรลดลง อันมีสาเหตุมาจากการที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มในสัดส่วนที่สูงกว่าการเพิ่มขึ้นของอัตราการขูดรีด

ช่วงที่สาม ได้แก่ ช่วงเวลาปี 1990-1995 แม้ว่าอัตราผลกำไรในปี 1990 จะลดลง แต่ในปี 1995 อัตราผลกำไรได้เพิ่มขึ้นอีกครั้ง และเป็นการเพิ่มขึ้นจากปี 1990 ประมาณร้อยละ 42 (ดูตารางที่ 4.2 ประกอบ) การเพิ่มขึ้นดังกล่าวนอกจากเป็นการเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงที่สุดในตลอดระยะเวลาของการศึกษาแล้ว ปี 1995 นับว่าเป็นปีที่อัตราผลกำไรในประเทศไทยอยู่ ณ จุดที่สูงที่สุดนับตั้งแต่ปี 1975 เป็นต้นมา โดยหลังจากปี 1995 อัตราผลกำไรได้ลดลงอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งถึงปี 2005 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการศึกษา สำหรับการเพิ่มขึ้นของอัตราผลกำไรในปี 1995 นั้นมีสาเหตุสำคัญมาจาก การเพิ่มขึ้นของอัตราการขูดรีดประมาณร้อยละ 35 ซึ่งเพิ่มขึ้นมากกว่าปี 1985 และ 1990 โดยเปรียบเทียบ นอกจากนี้แล้ว องค์ประกอบของมูลค่าของทุน ในปี 1995 ลดลงจากปี 1990 ประมาณร้อยละ 6 นับเป็นปีเดียวจากการศึกษาทั้งหมดที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนลดลง ซึ่งการลดดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการที่ทั้งต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผันในปี 1995 มีอัตราการเพิ่มขึ้นน้อยกว่าในปี 1990 กล่าวโดยสรุป การเพิ่มขึ้นของอัตราการขูดรีดและการลดลงขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน ส่งผลให้ปี 1995 เป็นปีที่อัตราผลกำไรเพิ่มขึ้นสูงสุด

ช่วงที่สี่ ได้แก่ ช่วงเวลาปี 1995-2005 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อัตราผลกำไรลดลง โดยมีสาเหตุมาจากการลดลงของอัตราการขูดรีด ผนวกกับการที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนยังคงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยภายหลังจากปี 1995 อัตราผลกำไรในปี 2000 และ 2005 ต่างลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยลดลงประมาณร้อยละ 19 ในปี 2000 และประมาณร้อยละ 27 ในปี 2005 ซึ่งปี 2000 นับเป็นปีที่อัตราการขูดรีดลดลงเป็นครั้งแรก โดยลดลงไปประมาณร้อยละ 19 สำหรับสาเหตุสำคัญที่ทำให้อัตราการขูดรีดลดลงมาจากการชะลอการเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนของมูลค่าส่วนเกิน โดยที่ผ่านมาในปี 1995 มูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้นจากปี 1990 มากกว่าร้อยละ 500 แต่พอเข้าสู่ปี 2000 การเพิ่มขึ้นของมูลค่าส่วนเกินเหลือเพียงเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 20 เท่านั้น (ดูตารางที่ 4.2) ดังกล่าวส่งผลให้

ต้นทุนแปรผันมีอัตราการเติบโตที่สูงกว่ามูลค่าส่วนเกิน โดยนับตั้งแต่ปีแรกของการศึกษา คือปี 1975 เรื่อยมาจนกระทั่งถึงปี 2000 มูลค่าส่วนเกินมีสัดส่วนของการเพิ่มขึ้นสูงกว่าต้นทุนแปรผัน แต่หลังจากปี 1995 เป็นต้นมาจนถึงปี 2005 การเพิ่มขึ้นของมูลค่าส่วนเกินในประเทศไทยได้ชะลอตัวลงอย่างชัดเจน และเพิ่มขึ้นน้อยกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของต้นทุนแปรผัน ดังนั้นแล้วส่งผลให้อัตราการขาดริดลดลง ด้านองค์ประกอบของมูลค่าของทุนในปี 2000 อยู่ในระดับที่คงที่ไม่เปลี่ยนแปลงจากปี 1995 สาเหตุที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุน ไม่เปลี่ยนแปลงนั้นมาจากการที่อัตราการเปลี่ยนแปลงของต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผันในช่วงปี 1995-2000 อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันมาก คือ ประมาณร้อยละ 48 (ดูตารางที่ 4.2 ประกอบ) ดังนั้นแล้วการที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุน ไม่เปลี่ยนแปลงในขณะที่อัตราการขาดริดลดลงจึงส่งผลให้อัตรากำไรในปี 2000 ลดลง สำหรับข้อสังเกตที่สำคัญ คือ ปี 2000 เป็นช่วงเวลาหลังวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจปี 1997 ซึ่งประเทศไทยประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจดังกล่าวยังคงส่งผลกระทบต่ออัตรากำไรในปี 2000 ให้ลดลง ผ่านการลดลงของอัตราการขาดริด ด้านอัตราผลกำไรในปี 2005 ยังคงลดลงต่อเนื่องจากปี 2000 โดยอัตราการขาดริดยังคงลดลงประมาณร้อยละ 11 ด้านองค์ประกอบของมูลค่าของทุนหลังจากลดลงในปี 1995 และคงที่อยู่ในช่วงปี 1995-2000 ได้ปรับเพิ่มขึ้นอีกครั้งในปี 2005 ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าของต้นทุนคงที่เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนแปรผัน ดังนั้นแล้ว การลดลงของอัตราการขาดริดผนวกกับการเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน ส่งผลให้อัตรากำไรในปี 2005 ลดลงในสัดส่วนที่สูงกว่าปี 2000

กล่าวโดยสรุป ภาพรวมของผลการศึกษาเชิงประจักษ์ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของ มาร์กซ์ 3 ตัวแปรหลักมีลักษณะดังนี้ ประการแรก อัตรากำไร ของประเทศไทยค่อยๆเพิ่มขึ้นในช่วงปี 1975-1995 ยกเว้นในปี 1990 ที่ลดลง โดยสาเหตุหลักของการเพิ่มขึ้นมาจากการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของอัตราการขาดริด แต่ที่อัตรากำไรไม่ได้เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงเป็นเพราะองค์ประกอบของมูลค่าของทุนได้เพิ่มขึ้นเช่นกัน ซึ่งจากกฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไร ได้แสดงให้เห็นว่า การเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนจะทำให้อัตรากำไรลดลง ดังนั้นแล้วการเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนที่แม้ว่าจะน้อยกว่าการเพิ่มขึ้นของอัตราการขาด

ร็ด จะเป็นการชะลอมิให้อัตราผลกำไรเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงมาก อย่างไรก็ตาม อัตราผลกำไรเพิ่มขึ้นจนถึงจุดที่สูงสุดในปี 1995 เนื่องมาจากในปี 1995 เป็นปีที่อัตราขาดร็ดเพิ่มในสัดส่วนที่สูงที่สุดก่อนที่อัตราผลกำไรจะลดลงจนกระทั่งถึงปี 2005 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการศึกษา โดยการลดลงของอัตราผลกำไรในช่วงระยะเวลาหลังวิกฤตเศรษฐกิจมาจากสองปัจจัยสำคัญคือ หนึ่ง การลดลงของอัตราขาดร็ด และ สอง การเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน

ประการที่สอง องค์ประกอบของมูลค่าของทุนของประเทศไทยแสดงให้เห็นแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไรของมาร์กซ์ ที่กล่าวไว้ว่า 'เมื่อระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมก้าวหน้าไป แรงงานคนหนึ่งจะต้องทำงานกับจำนวนวัตถุดิบและเครื่องจักรในปริมาณเพิ่มมากขึ้น ซึ่งก็ย่อมส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบของมูลค่าของทุน (CM) ให้มีค่าเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะมูลค่าของ C เพิ่มมากขึ้นนั่นเอง' (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2536: 72) สำหรับกรณีศึกษานี้พบว่า การเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนในประเทศไทยนั้นมีสาเหตุหลักมาจากการที่ต้นทุนคงที่มีอัตราเพิ่มสูงขึ้นมากกว่าการเพิ่มขึ้นของต้นทุนแปรผันเมื่อทำการเปรียบเทียบกับตัวแปรเดียวกันในช่วงเวลาที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาพรวมของการเคลื่อนไหวจะเป็นแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น ยังคงมีอยู่หนึ่งช่วงเวลาที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนลดลง ได้แก่ ช่วง 1990-1995 ซึ่งการลดลงดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการที่ในปี 1995 นั้นต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผันมีอัตราการเพิ่มขึ้นที่น้อยกว่าในปี 1990

ประการสุดท้าย อัตราขาดร็ด หรืออัตรามูลค่าส่วนเกิน ในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงระยะเวลาตั้งแต่ ค.ศ. 1975-1995 โดยเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนหลังปี 1985 อย่างไรก็ตาม พบว่าหลังปี ค.ศ.1995 อันได้แก่ปี 2000 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาหลังวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจปี 1997 อัตราขาดร็ดก็ลดลงเรื่อยมาจนกระทั่งถึงปี 2005 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการศึกษา จากการเคลื่อนไหวของอัตราขาดร็ดในประเทศไทยทำให้ทราบว่าอิทธิพลของวิกฤตเศรษฐกิจในปี 1997 ได้ส่งผลกระทบต่อเนื่องมาจนกระทั่งถึงปี 2000 ทำให้มูลค่าส่วนเกินที่คำนวณได้จากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตในปี 2000 ชะลอการเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ส่งผลให้อัตราขาดร็ดลดลง อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้อัตราผลกำไรในช่วงเวลาหลังวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจซึ่งได้แก่ ปี 2000 และ 2005 ลดลง

4.2 วิเคราะห์การเคลื่อนไหวของตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ใน เศรษฐกิจไทย¹⁰

การวิเคราะห์ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในเศรษฐกิจไทย มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาว่ามีปัจจัยทางเศรษฐกิจใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องสัมพันธ์กันทั้งในด้านของความหมาย และต้องสามารถโยงความสัมพันธ์ดังกล่าวผ่านไปยังข้อมูลในตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตเพื่อผ่านไปสู่สมการทางคณิตศาสตร์จากแบบจำลองของ Wolff (1979) ได้เช่นกัน เนื่องจากตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในงานชิ้นนี้ สร้างจากกระบวนการทางคณิตศาสตร์ โดยประเด็นดังกล่าวนี้ได้อธิบายอย่างละเอียดผ่านสมการในแบบจำลองเชิงประจักษ์ของ Wolff (1979) ในภาคผนวก ก ดังนั้นในส่วนต้นนี้จะอธิบายพอสังเขป

สำหรับปัจจัยแรกที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ ได้แก่ ปริมาณของผลผลิตรวมของทุกสาขาการผลิต (จากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตซึ่งอยู่ในรูปของมูลค่ามีหน่วยเป็นบาท) หรือ ตัวแปร X จากแบบจำลอง หากพิจารณาในแง่ของความหมาย จะพบว่า การผลิตสินค้าในปริมาณที่มากขึ้นจะส่งผลให้มูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้นตามปริมาณการผลิต และถ้าพิจารณาจากสมการในแบบจำลองเชิงประจักษ์ที่ (18) (19) และ (21)

$$I = E_r/X_i \quad (18)$$

$$\lambda = Iq \quad (19)$$

$$\varepsilon = S/V = (1 - \lambda m) / \lambda m \quad (21)$$

¹⁰ การอธิบายวิเคราะห์ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในเศรษฐกิจไทยของส่วนนี้ จะอธิบายผ่านสมการจากแบบจำลองของ Wolff (1979) ซึ่งสามารถดูรายละเอียดได้จาก ภาคผนวก ก

จะพบว่า การเพิ่มขึ้นของปริมาณของผลผลิตรวมของทุกสาขาการผลิต (X) ส่งผลให้ตัวแปร I ลดลง การลดลงของ I ส่งผลต่อเนื่องให้ λ ลดลง ซึ่งการลดลงของ λ ส่งผลให้มูลค่าส่วนเกิน $(1-\lambda m)$ เพิ่มขึ้น

ปัจจัยที่สอง ได้แก่ ปริมาณการจ้างงานรวมในทุกสาขาการผลิต หรือ ตัวแปร N จากแบบจำลอง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของตัวแปร N นี้สามารถส่งผลกระทบต่อสองช่องทาง โดยช่องทางที่หนึ่ง คือ ส่งผลให้มูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาตามความหมาย พบว่า แรงงานเป็นผู้สร้างมูลค่าส่วนเกิน ดังนั้นถ้ามีการจ้างแรงงานในการผลิตที่เพิ่มขึ้น มูลค่าส่วนเกินรวมก็จะเพิ่มขึ้น

$$S = N(1 - \lambda m) \quad (27)$$

จากสมการที่ 27 ในแบบจำลองเชิงประจักษ์ จะพบว่า มูลค่าส่วนเกินที่แรงงานหนึ่งคนผลิตได้มีค่าเท่ากับ $(1 - \lambda m)$ ในขณะที่มูลค่าส่วนเกินของทั้งประเทศมีค่าเท่ากับ $N(1 - \lambda m)$ ฉะนั้นถ้า N เพิ่มขึ้นย่อมส่งผลให้มูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้น นอกจากนี้แล้ว ยังสามารถพิจารณาผลของการจ้างงานที่เพิ่มขึ้นได้อีกหนึ่งช่องทาง คือ ส่งผลให้ต้นทุนแปรผัน (V) เพิ่มขึ้นได้เช่นกัน เพราะถ้ามีการจ้างแรงงานเข้ามาทำงานในจำนวนที่มากขึ้น นายทุนย่อมต้องจ่ายค่าจ้างให้แรงงานในจำนวนคนที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจากสมการที่ (22) V มีค่าเท่ากับ $N\lambda m$ ถ้า N เพิ่มขึ้นก็จะส่งผลให้ V เพิ่มขึ้นเช่นกัน

$$V = N \lambda m \quad (22)$$

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของต้นทุนแปรผันไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนของแรงงานที่จ้างมาทำการผลิตเพียงอย่างเดียว ยังคงขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สามซึ่ง ได้แก่ อัตราค่าจ้าง โดยการเพิ่มขึ้นของอัตราค่าจ้าง ส่งผลให้ต้นทุนแปรผันเพิ่มสูงขึ้น และยังส่งผลต่อเนื่องทำให้อัตราการผลิตลดลง เพราะนายทุนต้องจ่ายเงินให้แรงงานในจำนวนที่เพิ่มสูงขึ้น เปรียบได้ว่านายทุนมีต้นทุนในการผลิตเพิ่มสูงขึ้น มูลค่าส่วนเกินที่ขูดรีดจากแรงงานได้ก็น้อยลง ซึ่งจากแบบจำลองเชิงประจักษ์ มูลค่าของการจ้างงานในแต่ละสาขาการผลิตได้แก่ ตัวแปร E ซึ่งการเพิ่มขึ้นของ E จะส่งผลให้ I เพิ่มขึ้น การเพิ่มขึ้นของ I ส่งผลต่อเนื่องให้ λ เพิ่มขึ้น ซึ่งการเพิ่มขึ้นของ λ ทำให้ต้นทุนแปรผันต่อหนึ่งหน่วย

แรงงาน หรือสิ่งที่ขาดหายให้กับแรงงาน ได้แก่ ตัวแปร λm เพิ่มขึ้นซึ่งจะส่งผลให้มูลค่าส่วนเกิน $(1-\lambda m)$ ลดลง คุณสมบัติ (18) (19) และ (21) ประกอบ

ปัจจัยที่สี่ ได้แก่ สัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตประเภททุนในแต่ละสาขาการผลิต ซึ่งคือตัวแปร k จากแบบจำลองเชิงประจักษ์ การใช้ปัจจัยการผลิตประเภททุนในปริมาณที่มากขึ้นจะส่งผลให้ต้นทุนคงที่ (C) เพิ่มสูงขึ้น สมการที่ (25) แสดงให้เห็นว่า ถ้าตัวแปร k เพิ่มจะส่งผลให้ C เพิ่ม และการเพิ่มขึ้นของต้นทุนคงที่จะส่งผลให้องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มสูงขึ้น

$$\sigma = C/V = \{\lambda(k+a)X\} / N \lambda m \quad (25)$$

ซึ่งตัวแปร k นี้เป็นค่าสัมประสิทธิ์ สร้างมาจากการนำเอา มูลค่าของสินค้านำมาใช้ในการผลิต หรือตัวแปร K ในแต่ละสาขาการผลิต ทารด้วยผลผลิตรวมในแต่ละสาขาการผลิต ฉะนั้นหากพิจารณาตามกลไกทางคณิตศาสตร์จะพบว่าถ้า K เพิ่มขึ้นก็จะส่งผลให้ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวเอง ซึ่งได้แก่ k เพิ่มขึ้น และการเพิ่มขึ้นของ k ส่งผลให้ C เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลต่อเนื่องให้องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มขึ้นในท้ายที่สุด สำหรับการเคลื่อนไหวของตัวแปร X , N และ K ได้แสดงไว้ในตารางที่ 4 และ 5 จากภาคผนวก ข

นอกจากนี้แล้ว การวิเคราะห์ตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ในหัวข้อที่ 4.2 นี้ จะอธิบายผ่านแนวโน้มการเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรเป็นหลัก โดยจะแบ่งการอธิบายแนวโน้มอัตราผลกำไรออกเป็น 2 ช่วงเวลา ซึ่งได้แก่ ช่วงแรก ปี 1975-1985 ที่อัตราผลกำไรมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และช่วงที่สอง ปี 1990-2005 ที่อัตราผลกำไรเริ่มมีแนวโน้มลดลง สำหรับในส่วนนี้จะนำข้อมูลเศรษฐกิจมหภาคและประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยมาใช้อธิบายประกอบการเคลื่อนไหวของตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์

4.2.1 อัตราผลกำไรในช่วงที่หนึ่ง ปี 1975-1985

ภาพรวมการเคลื่อนไหว

เมื่อพิจารณาการเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรในช่วงที่หนึ่ง หรือ สามปีแรก (1975, 1980 และ 1985) จากรูปที่ 4.2 จะพบว่า อัตราผลกำไรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งสามปี โดยสาเหตุหลักของการเพิ่มขึ้นมาจากการเพิ่มขึ้นของอัตรากำไรสุทธิ อย่างไรก็ตาม การที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและเพิ่มในสัดส่วนที่สูงขึ้นกว่าเดิมเป็นการชะลอการเพิ่มขึ้นของอัตราผลกำไร

วิเคราะห์การเคลื่อนไหวกับเศรษฐกิจไทย

เมื่อทำการศึกษาเศรษฐกิจไทย พบว่าในช่วงระยะเวลาปี 1975-1985 เศรษฐกิจไทยอยู่ในช่วงระยะเวลาของการฟื้นฟูเศรษฐกิจจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดขึ้นในปี 1971 'ซึ่งสาเหตุสำคัญของภาวะเศรษฐกิจถดถอยดังกล่าวสรุปได้ ดังนี้ คือ หนึ่ง ภาวะเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลก สอง การลดลงของปริมาณการส่งออก และ สาม การถอนกำลังออกจากสงครามเวียดนามของสหรัฐฯ ส่งผลให้สหรัฐฯระงับการให้เงินอุดหนุนทางเศรษฐกิจแก่ประเทศไทย' (Mounier, Kaewthep and Charoenloet, 1993: 224) นอกจากนี้ 'การล่มสลายของระบบเบรตตันวูดส์ (Bretton Woods System) ในปี ค.ศ.1973 ผนวกกับการประสพกับวิกฤติการณ์ราคาน้ำมันเป็นครั้งแรก (the first oil shock) ในปีเดียวกัน และติดตามมาด้วยวิกฤติการณ์ราคาน้ำมันครั้งที่สองในปี 1979 ส่งผลให้ตั้งช่วงทศวรรษที่ 1970 จนถึงต้นทศวรรษที่ 1980 ทุกประเทศส่วนใหญ่ต้องประสบกับปัญหาเศรษฐกิจถดถอย' (Kangwanpornsi, 1995: 295)

ดังนั้นแล้วแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (1972-1976) ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ในปี 1975 ได้ถูกประกาศใช้โดยเป้าหมายหลักของแผน 3 คือ การฟื้นฟูเศรษฐกิจจากภาวะเศรษฐกิจถดถอย สำหรับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 ได้แสดงไว้ในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ผลของการพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3

	เป้าหมาย	อัตราการขยายตัว (1972-1976)
1. ผลิตภัณฑ์ประชาชาติ	7.0	6.2
2. รายได้ต่อหัว	4.5	3.3
3. ผลผลิตสาขาเกษตรกรรม	5.1	3.9
4. ผลผลิตสาขาอุตสาหกรรม	8.0	8.6
5. การส่งออก	7.0	14.0
6. การนำเข้า	2.8	11.5

ที่มา: (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520-2524 : 7 [ออนไลน์])

แม้ว่า อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ รายได้ต่อหัว และ ผลผลิตสาขาเกษตรกรรม จะต่ำกว่าเป้าหมายที่วางไว้ แต่ที่สามารถสังเกตได้อย่างชัดเจน คือ อัตราการขยายตัวของผลผลิตสาขาอุตสาหกรรม การส่งออก และการนำเข้า ล้วนมีอัตราการขยายตัวที่สูงเกินเป้าหมายทั้งสิ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า 'เศรษฐกิจไทยเริ่มที่จะต้องพึ่งพาและขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจโลกมากขึ้น อีกทั้งภาคอุตสาหกรรมกำลังเติบโตขึ้นมาเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญของประเทศแทนสาขาเกษตรกรรม' (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ:5)

ต่อมาในปี ค.ศ.1977 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (1977-1981) ซึ่งตรงกับตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในปี 1980 ได้ถูกประกาศใช้ โดยวัตถุประสงค์หลักยังคงเป็นการส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมควบคู่ไปกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจต่อเนื่องมาจากแผนฉบับที่ 3 อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 4 นี้ อัตราการขยายตัวของผลผลิตประชาชาติยังคงต่ำกว่าเป้าหมาย แต่ภาคอุตสาหกรรมยังคงเติบโต และเพิ่มบทบาทที่สำคัญต่อเศรษฐกิจไทยอย่างต่อเนื่อง โดยรัฐบาลไทยได้มีนโยบายสนับสนุนกลไกตลาดเสรี ตลอดจนยังคงมีการสร้างปัจจัยพื้นฐานและการขยายความเจริญออกสู่ชนบท

เหตุผลเหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่กระตุ้นและส่งเสริมการเติบโตให้กับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและยังคงเป็นการสนับสนุนให้ภาคอุตสาหกรรมมีบทบาทมากยิ่งขึ้น ทั้งผลผลิตของสาขา

อุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้น แรงงานได้อพยพเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น รวมทั้งการส่งออกเริ่มเพิ่มบทบาทที่สำคัญต่อเศรษฐกิจไทย ซึ่งจากตารางที่ 4.4 ได้แสดงให้เห็นถึงร้อยละของการผลิตของสินค้าอุตสาหกรรมต่อ GDP และร้อยละของการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 4.4 ร้อยละของการผลิตต่อ GDP และร้อยละของการจ้างงานในแต่ละสาขาการผลิตของประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ.1960-1990

	1960	1970	1980	1986	1987	1988	1989	1990
ร้อยละของการผลิตต่อ GDP								
สาขาเกษตรกรรม	39.8	28.3	25.4	16.3	16.4	16.6	15.0	12.4
สาขาอุตสาหกรรม (สาขาหัตถกรรม)	18.2 (12.5)	25.3 (16.0)	28.4 (19.6)	34.4 (23.6)	34.8 (23.9)	35.9 (24.8)	37.5 (25.5)	39.2 (26.1)
สาขาการบริการ	42.0	46.4	46.4	49.3	48.8	47.5	47.35	48.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
ร้อยละของการจ้างงานต่อ GDP								
สาขาเกษตรกรรม	82.4	79.3	72.5	63.7	59.8	60.4	61.9	66.5
สาขาอุตสาหกรรม (สาขาหัตถกรรม)	4.2 (3.4)	5.8 (4.1)	7.7 (5.6)	12.5 (9.1)	14.3 (10.5)	13.7 (10.3)	13.3 (9.7)	11.2 (8.7)
สาขาการบริการ	13.4	14.9	19.8	23.8	25.9	25.9	24.8	22.3
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ที่มา: (Krongkaew, 1995: 35)

เช่นเดียวกัน ตารางที่ 4.5 แสดงสัดส่วนของสินค้าอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละต่อการส่งออกรวมของประเทศไทย ที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งข้อมูลเศรษฐกิจมหภาคจากตารางที่ 4.3, 4.4 และ 4.5 นี้เป็นข้อมูลที่น่ามาสนับสนุนการเพิ่มขึ้นของมูลค่าของผลผลิตรวมของทุกสาขาการผลิต และมูลค่าการจ้างงานรวมของทุกสาขาการผลิต หรือตัวแปร X และ N จากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ที่เพิ่มขึ้นจากปี 1975 อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปี 1985 ที่เพิ่มขึ้นอย่างเด่นชัดในสัดส่วนที่สูง (ดูตารางที่ 4 และ 5 ในภาคผนวก ข ประกอบ)

ตารางที่ 4.5 สัดส่วนของสินค้าอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละต่อการส่งออกรวมของประเทศไทย ตั้งแต่ปี ค.ศ.1960-1992

1960	1965	1970	1975	1980	1988	1992
1.2	4.8	15.1	18.6	28.4	63.2	77.8

ที่มา: (Krongkaew, 1995: 20)

ฉะนั้นถ้าพิจารณาไปยังตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ จะเห็นได้ว่าการเพิ่มขึ้นของการผลิตในภาคอุตสาหกรรมของประเทศส่งผลให้มูลค่าของผลผลิตรวมจากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต หรือตัวแปร X จากแบบจำลองเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ การเติบโตของภาคอุตสาหกรรมยังส่งผลให้สัดส่วนของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึง ตัวแปร N จากแบบจำลองเพิ่มขึ้น

การเพิ่มขึ้นของทั้งตัวแปร X และ N ล้วนส่งผลให้มูลค่าส่วนเกิน (S) ในปี 1980 และ 1985 เพิ่มขึ้น (ดูรูปที่ 4.1) การเพิ่มขึ้นของมูลค่าส่วนเกินนี้เองส่งผลให้อัตราการขูดรีดเพิ่มสูงขึ้น และการเพิ่มขึ้นของอัตราการขูดรีดได้ส่งผลต่อเนื่องให้อัตราผลกำไรในสามปีแรกเพิ่มสูงขึ้น

แต่ข้อสังเกตที่สำคัญ คือ เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวยังคงเป็นช่วงฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศไทย รวมทั้งภาคการเกษตรยังคงเป็นภาคการผลิตหลัก ฉะนั้นการเพิ่มขึ้นของตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ทั้งมูลค่าส่วนเกิน (S) ต้นทุนคงที่ (C) และต้นทุนแปรผัน (V) ใน

สามปีแรกที่ทำการศึกษา (ค.ศ.1975, 1980 และ 1985) ยังเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่ไม่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับการเติบโตหลังปี 1985

นอกจากนี้ ผลการพัฒนาประเทศจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 และ 4 ทำให้อุปสงค์ต่อปัจจัยการผลิตของสินค้าอุตสาหกรรม (demand for industrial input) เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ‘จะเห็นได้ว่าตั้งแต่อดีตในปี ค.ศ. 1961 ประเทศไทยมีการนำเข้าสินค้าหมวดอุปโภคบริโภคมาเป็นอันดับหนึ่งอยู่ที่ร้อยละ 33.6 ต่อมาในปี ค.ศ. 1966 ความต้องการสินค้าทุนได้เพิ่มขึ้น จนกลายเป็นอันดับหนึ่ง และได้ครองอันดับหนึ่งเรื่อยมา จนกระทั่งถึงปี ค.ศ.1990 สัดส่วนของสินค้าอุปโภคบริโภคที่เคยเป็นอันดับหนึ่งลดลงเหลือเพียงแค่ร้อยละ 8.4’ (ธีรพร เฉลิมพงศ์, 2536: 48)

ตารางที่ 4.6 สัดส่วนสินค้านำเข้าของประเทศไทย ปี ค.ศ.1961-1990

ประเภทสินค้า นำเข้า	1961	1966	1971	1976	1981	1986	1987	1990
สินค้าอุปโภคบริโภค	33.6	25.1	16.5	12.9	10.6	10.1	10.1	8.4
วัตถุดิบ(อุปโภค บริโภค)	8.9	13.8	18.6	17.2	15.6	25.4	25.4	23.5
สินค้าทุน	24.8	30.8	32.2	26.6	26.2	32.4	31.7	36.5
วัตถุดิบ (สินค้าทุน)	6.8	7.6	10.3	10.6	9.2	9.6	10.5	12.2
อื่นๆ	20.9	22.7	22.4	32.7	38.4	22.5	22.3	19.4
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100

ที่มา: (ธีรพร เฉลิมพงศ์, 2536: 50)

ตารางที่ 4.6 แสดงให้เห็นได้ว่า นับจากปี 1975 ซึ่งเป็นปีที่งานชิ้นนี้เริ่มต้นศึกษา สินค้า นำเข้าส่วนใหญ่ของประเทศไทยเป็นสินค้าอุตสาหกรรม ซึ่งหมายถึง ความต้องการปัจจัยการผลิต ประเภททุน เพื่อเข้ามาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและขยายกำลังการผลิตสินค้าในประเทศที่เพิ่มสูงขึ้น ประเด็นนี้เองเป็นหลักฐานสำคัญในการสนับสนุนการเติบโตอย่างต่อเนื่องของ องค์ประกอบของมูลค่าของทุนในประเทศไทย จากรูปที่ 4.1 แสดงให้เห็นว่าว่าต้นทุนคงที่ (C) เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 1975 และมาเพิ่มในสัดส่วนที่สูงที่สุดในปี 1990 ส่งผลให้ องค์ประกอบของมูลค่าของทุนจากรูปที่ 4.2 ตั้งแต่ปี 1975 เรื่อยมาจนกระทั่งถึงปี 1990 นอกจาก จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังคงเพิ่มในสัดส่วนที่สูงขึ้นจากเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปี 1990 เช่นเดียวกันกับตัวแปร K จากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตที่เพิ่มในสัดส่วนที่สูงที่สุดในปี 1990 (ดูตารางที่ 5 จากภาคผนวก ข)

สรุปการเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรในช่วงที่หนึ่ง

แม้ว่าเศรษฐกิจไทยในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975-1985 จะยังคงอยู่ในช่วงฟื้นฟู เศรษฐกิจ แต่ก็นับได้ว่าเป็นช่วงเวลาของการเติบโตอย่างต่อเนื่องของการผลิตภาคอุตสาหกรรม รวมทั้งการสร้างสรรคับรรยากาสทางเศรษฐกิจของประเทศให้พัฒนาขึ้นตามลักษณะของประเทศ ทุนนิยมอุตสาหกรรม ฉะนั้นแล้วจึงเห็นได้ว่าอัตราผลกำไรในประเทศไทยมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นทั้ง สามช่วงเวลา โดยเพิ่มขึ้นในปี 1980 ก่อนจะชะลอการเพิ่มขึ้นในปี 1985 การเพิ่มขึ้นของการผลิต สินค้าอุตสาหกรรม (X) ตลอดจนการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น (N) ส่งผลให้มูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้นอย่าง ต่อเนื่องนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของอัตรากาารขูดรีด ซึ่งอัตรากาารขูดรีดที่เพิ่มขึ้นนี้ คือ แหล่งที่มาของ กำไร ในขณะที่เดียวกันการผลิตสินค้าในปริมาณที่เพิ่มขึ้นก็นำมาซึ่งความต้องการปัจจัยการผลิต ประเภททุนที่มากขึ้นก็ส่งผลให้ต้นทุนคงที่ (C) เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในสัดส่วนที่สูงกว่าต้นทุนแปร ผัน (V) ส่งผลให้องค์ประกอบของมูลค่าของทุนนอกจากจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแล้วยังเพิ่มขึ้นใน สัดส่วนที่สูงขึ้นกว่าเดิม ฉะนั้นแล้วการที่องค์ประกอบมูลค่าของทุนในปี 1985 เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่ สูงกว่าปี 1980 และในปี 1990 ยังคงเพิ่มสูงขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าปี 1985 เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ อัตราผลกำไรเพิ่มขึ้นแต่เป็นการเพิ่มขึ้นในอัตราที่ชะลอลดลง

4.2.2 อัตราผลกำไรในช่วงที่สอง ปี 1990-2005

ภาพรวมการเคลื่อนไหว

หลังจากที่อัตราผลกำไรเพิ่มขึ้นในสามปีแรก พอเข้าสู่ปี 1990 อัตราผลกำไรของประเทศไทยได้ปรับลดลงครั้งแรก โดยลดลงร้อยละ 12.5 ซึ่งการลดลงดังกล่าวมีสาเหตุสำคัญมาจากการที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 1990 องค์ประกอบของมูลค่าของทุนได้เพิ่มในสัดส่วนที่สูงสุดในตลอดระยะเวลาของการศึกษา (เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 52) และสูงกว่าการเพิ่มขึ้นของอัตรากำไรสุทธิ (เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 13) ในระดับที่ทำให้อัตราผลกำไรลดลงได้

ต่อมาในปี 1995 อัตราผลกำไรได้ปรับเพิ่มสูงขึ้นอีกครั้ง เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 42 โดยมีสาเหตุมาจากการที่อัตรากำไรสุทธิในปี 1995 ยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากที่เพิ่มในปี 1990 นอกจากนี้ องค์ประกอบของมูลค่าของทุนในปี 1995 ลดลงไปประมาณร้อยละ 6 ดังนั้นการเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงขึ้นของอัตรากำไรสุทธิ (เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 35) ผกผันกับการลดลงขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนส่งผลให้ในปี 1995 อัตราผลกำไรนอกจากจะเพิ่มขึ้นถึงจุดสูงสุดแล้วยังเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงที่สุดตลอดระยะเวลาของการศึกษา

แต่หลังจากนั้น อัตราผลกำไรในปี 2000 และ 2005 ต่างลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยมีสาเหตุมาจากการลดลงของอัตรากำไรสุทธิ ผกผันกับการที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนยังคงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี 2000 อัตราผลกำไร โดยลดลงประมาณร้อยละ 19 ในขณะที่ปี 2005 ลดลงไปประมาณร้อยละ 27 สำหรับปี 2000 นับเป็นปีที่อัตรากำไรสุทธิลดลงเป็นครั้งแรก โดยยังคงลดลงต่อเนื่องจนกระทั่งถึงปี 2005 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการศึกษา

วิเคราะห์การเคลื่อนไหวกับเศรษฐกิจไทย

จะสังเกตได้ว่า อัตราผลกำไรในช่วงเวลาที่สอง หรือ ช่วงปี 1990-2005 มีแนวโน้มที่ลดลงเป็นส่วนใหญ่โดยลดลงเป็นครั้งแรกในปี 1990 ก่อนจะลดลงครั้งที่สองในปี 2000 ต่อเนื่องมาจนกระทั่งถึงปี 2005 มีเพียงปี 1995 ปีเดียวเท่านั้นที่ปรับเพิ่มขึ้น และข้อสังเกตที่สำคัญของการ

วิเคราะห์อัตราผลกำไรในช่วงที่สอง คือ ในช่วงปี 1990-1995 เป็นช่วงที่เศรษฐกิจไทยกำลังเติบโตอย่างโดดเด่น การลดลงของอัตราผลกำไรในปี 1990 เกิดจากการเพิ่มในสัดส่วนที่สูงขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน ไม่ได้เกิดจากการลดลงของอัตรากำไรสุทธิ ในขณะที่การลดลงของอัตราผลกำไรในปี 2000 และ 2005 ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 1997 เกิดจากการลดลงของอัตรากำไรสุทธิ

ถ้าพิจารณาพัฒนาการของระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมในเศรษฐกิจไทยตั้งแต่ปี 1975 จะพบว่าปี 1985 เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของเศรษฐกิจไทย เพราะนับตั้งแต่ปี 1975 จะพบว่า 'ภาคอุตสาหกรรมในประเทศไทยเติบโตอย่างต่อเนื่อง และมาเติบโตอย่างเด่นชัด ในช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 หรือหลังปี ค.ศ.1985 เป็นต้นมา' (Brennan, 2010: 66; Krongkaew, 1995: 3) โดยข้อมูลเศรษฐกิจมหภาคจากตารางที่ 4.4, 4.5 และ 4.6 ได้แสดงให้เห็นเพิ่มเติมว่าทั้ง ตัวเลขสัดส่วนของผลผลิตรวมและสัดส่วนของแรงงานต่อ GDP, สัดส่วนของสินค้าอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละของการส่งออก และสัดส่วนของการนำเข้าปัจจัยการผลิตประเภททุน ล้วนเพิ่มสูงขึ้นค่อนข้างชัดเจนนับตั้งแต่ปี 1985 สอดคล้องกับข้อมูลผลผลิต (ตัวแปร X) การจ้างงาน (ตัวแปร N) และสินค้าทุนที่ใช้ในการผลิต (ตัวแปร K) จากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ที่เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงขึ้นหลังปี 1985 (ดูตารางที่ 4 และ 5 จากภาคผนวก ข ประกอบ)

การเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงของทั้งตัวแปร X, N และ K ได้ส่งผลกระทบต่อตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์หลังปี 1985 เช่นกัน จากรูปที่ 4.1 และตารางที่ 4.2 จะเห็นว่าตั้งแต่ในปี 1975 1980 และ 1985 ทั้งมูลค่าส่วนเกิน ต้นทุนคงที่ และต้นทุนแปรผัน ต่างเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน แต่หลังจากปี 1985 เป็นต้นมา ในปี 1990 ทั้งสามตัวแปรล้วนเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าเดิม โดยเฉพาะต้นทุนคงที่ที่เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับทุกช่วงปีที่ทำการศึกษาและเป็นการเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าทั้งมูลค่าส่วนเกิน และต้นทุนแปรผัน ดังนั้นแล้วส่งผลให้ปี 1990 เป็นปีที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุน เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงที่สุดในตลอดระยะเวลาของการศึกษา โดยเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 52 ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าอัตรากำไรสุทธิ (ในปี 1990 อัตรากำไรสุทธิเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 13) ส่งผลให้อัตราผลกำไรลดลงเป็นครั้งแรกในปี 1990 แต่หลังจากนั้นในปี 1995 มูลค่าส่วนเกินจึงค่อยปรับเพิ่มขึ้นในอัตรา

เร่งที่สูงขึ้นกว่าเดิม จึงทำให้อัตราการชดเชยเพิ่มในสัดส่วนที่สูงขึ้น โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 35 ส่งผลให้ในช่วงเวลาถัดมา ได้แก่ ปี 1995 อัตราผลกำไรปรับเพิ่มสูงขึ้น ก่อนจะลดลงอีกครั้งในปี 2000 และ 2005 เนื่องจากได้รับผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจปี 1997

เมื่อพิจารณาการลดลงครั้งแรกของอัตราผลกำไรในปี 1990 พบว่า เกิดจากการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในสัดส่วนที่สูงขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน ซึ่งมีส่วนสำคัญมาจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม โดยความต้องการในผลิตที่เพิ่มขึ้นนำมาซึ่งความต้องการปัจจัยทางการผลิตประเภททุนที่เพิ่มสูงขึ้น และลักษณะการผลิตอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ มักจะเป็นการผลิตแบบเป็นการใช้ทุนมากกว่าแรงงาน (capital intensive) ดังนั้นจึงต้องสั่งซื้อเครื่องจักรอุปกรณ์ ตลอดจนวัตถุดิบสำคัญมาใช้ในการผลิตเพื่อส่งออกอีกทอดหนึ่ง' (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2549ก: 109) ผนวกกับการที่ประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าวใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ ซึ่งค่าเงินบาทก็ค่อนข้างแข็งค่า ส่งผลให้สินค้านำเข้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภททุนมีราคาที่สูง สองปัจจัยนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ภายหลังปี 1985 ต้นทุนคงที่เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงอย่างต่อเนื่อง โดยสูงกว่าทั้งมูลค่าส่วนเกิน และต้นทุนแปรผัน (ดูตารางที่ 4 และ 5 จากภาคผนวก ข ประกอบ) ดังกล่าวส่งผลให้อัตราผลกำไรในปี 1980, 1985 การชะลอการเพิ่มขึ้นก่อนจะลดลงเป็นครั้งแรกในปี 1990

ฉะนั้น การลดลงของอัตราผลกำไรในปี 1990 จึงสามารถมองได้ว่าเป็นสัญญาณเตือนสำคัญก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจปี 1997 เพราะ เมื่อใดที่อัตราการเติบโตขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนในประเทศเพิ่มขึ้นสูงกว่าอัตราการชดเชยแล้ว ย่อมส่งผลให้อัตราผลกำไรชะลอการเพิ่มขึ้น หรือถ้ากรณีนี้ขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มขึ้นมากกว่าอัตราการชดเชยในสัดส่วนที่สูงมาก จะส่งผลให้อัตราผลกำไรปรับลดลงได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาระดับของอัตราการชดเชยให้เพิ่มขึ้นใกล้เคียงหรือเพิ่มในสัดส่วนที่สูงกว่าการเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน เพื่อป้องกันไม่ให้อัตราผลกำไรลดลง อันจะนำไปสู่วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจตามทฤษฎีแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไรของมาร์กซ์ในที่สุด ซึ่งต่อมาพบว่า หลังจากปี 1995 เข้าสู่ปี 2000 ที่เป็นช่วงเวลาหลังวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจปี 1997 อัตราผลกำไรได้ลดลงอีกเป็นครั้งที่สอง

สถานการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า เมื่อระบบเศรษฐกิจทุนนิยมของประเทศไทยมีการพัฒนารูปแบบการผลิตที่ก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจภาคการเกษตรสู่เศรษฐกิจที่มีภาคอุตสาหกรรมที่เน้นการผลิตเพื่อการส่งออกเป็นหลัก สัดส่วนของการผลิตสินค้าได้เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการผลิตสินค้าในปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้นของนายทุนมีเป้าหมาย คือ การสร้างผลกำไร และผลกำไรที่ได้มานี้ส่วนใหญ่จะถูกนำไปลงทุนเพื่อผลิตซ้ำ โดยเป้าหมายก็ยังคงเป็นการสร้างผลกำไร ดังนั้นแล้วจะเห็นได้ว่า การผลิตซ้ำในแต่ละรอบของการผลิตก่อให้เกิดกระบวนการสะสมทุน นำมาซึ่งการผลิตสินค้าออกสู่ระบบอย่างมากมาย ตัวแปร X และมูลค่าส่วนเกินที่คำนวณได้จากแบบจำลองที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงการผลิตที่เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ความต้องการสินค้าในปริมาณที่มากขึ้นนำมาซึ่งความต้องการสินค้าประเภททุนหรือปัจจัยการผลิตประเภทประหยัดแรงงานที่เพิ่มสูงขึ้น (ต้นทุนคงที่หรือตัวแปร C เพิ่มขึ้น) 'ยิ่งกว่านั้น การแข่งขันทางการผลิต นำไปสู่การแข่งขันระหว่างนายทุนเพื่อแย่งชิงกันใช้เทคนิคการผลิตใหม่ๆ อยู่เสมอ ก็ยังเป็นแหล่งที่มาที่สำคัญของความรู้เสถียรภาพของตลาดในระบบทุนนิยม เพราะการมีเครื่องจักรและเทคนิคการผลิตใหม่ๆ ออกมาอยู่เสมอ ทำให้เครื่องจักรอุปกรณ์เดิมเสียคุณค่าไปรวดเร็วกว่าอายุการใช้งานจริงของมัน เพราะถ้านายทุนคนใดไม่ยอมมาใช้เครื่องจักรใหม่ ก็จะมีผลผลิตได้น้อยกว่าคู่แข่ง ส่งผลให้ได้รับอัตราผลกำไรในระดับที่ต่ำกว่าอัตราผลกำไรเฉลี่ย ซึ่งจะมีผลให้นายทุนนั้นต้องถูกเบียดออกไปจากตลาดในที่สุด' (พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์, 2546: 139)

ซึ่งจากทฤษฎีของมาร์กซ์ ทั้งเครื่องจักรเก่าและเครื่องจักรใหม่ที่ไม่ว่าจะถูกใช้ในกระบวนการผลิตอย่างคุ้มค่าหรือไม่ มูลค่าของเครื่องจักรเหล่านี้ต่างก็ต้องถูกนับรวมเป็นต้นทุนคงที่ (C) ที่ล้วนแต่จะเพิ่มขึ้นส่งผลให้องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มในสัดส่วนที่สูงขึ้น และยังส่งผลต่อเนื่องให้อัตราผลกำไรมีแนวโน้มที่ลดลง เช่นเดียวกันกับอัตราผลกำไรของประเทศไทยที่ชะลอการเพิ่มขึ้นก่อนจะลดลงครั้งแรกในปี 1990

นอกจากนี้ ประเด็นดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงการพิจารณาวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจของมาร์กซ์ที่แตกต่างจากการพิจารณาวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก เพราะสำหรับเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ คือ ปรากฏการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นได้ และเมื่อเกิดขึ้นก็จะพิจารณาหาเหตุผลต่างๆ ประกอบกับทฤษฎี เพื่อที่จะอธิบายถึงที่มาและสาเหตุ

ของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ในขณะที่สำหรับมาร์กซ์ วิกฤตเศรษฐกิจเป็นสภาพที่แฝงอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งต้องเผชิญและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ สภาพการณ์ดังกล่าว คือ แนวโน้มที่เพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน อันจะนำไปสู่กฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไร และสภาพที่แฝงดังกล่าวได้แสดงให้เห็นค่อนข้างชัดเจนผ่านแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนที่งานชิ้นนี้คำนวณออกมาได้

อย่างไรก็ตาม ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า ประเทศไทยในช่วงระยะเวลาปี 1990-1995 อยู่ในช่วงที่เศรษฐกิจและภาคอุตสาหกรรมกำลังเติบโต ฉะนั้นในปี 1995 อัตราผลกำไรจึงปรับเปลี่ยนอีกครั้ง สืบเนื่องมาจากการที่อัตราการขูดรีดยังคงเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงอย่างต่อเนื่องจากปี 1990

สำหรับปัจจัยสำคัญที่มีส่วนส่งเสริมให้อุตสาหกรรมของประเทศไทยมีการเติบโตอย่างรวดเร็วนับตั้งแต่ปี 1985 ได้แก่ การส่งออก ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ จากเดิมเคยเป็นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าไปสู่การผลิตเพื่อการส่งออก ส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมก็มีการขยายตัวตามและเพิ่มความสำคัญต่อเศรษฐกิจไทยอย่างต่อเนื่อง ตารางที่ 4.5 แสดงสัดส่วนของสินค้าอุตสาหกรรมต่อการส่งออกที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังปี 1985 ดังกล่าวส่งผลให้ปี 1995 มูลค่าส่วนเกินยังคงเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเพิ่มในสัดส่วนที่สูงกว่าต้นทุนแปรผัน จึงส่งผลให้ปี 1995 เป็นปีที่อัตราการขูดรีดเพิ่มสูงขึ้นประมาณร้อยละ 35 ซึ่งส่งผลให้อัตราผลกำไรในปี 1995 ปรับเพิ่มสูงขึ้นอีกครั้ง ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ที่มาของการปรับเปลี่ยนของอัตราผลกำไรในปี 1995 นั้นมีสาเหตุหลักมาจากการเพิ่มขึ้นของอัตราการขูดรีด

โดยการเพิ่มขึ้นดังกล่าวมีสาเหตุหลักมาจาก หนึ่ง การผลิตที่เพิ่มขึ้นตามอุปสงค์ภายในประเทศและการส่งออกที่ขยายตัว (ตัวแปร X จากสมการที่ 18 ในภาคผนวก ก เพิ่มสูงขึ้น และเป็นการเพิ่มในสัดส่วนที่สูงขึ้น ส่งผลให้ λ ลดลง การลดลงของ λ ส่งผลให้มูลค่าส่วนเกิน หรือ $N(1-\lambda m)$ เพิ่มขึ้น) ฉะนั้นการที่ค่า λm หรือสิ่งที่ชดเชยให้กับแรงงานหนึ่งคนในปี 1995 อยู่ในระดับที่ต่ำหมายถึง ต้นทุนแปรผันต่อหนึ่งหน่วยการผลิตลดลงโดยเปรียบเทียบ ทำให้นายทุนสามารถขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจากแรงงานที่ว่าจ้างมาทำงานมากขึ้น สอง จำนวนแรงงานที่เพิ่มสูงขึ้น โดยแรงงานเองมีแนวโน้มที่จะเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ จำนวนประชากรไทย

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 ได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน 'โดยประชากรทั้งหมดของประเทศไทยช่วงต้นๆหรือปี ค.ศ.1929 อยู่ที่ประมาณ 11 ล้านคน เพิ่มขึ้นเป็น 17 ล้านคน และ 26 ล้านคนในปี ค.ศ. 1947 และ 1960 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม หลังปี ค.ศ.1980 เป็นต้นมา ประชากรในประเทศไทยเพิ่มขึ้นมากกว่า 50 ล้านคน' (Krongkaew, 1995: 29) การเพิ่มขึ้นของประชากร หมายถึง การเพิ่มขึ้นของจำนวนแรงงานในประเทศ ซึ่งจากแบบจำลองของ Wolff (1979) ได้แก่ ตัวแปร N (Total employment) จากตารางที่ 4 และ 5 ในภาคผนวก ข ที่เพิ่มในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงนับตั้งแต่ปี 1975-1995 ซึ่งการเพิ่มขึ้นของ N ส่งผลให้มูลค่าส่วนเกิน $N(1-\lambda m)$ เพิ่มขึ้น นอกจากนี้การเพิ่มขึ้นของประชากรนำมาซึ่งอุปสงค์ต่อสินค้าและบริการที่เพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นจึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสนับสนุนให้นายทุนต้องเร่งขยายปริมาณการผลิต และ สาม การเคลื่อนไหวของอัตราค่าจ้าง ที่แม้จะปรับเพิ่มขึ้นแต่ก็เพิ่มในสัดส่วนที่ต่ำกว่าการเติบโตของผลผลิต (Glassman, 2001) ซึ่งจากตารางที่ 4.7 พบว่า อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของแรงงานในทุกสาขาการผลิตของประเทศไทย¹¹ มีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยเฉพาะปี 1990 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศมีอัตราการขยายตัวที่สูงรวมทั้งเป็นช่วงเวลาที่มูลค่าส่วนเกินเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากแล้ว อัตราค่าจ้างเองก็มีการเพิ่มขึ้นในอัตราเร่งที่เพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยเพิ่มในสัดส่วนที่สูงหากเปรียบเทียบกับช่วงเวลาหลังวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจปี 1997 ซึ่งจากงานวิจัยของ Ativanichayapong (2001: 196) 'ได้แสดงให้เห็นว่าในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจกำลังเติบโต การต่อสู้เคลื่อนไหวของแรงงานเพื่อเรียกร้องค่าจ้างและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ส่งผลให้อัตราค่าจ้างขึ้นต่ำปรับเพิ่มสูงขึ้น'

การเพิ่มขึ้นของอัตราค่าจ้างนี้ควรจะทำให้มูลค่าส่วนเกินลดลง เพราะทำให้นายทุนได้รับต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น แต่สาเหตุสำคัญที่มูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์ในเศรษฐกิจไทยยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นเพราะว่า ผลผลิตที่ผลิตออกมาภายใต้ระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมของประเทศไทยเพิ่มขึ้นด้วยอัตราเร่งที่สูงกว่าการเพิ่มขึ้นของอัตราค่าจ้าง

¹¹ สำหรับอัตราค่าจ้าง ในที่นี้ผู้วิจัยใช้อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของทุกสาขาการผลิตของประเทศไทยที่จัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติจัดทำเป็นรายไตรมาส ซึ่งข้อมูลย้อนหลังสุดที่สามารถสืบค้นได้ คือ ปี 1989 และอัตราค่าจ้างเฉลี่ยที่แสดงในตารางที่ 4.7 เป็นอัตราค่าจ้างเฉลี่ยในไตรมาสที่สามของทุกปี สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกใช้ไตรมาสที่สาม เพราะไตรมาสที่สามเป็นช่วงเวลาที่มีการจัดเก็บข้อมูลครบทุกปี

ตารางที่ 4.7 เปรียบเทียบร้อยละการเปลี่ยนแปลงของค่าจ้าง กับร้อยละการเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product (GDP)) ของประเทศไทยตั้งแต่ ค.ศ. 1989-2005

ปี	อัตราค่าจ้างเฉลี่ยจากทุก สาขาการผลิต (บาท)	%การเปลี่ยนแปลง ของค่าจ้าง	GDP (ล้านบาท)	%การเปลี่ยนแปลง ของ GDP
1989	2,715		1856992	
1990	3,121	14.95	2183545	17.59
1991	3,422	9.64	2506635	14.80
1992	4,089	19.49	2830914	12.94
1993	4,574	11.86	3170258	11.99
1994	4,861	6.27	3630805	14.53
1995	5,498	13.10	4188929	15.37
1996	5,717	3.98	4611041	10.08
1997	6,453	12.87	4732610	2.64
1998	6,808	5.50	4626447	-2.24
1999	6,700	-1.59	4637079	0.23
2000	6,628	-1.07	4922731	6.16
2001	6,764.0	2.05	5133502	4.28
2002	6,704.2	-0.88	5450643	6.18
2003	6,911.6	3.09	5917369	8.56
2004	7,014.7	1.49	6489746	9.67
2005	7,538.2	7.46	7092893	9.29

ที่มา: (National Statistic office of Thailand. Average Wages of Employed Persons by Industry for Whole Kingdom : 1989 – 2005. [Online] และ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. บัญชีประชาชาติ. [ออนไลน์])

งานชิ้นนี้ใช้ GDP เป็นตัวแทน เพื่อพิจารณา อัตราการเติบโตของผลผลิต สำหรับสาเหตุที่เลือกใช้ GDP นั้นเพราะว่า ใน 'แบบจำลองการวิเคราะห์ส่วนเกินทางเศรษฐกิจอย่างง่ายของสำนักคลาสสิก กำหนดให้ ผลิตภัณฑ์ส่วนเกิน (surplus product) มีค่าเท่ากับ ผลิตภัณฑ์มวลรวม (Gross product) หักด้วย ส่วนทดแทนปัจจัยการผลิต และการบริโภคที่จำเป็นของคนงาน' (พิชิต

ลิจิติกิจสมบูรณ, 2546: 3) ฉะนั้นถ้าจะพิจารณาเปรียบเทียบอัตราการเติบโตของผลผลิต งานขึ้นนี้ จึงเลือกพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวม หรือ GDP

ซึ่ง พบว่า GDP ของประเทศไทยมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลา ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 1997 และอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นสูงกว่าการเพิ่มขึ้นของอัตราค่าจ้าง ดูจากตารางที่ 4.7 จะพบว่าภาพรวมของอัตราการเติบโตของผลผลิต (growth rate of output or GDP) สูงกว่าอัตราการเติบโตของค่าจ้างเฉลี่ย (growth rate of average wage) ในเกือบทุกปี ซึ่งรวมถึงปี 1990 และ 1995 ที่ตรงกับตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ มีเพียงบางปีเท่านั้นที่อัตราการเติบโตของค่าจ้างสูงกว่า แต่การสูงกว่าดังกล่าวเป็นการสูงกว่าในอัตราที่ไม่มากนัก แม้แต่ในช่วงปี 1997-1999 ที่เป็นช่วงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ GDP ตีดลง อัตราการเติบโตของค่าจ้างก็ไม่ได้เพิ่มสูงขึ้นในอัตราส่วนที่ทิ้งระยะห่างกันมาก จะมีแค่ในช่วงปี 1997 และ 1998 เท่านั้นที่ค่อนข้างห่าง แต่หลังจากนั้นอัตราการเติบโตของค่าจ้างก็กลับมาอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าผลผลิตเช่นเดิม

แม้ว่าการต่อสู้เคลื่อนไหวของแรงงานที่ผ่านมาได้ส่งผลให้ระดับของค่าจ้างเฉลี่ยในแต่ละสาขาการผลิตเพิ่มขึ้น แต่ทว่าการเพิ่มขึ้นดังกล่าวยังคงเพิ่มในสัดส่วนที่ต่ำกว่าการเติบโตของผลผลิตในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจปี 1997 จึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สนับสนุนให้อัตราการขูดรีดเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้อัตราผลกำไรของงานขึ้นนี้เพิ่มขึ้นจากปี 1990 ต่อเนื่องมาจนถึงปี 1995 แล้วจึงค่อยปรับลดลงในปี 2000 ในช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจ

การเพิ่มขึ้นของอัตราค่าจ้างในสัดส่วนที่ไม่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการเติบโตของผลผลิต หมายถึง แรงงานยังคงสร้างมูลค่าส่วนเกินให้กับนายทุนในกระบวนการผลิตได้สูงกว่าค่าจ้างที่นายทุนต้องจ่ายให้กับแรงงาน ส่งผลให้ ต้นทุนผันแปรต่อหนึ่งหน่วยแรงงาน หรือ สิ่งที่ชดเชยให้กับการผลิตของแรงงานหนึ่งคน (ตัวแปร λm จากแบบจำลอง) อยู่ในระดับที่ต่ำ ดังนั้นมูลค่าส่วนเกิน $(1 - \lambda m)$ จึงเพิ่มขึ้น นำมาซึ่งการเพิ่มขึ้นของอัตราผลกำไร

สำหรับสาเหตุที่อัตราค่าจ้างยังคงอยู่ในระดับต่ำนั้น มีส่วนสำคัญมาจากการเข้าสู่ภาคการผลิตเป็นจำนวนมากของแรงงานหญิง (ดูตารางที่ 4.8) โดยการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยผนวกกับ 'การเติบโตอย่างรวดเร็วของภาคอุตสาหกรรมภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่เน้นการส่งออก' ได้ส่งผล

กระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่อโครงสร้างแรงงานไทย คือ แรงงานหญิงได้เข้าสู่ภาคการผลิตอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ส่งผลให้ อัตราค่าจ้างหรือต้นทุนในการจ้างงานยังคงอยู่ในระดับต่ำ' (Ativanichayapong, 2001: 99) จากตารางที่ 4.8 จะเห็นได้ว่าสัดส่วนของแรงงานหญิงที่ทำงานรับค่าจ้างต่อจำนวนผู้หญิงทั้งหมดที่มีงานทำเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในระดับที่ค่อนข้างจะใกล้เคียงกับแรงงานชาย

ตารางที่ 4.8 สัดส่วนของแรงงานชายหญิงที่ทำงานรับค่าจ้างต่อจำนวนชายหญิงทั้งหมดที่มีงานทำ

ปี	สัดส่วนของแรงงานชายที่ทำงานรับค่าจ้างต่อ แรงงานชายทั้งหมดที่มีงานทำ	สัดส่วนของแรงงานหญิงที่ทำงานรับค่าจ้างต่อ แรงงานหญิงทั้งหมดที่มีงานทำ
1987	29.9	25.4
1988	29.6	24.5
1989	29.3	24.5
1990	31.0	25.6
1991	33.0	28.0
1992	33.8	28.2
1993	36.8	31.4
1994	37.4	31.7
1995	38.3	32.4
1996	40.5	34.2
1997	39.7	35.2
1998	37.5	35.3
1999	38.9	37.5
2000	40.2	38.8
2001	40.8	39.9
2002	40.6	39.3
2003	40.9	40.2
2004	44.5	42.9

ที่มา: (จากโปรแกรม WDI World Trade Indicator¹²)

¹² WDI World Trade Indicator เป็นโปรแกรมฐานข้อมูลของธนาคารโลก มีข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการค้าของประเทศต่างๆรวมทั้งสิ้น 211 ประเทศ

การเข้ามาสู่กระบวนการผลิตภาคอุตสาหกรรมของแรงงานหญิงในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะแรงงานที่เข้ามาเป็นแรงงานไร้ฝีมือ (unskilled labor) ส่งผลให้ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องปรับขึ้นอัตราค่าจ้างในระดับที่สูงมาก เพราะแรงงานหญิงมีค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่าแรงงานชาย ดังนั้นอัตราค่าจ้างแรงงานจึงไม่ได้เพิ่มในอัตรการเติบโตที่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับการเติบโตของผลผลิต เป็นผลให้มูลค่าส่วนเกินของประเทศไทยยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การเพิ่มขึ้นของอัตรามลกำไรในช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ

สำหรับสาเหตุสำคัญที่ทำให้แรงงานหญิงได้รับอัตราค่าจ้างต่ำกว่าแรงงานชาย มาจากระดับการศึกษาและการได้รับการฝึกอบรมเพิ่มทักษะของแรงงานหญิงที่น้อยกว่าแรงงานชาย ทั้งนี้เนื่องจากสภาพสังคมไทยในอดีตที่ยังไม่เปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้หญิง ทำให้แรงงานหญิงในยุคแรกของการพัฒนาทุนนิยมอุตสาหกรรมในประเทศไทยเป็นแรงงานที่ไร้ฝีมือค่าจ้างถูกเป็นส่วนใหญ่ (กัลยาณี คุ้มมี, 2537) เช่นเดียวกับงานศึกษาของ สมศรี กันธะมาลา (2526) ที่พบว่า แม้แต่ในงานหน้าที่อย่างเดียวกัน ค่าแรงที่แรงงานหญิงได้รับยังคงน้อยกว่าค่าแรงของแรงงานชาย

ฉะนั้นแล้วกล่าวโดยสรุป 'เมื่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นความเป็นอุตสาหกรรมและความเป็นเมืองมากขึ้น ก่อให้เกิดความกดดันทางเศรษฐกิจเป็นผลให้ผู้หญิงต้องตัดสินใจเข้าร่วมแรงงานเพื่อหารายได้มาช่วยเหลือจุนเจือครอบครัว' (กัลยาณี คุ้มมี, 2537: 52) ดังที่กล่าวมานี้เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของแรงงานหญิงที่เข้าสู่กระบวนการผลิตเป็นจำนวนมาก ซึ่งปริมาณของแรงงานหญิงที่เข้ามาทำงานในสัดส่วนที่เพิ่มสูงขึ้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของทั้งประเทศที่แม้จะมีการปรับเพิ่มสูงขึ้นทุกปี แต่ก็เพิ่มสูงขึ้นในอัตราเร่งที่ไม่มากหากเปรียบเทียบกับอัตรการเติบโตของผลผลิต การที่นายทุนจ้างแรงงานทั้งชายและหญิงเข้าสู่กระบวนการผลิต ทำให้เมื่อทำการเฉลี่ยค่าจ้างแล้ว ต้นทุนแปรผันที่นายทุนต้องเสีย หรือตัวแปร λm จากแบบจำลองยังคงอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้ การเข้าสู่กระบวนการผลิตของแรงงานหญิงยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้มีแรงงานในภาคการผลิตหรือมูลค่าการจ้างงานในแต่ละสาขาการผลิต (ตัวแปร N) เพิ่มขึ้นเช่นกัน เป็นผลให้มูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปี 1990 และ 1995 ที่เศรษฐกิจไทยมีการขยายตัว

ดังนั้นอัตราการผลิต ในปี 1990 และ 1995 มีค่าเท่ากับ 1.32 และ 1.79 ตามลำดับ โดยเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 13.8 และ 35.6 ซึ่งแน่นอนว่ามาจากการที่มูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าต้นทุนแปรผัน สำหรับอัตราผลกำไร นั้นจากรูปที่ 4.2 จะเห็นได้ว่าอัตราผลกำไร ในปี 1995 เพิ่มขึ้นซึ่งมีสาเหตุสำคัญมาจากการเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงของอัตราการผลิต ผนวกกับองค์ประกอบของมูลค่าของทุนได้ลดลงเล็กน้อย

สำหรับการลดลงขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนในปี 1995 นั้นไม่ได้มีสาเหตุมาจากการที่ต้นทุนคงที่ (C) ลดลง ต้นทุนคงที่ในปี 1995 ยังคงเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับความต้องการปัจจัยการผลิตประเภททุนที่เพิ่มขึ้น เพียงแต่ในปี 1990 นั้นเป็นปีที่ต้นทุนคงที่เพิ่มในสัดส่วนที่สูงที่สุด ดังนั้นแม้ว่าในปี 1995 ต้นทุนคงที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่เป็นการเพิ่มขึ้นในร้อยละของการเปลี่ยนแปลงที่น้อยกว่าปี 1990 จึงส่งผลให้องค์ประกอบของมูลค่าของทุนในปี 1995 ลดลงเล็กน้อย

อย่างไรก็ตาม ในปี 2000 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 1997 อัตราผลกำไร ได้ลดลงเป็นครั้งที่สอง และลดลงต่อเนื่องมาจนกระทั่งถึงปี 2005 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการศึกษา ซึ่งข้อสังเกตที่สำคัญสำหรับการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรในปี 2000 และ 2005 ได้แก่ ปี 2000 เป็นช่วงเวลาหลังวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจปี 1997 ซึ่งประเทศไทยประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ซึ่งจากข้อจำกัดประการหนึ่งของแบบจำลองของ Wolff (1979) และตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต คือ ตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ที่คำนวณออกมาได้นั้นจะออกมาเป็นตัวแปรราย 5 ปี ตรงตามจำนวนของตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ดังนั้นอัตราผลกำไรของมาร์กซ์ในงานชิ้นนี้จะไม่สามารถสะท้อนสถานการณ์ทางเศรษฐกิจจริงที่เกิดขึ้นในปี 1997 ได้ โดยอัตราผลกำไรในปี 2000 ที่คำนวณออกมาสามารถใช้สะท้อนได้เพียงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 2000 เท่านั้น ดังนั้นจึงสามารถพิจารณาการลดลงของอัตราผลกำไรในปี 2000 ได้ ว่า วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 1997 ยังคงส่งผลกระทบต่อต่อเนื่องมาจนกระทั่งถึงปี 2000 ส่งผลให้อัตราผลกำไรในปี 2000 ลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับปี 1995 โดยลดลงผ่านการลดลงของอัตราการผลิต ด้านอัตราผลกำไรในปี 2005 ยังคงลดลงต่อเนื่องจากปี 2000 โดยอัตราการผลิตยังคงลดลงประมาณร้อยละ 11 ในขณะที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนหลังจากลดลงในปี 1995 และ

คงที่อยู่ในช่วงปี 1995-2000 ได้ปรับเพิ่มขึ้นอีกครั้งในปี 2005 ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าของต้นทุนคงที่เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนแปรผัน ดังนั้นแล้ว การลดลงของอัตราการผลิตรวมกับการเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน ส่งผลให้อัตรากำไรในปี 2005 ลดลงในสัดส่วนที่สูงกว่าปี 2000

จากที่ได้กล่าวข้างต้น หลังจากที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศภายใต้ระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม เศรษฐกิจไทยมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเติบโตอย่างเด่นชัดตั้งแต่ปี ค.ศ. 1985 เป็นต้นมา แต่การเติบโตดังกล่าวได้หยุดชะงักลงหลังจากที่เศรษฐกิจไทยประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจในปี 1997 โดย Krugman (1994) ได้เคยให้ความเห็นในเรื่องของการเติบโตอย่างโดดเด่นของเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ว่า ไม่ใช่การเติบโตที่ยั่งยืน เพราะการเติบโตของเศรษฐกิจที่ผ่านมานั้นส่วนใหญ่มีสาเหตุสำคัญมาจากการลงทุนในปัจจุบันการผลิตประเภททุนมากกว่าการพัฒนาศักยภาพทางการผลิต ซึ่งถ้าพิจารณาตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์จะหมายถึง ที่ผ่านมาสำหรับเศรษฐกิจไทย การเพิ่มขึ้นของต้นทุนคงที่ (ตัวแปร C หรือ ปัจจุบันการผลิตประเภททุน) มีสัดส่วนที่สูงกว่ามูลค่าส่วนเกิน (S) ที่ผลิตได้ ฉะนั้นเมื่อใดที่มูลค่าส่วนเกินมีแนวโน้มที่ลดลง ในขณะที่ต้นทุนคงที่ยังคงเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มในสัดส่วนที่สูงกว่าอัตราการผลิต ส่งผลให้อัตรากำไรลดลง

นอกจากนี้ Melendez (1994) ได้ระบุไว้ว่า สำหรับประเทศขนาดเล็กที่เป็นเศรษฐกิจเปิดนั้น การลงทุนขึ้นอยู่กับสองปัจจัยสำคัญ คือ หนึ่ง การสะสมทุนภายในประเทศ และ สอง เงินทุนจากต่างประเทศ ซึ่งการสะสมทุนภายในประเทศนี้สามารถตีความหมายตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ได้ว่า มีที่มาจากอัตรากำไรจากการผลิตในรอบก่อนหน้า ในขณะที่ตัวอย่างของเงินทุนจากต่างประเทศ ได้แก่ เงินกู้ที่กู้มาเพื่อลงทุนและขยายการผลิตภายในประเทศ และเมื่อพิจารณาดารงที่ 4.9 จะพบว่าช่วงระยะเวลาก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ หนี้สินต่างชาติมีสัดส่วนที่เพิ่มสูงขึ้น

การที่สัดส่วนของหนี้ต่างชาติเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาก่อนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ แสดงให้เห็นว่า การสะสมทุนเพื่อการผลิตซ้ำในรอบการผลิตที่ผ่านมา

ไม่ได้มีอิทธิพลมาจากการเพิ่มขึ้นของอัตราผลกำไรเพียงอย่างเดียว แต่มีผลมาจากเงินทุนจากต่างประเทศเช่นกัน กรณีดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า เพียงแค่ผลกำไรจากมูลค่าส่วนเกินที่นายทุนได้รับยังไม่เพียงพอที่จะนำมาลงทุนเพื่อขยายการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการผลิตสินค้าในปริมาณที่มากขึ้นเพื่อตอบสนองของระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมในประเทศไทยได้ ฉะนั้นแล้วจึงต้องมีส่วนที่กู้มาจากต่างประเทศ

ตารางที่ 4.9 สัดส่วนหนี้สินต่างชาติต่อหนี้สินทั้งหมดของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

(หน่วย: ร้อยละ)

ปี	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
สัดส่วนหนี้สินต่างชาติต่อหนี้สินทั้งหมดของธนาคารพาณิชย์	6.1	5.7	6.6	11.0	19.2	23.1	22.0

ที่มา: (Nidhiprabha, 1997: 17)

ซึ่งข้อสังเกตที่สำคัญของประเด็นข้างต้นนี้ คงต้องย้อนกลับไปทีค่าเปิดปฐมบทของมาร์กซ์ ในหนังสือเรื่อง “ทุน” ที่ว่า ‘ความมั่งคั่งของสังคมที่รูปแบบการผลิตทุนนิยมได้ครอบครองตำแหน่งสำคัญนี้ ได้ปรากฏออกเป็นสินค้ามากมายหลากหลายจนกองเป็นภูเขาเขากา สินค้าเฉพาะหน่วยแต่ละหน่วยได้ปรากฏเป็นรูปแบบมูลฐาน (elementary form) ของความมั่งคั่งดังกล่าวนี้’ (เมธีเอี่ยมวรา, 2542: 43) กล่าวอีกนัยหนึ่ง เมื่อพิจารณาลักษณะธรรมชาติของระบบทุนนิยมแล้ว สิ่งที่สะท้อนถึงความมั่งคั่งของระบบดังกล่าวคือ สินค้า ซึ่งในมิติของนายทุนแล้ว เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งผลกำไรในปริมาณที่มาก มีความจำเป็นจะต้องขยายปริมาณการผลิต เพราะสินค้า คือ แหล่งที่มาของกำไร ในขณะที่มิติของผู้บริโภค สัญลักษณ์แห่งความมั่งคั่ง คือ การได้ครอบครองและบริโภคสินค้าในปริมาณที่มาก ดังกล่าววนมาซึ่งภาวะการผลิตล้นเกิน (overproduction) ซึ่งภาวะดังกล่าวอาจนำไปสู่วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจได้ อย่างไรก็ตาม ‘มาร์กซ์ได้วิเคราะห์ขั้นตอนต่อเนื่องจากนี้ออกไปอีก โดยพิจารณาต่อไปที่กระบวนการตลาด การแข่งขันของนายทุน และที่สำคัญคือการพัฒนาและการทำงานระบบการเงินและสินเชื่อของทุนนิยม ซึ่งรวมการวิเคราะห์ทุน

การเงิน ดอกเบี้ย และอัตราดอกเบี้ย ตลอดจนสินทรัพย์ทางการเงินและความสัมพันธ์ทางสินเชื่อที่เป็นรูปธรรมระหว่างนายทุนด้วยกันเอง' (พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์, 2546: 138-139) ซึ่งการแข่งขันของนายทุนนำไปสู่การเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน ประเด็นดังกล่าว คือ วิกฤติที่แฝงอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (ได้กล่าวถึงรายละเอียดไปแล้วในหน้า 55-56) และความ ต้องการผลิตสินค้าในปริมาณที่มาก ได้นำมาซึ่งความต้องการเครื่องจักรใหม่หรือปัจจัยการผลิตประเภททุนที่เพิ่มสูงขึ้น ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อให้เกิดการลงทุนเพิ่มขึ้น และหากอัตรากำไรในรอบการผลิตก่อนหน้าหรือกระบวนการสะสมทุนไม่เพียงพอต่อการลงทุนเพื่อการผลิตซ้ำ ก็ จะนำมาซึ่งการกั๊กและขอสินเชื่อ ดังเช่นสัดส่วนหนี้สินที่เพิ่มสูงขึ้นของเศรษฐกิจไทยในช่วงก่อน วิกฤติ 'และถ้ากระบวนการดังกล่าวดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ก็จะไปสู่การสะสมทุนล้นเกิน การ เก่งกำไร และการตกต่ำของอัตรากำไรเฉลี่ย กระทั่งเป็นวิกฤตเศรษฐกิจในที่สุด' (พิชิต ลิขิตกิจ สมบูรณ์, 2546: 140) เช่นเดียวกันกับเศรษฐกิจไทยในปี 1997 ที่ต้องประสบกับวิกฤตการณ์ทาง เศรษฐกิจ และจุดเริ่มต้นของวิกฤติดังกล่าวก็มาจากภาคการเงิน ก่อนจะส่งผลกระทบต่อเนื่อง มายังภาคเศรษฐกิจจริงส่งผลให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ

ซึ่งถ้าพิจารณาผ่านตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ (ดูสมการในภาคผนวก ก ประกอบ) พบว่า ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงของสองปัจจัยหลัก อันได้แก่ การ ลดลงของการผลิต (X) (ดูได้จาก GDP ที่ลดลงในช่วงที่เกิดวิกฤติจากตารางที่ 4.7) และการ ว่างงานที่เพิ่มสูงขึ้น (N) (ดูตารางที่ 4.10 ที่แสดงให้เห็นถึงอัตรากว่างงานที่เพิ่มสูงขึ้นอย่าง ชัดเจนในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งอัตรากว่างงานในปี 2000 ที่ตรงกับอัตรากำไรของงานขึ้นนี้ยังคงอยู่ในระดับที่สูงเมื่อเทียบกับปี 1995) ถ้าพิจารณากับสมการที่ 27 จาก ภาคผนวก ก ประกอบกับข้อมูลในตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตควบคู่ จะพบว่า การลดลงใน ด้านผลผลิต ผนวกกับอัตรากว่างงานที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ทั้งตัวแปร X (มูลค่าของผลผลิตจากทุก สาขาการผลิต) และ N (มูลค่าการจ้างงานรวมของทุกสาขาการผลิต) ที่สามารถดูได้จากตารางที่ 4 และ 5 ในภาคผนวก ข จะลดอัตรการเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งพบว่าในปี 2000 เป็นปีที่ตัวแปร X และ N ต่างมีสัดส่วนของการเพิ่มขึ้นที่ต่ำที่สุดตลอดระยะเวลาของการศึกษา การชะลอการ เพิ่มขึ้นดังกล่าว เป็นการมองอย่างคร่าวๆได้ว่าตัวแปรดังกล่าวลดลง

ตารางที่ 4.10 แสดงจำนวนคนว่างงานและอัตราการว่างงานในประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ.1977-2005

ปี	ผู้ว่างงาน (หน่วยพันคน)	อัตราการว่างงาน (ร้อยละ)	ปี	ผู้ว่างงาน (หน่วยพันคน)	อัตราการว่างงาน (ร้อยละ)
1977	190.55	1.04	1992	913	2.84
1978	173.35	0.89	1993	843.8	2.62
1979	198.35	1.03	1994	833	2.62
1980	204.2	0.9	1995	550	1.71
1981	267.05	1.26	1996	497.6	1.54
1982	917.5	3.56	1997	495.15	1.51
1983	1,146.75	4.58	1998	1,423.28	4.37
1984	1,138.00	4.36	1999	1,382.55	4.19
1985	1,324.65	4.97	2000	1,193.58	3.59
1986	1,529.75	5.58	2001	1,123.95	3.34
1987	1,702.50	5.92	2002	822.84	2.41
1988	1,280.80	4.32	2003	754.2	2.17
1989	1,089.10	3.59	2004	739.16	2.08
1990	710	2.24	2005	662.98	1.84
1991	973	3.12			

ที่มา: (ธนาคารแห่งประเทศไทย การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร (ชุดเก่า-S2). [ออนไลน์]. และ ธนาคารแห่งประเทศไทย. การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร (ชุดใหม่). [ออนไลน์])

ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในภาคผนวก ก ว่า ตัวเลขจากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตอยู่ในรูปของค่าเงินบาทซึ่งไม่ได้มีการปรับราคาพื้นฐานเพื่อขจัดอิทธิพลของเงินเฟ้อ ฉะนั้นงานชิ้นนี้จึงพิจารณาจากร้อยละของการเปลี่ยนแปลงเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแปร X ที่แสดงจากตารางที่ 4 ในภาคผนวก ข เป็นผลรวมของ X_i ในแต่ละสาขาการผลิต ขั้นตอนในการคำนวณหาค่า λ ใช้ตัวแปร X_i แต่ละตัวในแต่ละสาขาการผลิตไปหารมูลค่าการจ้างงานหรือ E_i ในแต่ละสาขาการผลิต

ซึ่งเมื่อนำ E หารด้วย X อิทธิพลของเงินเฟ้อก็จะถูกขจัดไป ซึ่งผลลัพธ์ของ E/X จะได้แก่ 1 ซึ่งเป็นเวกเตอร์แนวอนขนาด 179x1 ยกต่อการนำมาแสดง ผู้วิจัยจึงแสดงอยู่ในรูปของผลรวมในทุกสาขาการผลิตแทน ซึ่งผู้วิจัยพบว่าในปี 2000 ตัวแปร E/X ได้เพิ่มขึ้นสืบเนื่องมาจากการลดลงของตัวแปร X ดังนั้นการชะลอการเพิ่มขึ้นของตัวแปร X อย่างชัดเจนในปี 2000 จึงสามารถมองได้ว่าเมื่อขจัดอิทธิพลทางด้านราคาออกแล้ว การลดลงของผลผลิต ส่งผลให้ตัวแปร X ลดลงเพราะเมื่อนำเข้าสู่แบบจำลองของ Wolff (1979) จะถูกขจัดอิทธิพลของราคาออกไป ซึ่งการลดลงของ X ส่งผลให้ค่า λ เพิ่มขึ้น ซึ่งหมายถึงการเพิ่มขึ้นของค่า λm หรือต้นทุนแปรผันต่อหนึ่งหน่วยแรงงาน ผนวกกับการชะลอการเพิ่มขึ้นของมูลค่าการจ้างงานทั้งหมด (N) ในปี 2000 เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มูลค่าส่วนเกินที่ผลิตได้ชะลอการเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยมูลค่าส่วนเกินในปี 2000 ถึงแม้ว่ายังคงจะเพิ่มขึ้นจากปี 1995 แต่เป็นการเพิ่มขึ้นเพียงแค่อ้อยละ 20.29 เท่านั้น โดยนับตั้งแต่ปีที่เริ่มทำการศึกษพบว่า มูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ดูตารางที่ 4.2 ประกอบ) โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงระยะเวลาก่อนวิกฤติในปี 1995 ที่เป็นช่วงที่ทุนนิยมอุตสาหกรรมในประเทศไทยมีการเติบโตอย่างเด่นชัด มูลค่าส่วนเกินในปี 1995 เพิ่มขึ้นจากปี 1990 มากถึงร้อยละ 523.78 ฉะนั้นแล้วการที่ปี 2000 มูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้นเพียงแค่ประมาณร้อยละ 20 เป็นการแสดงให้เห็นถึงการชะลอตัวของตัวแปรดังกล่าวอย่างชัดเจน เช่นเดียวกันกับต้นทุนแปรผัน รูปที่ 4.1 ที่แม้ว่าในปี 2000 จะยังคงเพิ่มสูงขึ้น แต่อัตราการเพิ่มขึ้นนั้นอยู่ที่ร้อยละ 48 ซึ่งก็จัดว่าเป็นปีที่ต้นทุนแปรผันมีอัตราการเพิ่มขึ้นที่ต่ำที่สุดเช่นเดียวกับมูลค่าส่วนเกิน (ดูได้จากตารางที่ 4.2) ดังนั้นการชะลอการเพิ่มขึ้นของทั้งมูลค่าส่วนเกินและต้นทุนแปรผัน รวมทั้งการที่ต้นทุนแปรผันเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่ามูลค่าส่วนเกินนี้ (มูลค่าส่วนเกินเพิ่มประมาณร้อยละ 20 ขณะที่ต้นทุนแปรผันเพิ่มประมาณร้อยละ 48) ส่งผลให้อัตราการขูดรีดในปี 2000 ลดลง ซึ่งถือว่าเป็นปีแรกที่อัตราการขูดรีดของประเทศไทยลดลง ซึ่งการลดลงของอัตราการขูดรีดลดลง นำไปสู่การลดลงของอัตราผลกำไร

ทางด้านองค์ประกอบของมูลค่าของทุน¹³ แม้ว่าทั้งต้นทุนแปรผันและต้นทุนคงที่ในปี 2000 ยังคงเพิ่มสูงขึ้น แต่พบว่าองค์ประกอบของมูลค่าของทุนในปี 2000 อยู่ในระดับที่คงที่ไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงจากปี 1995 โดยมีสาเหตุมากจากการที่ส่วนต่างระหว่างต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผันของทั้งสองปีเมื่อทำการเปรียบเทียบกันในรูปแบบของอัตราส่วนมีค่าใกล้เคียงกันมาก ฉะนั้นเมื่อองค์ประกอบของมูลค่าของทุนอยู่ในระดับที่คงที่ ในขณะที่อัตราการชดเชยลดลง ทำให้อัตราผลกำไรในปี 2000 ลดลงมาอยู่ที่ 0.5 จากเดิมที่ 0.617 ในปี 1995 โดยลดลงไปร้อยละ 18.96

ขณะเดียวกันในปี 2005 อัตราการชดเชยยังคงลดลงสืบเนื่องมาจากการที่ต้นทุนแปรผันมีอัตราการเพิ่มขึ้นสูงกว่ามูลค่าส่วนเกิน (มูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้นจากปี 2000 ประมาณร้อยละ 54 ด้านต้นทุนแปรผันเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 73) ด้านองค์ประกอบของมูลค่าของทุนในปี 2005 เพิ่มขึ้นจากปี 2000 ประมาณร้อยละ 34 ซึ่งสาเหตุของการเพิ่มขึ้นยังคงมาจากการเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าของต้นทุนคงที่เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนแปรผัน กล่าวโดยสรุปการลดลงของอัตราการชดเชย ผดวกกับการเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนในปี 2005 เป็นปัจจัยสำคัญให้อัตราผลกำไรลดลงในปีสุดท้ายของการศึกษา

หนึ่งข้อสังเกตที่สำคัญ คือ การลดลงของอัตราผลกำไรในปี 2000 มีสาเหตุสำคัญมาจากการลดลงของอัตราการชดเชย ซึ่งแตกต่างจากการลดลงของอัตราผลกำไรในปี 1990 ที่มีสาเหตุมาจากการเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน ซึ่งในปี 1990 อัตราการชดเชยไม่ได้ลดลง ฉะนั้นการลดลงของอัตราผลกำไรที่มีสาเหตุหลักมาจากการลดลงของอัตราการชดเชยในปี 2000 มีส่วนทำให้อัตราผลกำไรในปี 2005 ยังคงลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ 2.1.1 จากบทที่ 2 ว่า กำไรส่วนใหญ่ของนายทุนจะนำไปลงทุนซ้ำเพื่อขยายการผลิตในรอบต่อไป กลายเป็นการลงทุนและผลิตซ้ำเป็นรอบวัฏจักร ฉะนั้นแล้ว ‘การลดลงของอัตราผลกำไรส่งผลให้การลงทุนเพื่อผลิตซ้ำในรอบต่อไปเพื่อสร้างมูลค่าส่วนเกินลดลง’ (Melendez, 1994: 238) ผดวกกับภายหลังปี 2000 ยังอยู่ในช่วงที่เศรษฐกิจได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจปี 1997 ซึ่ง

¹³ องค์ประกอบมูลค่าของทุนในปี 1995 อยู่ที่ 1.899772 (มาจาก 834/439) ในขณะที่ปี 2000 อยู่ที่ 1.90184 (มาจาก 1240/652) ซึ่งมีค่าใกล้เคียงกันอย่างมาก งานชิ้นนี้จึงใช้ค่าประมาณของทั้งสองปีที่เท่ากัน คือ 1.90

แตกต่างจากช่วงปี 1995 ที่เศรษฐกิจอยู่ในช่วงของการเติบโต ฉะนั้นในปี 2005 อัตราผลกำไรจึงปรับลดลงไม่ได้กลับมาเพิ่มขึ้นเหมือนกรณีเดิมในปี 1995

สรุปการเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรในช่วงที่สอง

อัตราผลกำไรในช่วงที่สอง ได้แก่ ช่วงเวลาปี 1990-2005 พบว่าในปี 1990 อัตราผลกำไรได้ปรับลดลงเป็นครั้งแรก ซึ่งการลดลงดังกล่าวมีสาเหตุสำคัญมาจากการที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มในสัดส่วนที่สูงกว่าอัตราการขูดรีด และการปรับลดลงของอัตราผลกำไรในปี 1990 นับว่าเป็นสัญญาณเตือนสำคัญก่อนที่อัตราผลกำไรจะลดลงอีกครั้งในปี 2000 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ 1997 ฉะนั้นแล้วเพื่อหลีกเลี่ยงการลดลงของอัตราผลกำไรอันจะนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจตามกฎหมายแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไรของมาร์กซ์ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาระดับการเพิ่มขึ้นของอัตราการขูดรีดให้เพิ่มขึ้นใกล้เคียงหรือเพิ่มในสัดส่วนที่สูงกว่าการเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน ซึ่งเป็นการดีที่บรรยากาศทางเศรษฐกิจในปี 1995 ยังคงอยู่ในช่วงที่เศรษฐกิจขยายตัว ทำให้ในปี 1995 อัตราการขูดรีดยังคงสามารถเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูง ส่งผลให้อัตราผลกำไรปรับเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนลดลงเล็กน้อย สำหรับการเพิ่มขึ้นของอัตราการขูดรีดมาจากมูลค่าส่วนเกินมีการเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งมีสาเหตุมาจาก หนึ่ง การผลิตในปริมาณที่สูงสอดคล้องกับอุปสงค์ จำนวนประชากร และปริมาณสินค้าส่งออกที่เพิ่มสูงขึ้น (การเพิ่มขึ้นของตัวแปร X) สอง จำนวนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่เพิ่มมากขึ้น (การเพิ่มขึ้นของตัวแปร N) และ สาม แม้อัตราค่าจ้างมีการปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น แต่ก็สามารถคงระดับของอัตราค่าจ้างให้อยู่ในระดับที่ต่ำหากเปรียบเทียบการเพิ่มขึ้นของผลผลิต ซึ่งจำนวนแรงงานที่เข้าสู่ภาคการผลิตในสัดส่วนที่สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าสู่กระบวนการผลิตของแรงงานหญิง ส่งผลให้อัตราค่าจ้างไม่มีความจำเป็นที่จะต้องปรับเพิ่มสูงขึ้นมาก ทั้งนี้ทั้งนี้ตัวแปร λm จากแบบจำลองที่บ่งบอกถึงอัตราค่าจ้างต่อแรงงานหนึ่งคนที่อยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำมีส่วนสำคัญทำให้นายทุนสามารถขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจากแรงงานได้มากขึ้น เพราะ λm มีแนวโน้มที่ลดลงตั้งแต่ช่วงเวลาที่เริ่มทำการศึกษานจนกระทั่งถึงช่วงเวลาก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ

ต่อมาอัตราผลกำไรในปี 2000 และ 2005 ต่างลดลง โดยมีสาเหตุหลักมาจากการลดลงของอัตราการขูดรีด วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 1997 ได้ส่งผลกระทบต่อเนืองมายังภาคการผลิตและการจ้างงานในปี 2000 และ 2005 ส่งผลให้มูลค่าผลผลิตรวมของทุกสาขาการผลิต (X) และ มูลค่าการจ้างงานรวมของทุกสาขาการผลิต (N) จากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตในปี 2000 จะลดการเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ในขณะที่ปี 2005 แม้ตัวแปร X และ N จะปรับเพิ่มในสัดส่วนที่สูงขึ้นจากปี 2000 แต่ยังคงเป็นสัดส่วนของการเพิ่มขึ้นที่ต่ำกว่าปี 1995 ดังนั้น อัตราการขูดรีดในปี 2005 จึงลดลง แต่ลดลงในสัดส่วนที่น้อยกว่าการลดลงในปี 2000 แต่ทว่าองค์ประกอบของมูลค่าของทุนในปี 2005 ได้ปรับเพิ่มสูงขึ้นอีกครั้ง ซึ่งได้ส่งผลให้ท้ายที่สุดแล้วอัตราผลกำไรในปี 2005 ลดลงมากกว่าในปี 2000

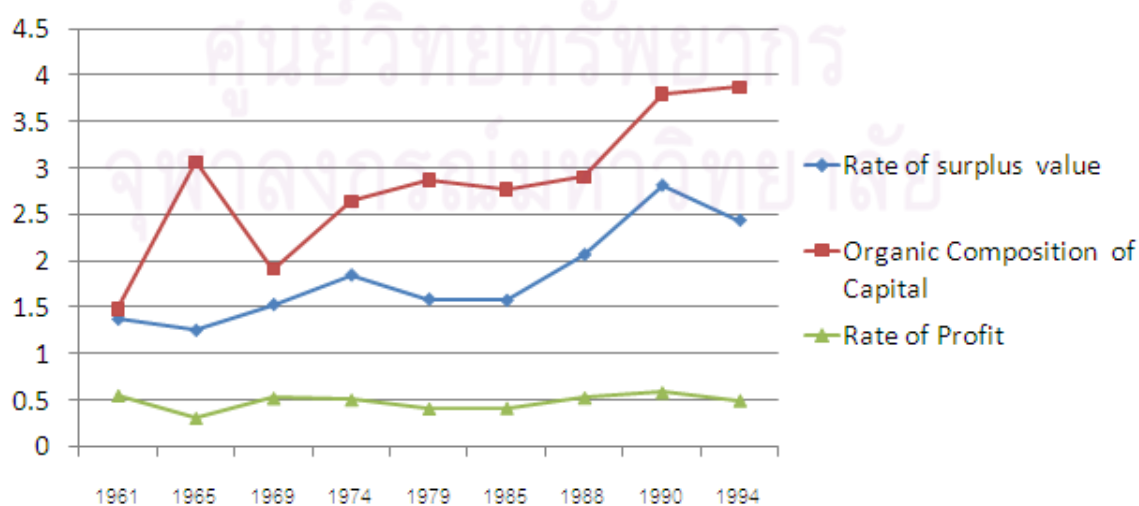

ศูนย์วิทยพัชยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.3 เปรียบเทียบผลการศึกษาเชิงประจักษ์

งานศึกษาเชิงประจักษ์ที่ใช้แบบจำลองของ Wolff (1975) และ Wolff (1979) ในอดีตที่ผ่านมา ได้แก่ งานศึกษาประเทศเปอร์โตริโก (Wolff (1975)) ประเทศสหรัฐอเมริกา (Wolff (1979)) และประเทศเม็กซิโก (Aberro-Semerena และ Nieto-Ituarte (1986)) ล้วนแต่มีข้อจำกัดทางด้านระยะเวลาที่ทำการศึกษา คือ ศึกษาเศรษฐกิจของประเทศนั้นๆ เพียง 15-20 ปีเท่านั้น เนื่องจากการใช้ตารางบัญชีการผลิตและผลผลิตเป็นฐานข้อมูลทำให้สามารถคำนวณตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ออกมาได้แค่ประมาณ 3-4 ปี ทำให้ไม่สามารถดูแนวโน้มการเคลื่อนไหวของตัวแปรต่างๆ ได้อย่างชัดเจน มีแต่เพียงงานของ Venida (2007) ที่ทำการศึกษาเศรษฐกิจของประเทศฟิลิปปินส์ในช่วงปี ค.ศ. 1961-1994 และงานชิ้นนี้ที่ศึกษาเศรษฐกิจไทยในช่วงปี ค.ศ. 1975-2005 เท่านั้น ที่มีระยะเวลาในการศึกษามากพอ ทำให้สามารถพิจารณาแนวโน้มและการเคลื่อนไหวของตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ได้ สำหรับผลการศึกษาของ Venida (2007) แสดงไว้ในรูปที่ 4.3 ซึ่งสามารถพิจารณาเปรียบเทียบกับกรณีของประเทศไทยได้ในรูปที่ 4.2

รูปที่ 4.3 แสดงการเคลื่อนไหวของอัตราการขูดรีด องค์ประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไรของประเทศไทยฟิลิปปินส์ ตั้งแต่ ค.ศ. 1961-1994

ที่มา: (Venida, 2007: 69)

เนื่องจากงานวิจัยของ Venida (2007) ทำการศึกษาเศรษฐกิจของประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งงานชิ้นนี้จะไม่อธิบายลงไปในเรื่องละเอียดของการอธิบายเศรษฐกิจประเทศฟิลิปปินส์ แต่จะทำการเปรียบเทียบภาพรวมผลการศึกษาเชิงประจักษ์ในงานของ Venida (2007) กับผลการศึกษาของงานชิ้นนี้เท่านั้น (พิจารณาเปรียบเทียบการเคลื่อนไหวรูปที่ 4.2 และ 4.3) โดยทั้งงานชิ้นนี้และงานของ Venida (2007) ใช้ทั้งวิธีการและแบบจำลอง รวมทั้งฐานข้อมูล ชนิดเดียวกันในการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ ฉะนั้นแล้วแม้ว่าจะศึกษาในประเทศที่ต่างกัน แต่ตัวเลขของผลการศึกษาเชิงประจักษ์ที่ได้จะออกมาอยู่ในรูปแบบและหน่วยที่ใกล้เคียงกันมากกว่างานที่ใช้แบบจำลองที่ต่างกัน ภาพรวมของผลการศึกษาพบว่า อัตราผลกำไรของประเทศฟิลิปปินส์ไม่ได้มีแนวโน้มที่ลดลงตลอดช่วงระยะเวลาของการศึกษา โดยมีทั้งช่วงเวลาที่เพิ่มขึ้นและลดลง ในขณะที่อัตราผลกำไรของประเทศไทยที่เพิ่มขึ้น 3 ช่วงเวลาแรก ลดลงในช่วงต่อมา กลับมาเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งช่วง ก่อนจะลดลงจนถึงปี 2005 สำหรับการเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรในประเทศไทยฟิลิปปินส์ขึ้นอยู่กับทั้งอัตราการขูดรีด และองค์ประกอบของมูลค่าของทุน โดยภาพรวมของอัตราการขูดรีดมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น สำหรับสาเหตุหลักของการเพิ่มขึ้น ได้แก่ 'หนึ่ง มาจากการพัฒนาประสิทธิภาพทางการผลิตของแรงงาน ในภาคการผลิตสมัยใหม่ และสอง การลดลงของค่าจ้างที่แท้จริง' (Venida, 2007:77) อย่างไรก็ตาม มีช่วงเวลาที่อัตราการขูดรีดลดลงหลายช่วงเวลาเช่นกัน ได้แก่ ปี 1965, 1969, 1979, 1985 และ 1994 ในขณะที่ประเทศไทยลดลงเพียง 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงเวลาปี 2000 และ 2005 ด้านองค์ประกอบของมูลค่าของทุน 3 ช่วงเวลาแรกอันได้แก่ ปี 1961 1965 และ 1969 มีการเคลื่อนไหวขึ้นลงอย่างผันผวน แต่หลังจากปี 1969 เป็นต้นไปก็มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในทุกช่วงเวลายกเว้นช่วงปี 1985 เท่านั้นที่ลดลงเล็กน้อย ซึ่งการเพิ่มขึ้นดังกล่าวมีสาเหตุหลักมาจากการเพิ่มขึ้นของเทคโนโลยีการผลิตประเภทที่ประหยัดแรงงาน หรือที่มีสัดส่วนของทุนสูง' (Venida, 2007:77)

การเปรียบเทียบภาพรวมผลการศึกษาของงานชิ้นนี้กับงานของ Venida (2007) แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องของแบบจำลองเชิงประจักษ์ของ Wolff (1979) ที่แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ที่คำนวณจากแบบจำลองของ Wolff (1979) ยังคงอยู่ในรูปแบบเดียวกันแม้จะทำการศึกษาในประเทศที่ต่างกัน ฉะนั้นแล้ว หากงานศึกษาวิจัยในอนาคตที่มีความ

สนใจจะศึกษาตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในลักษณะของการนำไปเปรียบเทียบกันระหว่างประเทศต่างๆ แบบจำลองของ Wolff (1979) เป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่มีความน่าสนใจ

งานศึกษาตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์เชิงประจักษ์ชิ้นแรกของประเทศไทย ได้แก่ งานวิจัยของ สุขชาติ ศรีสุวรรณภาพ (2525) ที่ได้นำแนวคิดสำนักมาร์กซิสต์มาทดสอบโดยการวิจัยเชิงประจักษ์ในประเทศไทยเป็นครั้งแรก วัตถุประสงค์ของงานชิ้นนี้ คือ การศึกษาการกระจายรายได้ระหว่างปัจจัยการผลิตตามแนวความคิดของมาร์กซ์ เพื่อชี้ให้เห็นว่าตัวกำหนดส่วนแบ่งเชิงสัมพัทธ์ ระหว่างกำไรกับค่าจ้างของแต่ละภาคการผลิต ขึ้นอยู่กับสถานการณ์การแลกเปลี่ยนของสินค้าในตลาด และอัตรามูลค่าส่วนเกิน ซึ่งในงานของสุขชาติ ศรีสุวรรณภาพ (2525) นั้นมีหลายตัวแปรที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานชิ้นนี้ ฉะนั้นแล้วในส่วนของการเปรียบเทียบผลการศึกษาเชิงประจักษ์ จะพิจารณาเฉพาะอัตราการขูดรีดเพียงตัวแปรเดียว

โดยแบบจำลองที่สุขชาติ ศรีสุวรรณภาพ (2525) ใช้ในการคำนวณหาอัตราการขูดรีด ได้แก่ แบบจำลองของ Katano (1967) และได้ใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตเป็นฐานข้อมูลหลักในการสร้างอัตราการขูดรีด แม้ว่าจะใช้ฐานข้อมูลชนิดเดียวกันกับงานชิ้นนี้ แต่งานของสุขชาติ ศรีสุวรรณภาพ (2525) ใช้แบบจำลองที่แตกต่างจากงานชิ้นนี้ และเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านข้อมูลในช่วงเวลานั้นทำให้สามารถศึกษาได้เพียงแค่ 15 สาขาการผลิตจากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตในปี 1975 เท่านั้น ในขณะที่งานชิ้นนี้ใช้ทั้ง 179 สาขาการผลิตจากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตตั้งแต่ปี 1975-2005 ฉะนั้นผลการศึกษาจากงานของสุขชาติ ศรีสุวรรณภาพ (2525) จึงออกมาเพียงแค่ 1 ปี การศึกษา นอกจากนี้แล้ว การใช้แบบจำลองเชิงประจักษ์ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้รูปแบบของผลการศึกษาหรือตัวแปรอัตราการขูดรีดที่ประมาณการออกมามีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงทำได้เพียงเปรียบเทียบเฉพาะผลการศึกษาที่เป็นตัวเลขเท่านั้น ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ อัตราการขูดรีดที่คำนวณได้จากงานของสุขชาติ ศรีสุวรรณภาพ (2525) จะออกมาเป็นรายสาขาการผลิต เมื่อนำอัตราการขูดรีดของแต่ละสาขาการผลิตมารวมกัน จะได้อัตราการขูดรีดรวมของทุกสาขาการผลิต ในขณะที่อัตราการขูดรีดของงานชิ้นนี้ที่คำนวณจากแบบจำลองของ Wolff (1979) ออกมาอยู่ในรูปของอัตราการขูดรีดรวมของทุกสาขาการผลิต นอกจากนี้แล้วการตีความหมายจะมีความแตกต่างกัน อัตราการขูดรีดที่สุขชาติ ศรีสุวรรณภาพ

(2525) คำนวณหาออกมาได้ในแต่ละสาขาการผลิตมีทั้งค่าที่เป็นบวกและเป็นลบ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ สุขชาติ ศรีสุวรรณภาพ, 2525: 124) โดยถ้ามูลค่าส่วนเกินต่อหนึ่งหน่วยของปัจจัยแรงงานเป็นบวก หมายความว่า 'ในภาคเหล่านี้มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ยต่ำ มีการใช้แรงงานในการผลิตจำนวนมาก ตลอดจนแรงงานในภาคเหล่านี้เป็นแรงงานที่ไร้ฝีมือหรือเป็นแรงงานที่ไม่สามารถเรียกร้องค่าจ้างอัตราที่สูงได้ จึงทำให้ถูกเอาเปรียบมาก มูลค่าส่วนเกินจึงมีค่าสูง ในทางกลับกัน ถ้ามูลค่าส่วนเกินต่อหนึ่งหน่วยปัจจัยแรงงานเป็นลบ หมายถึง อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของภาคเหล่านี้มีค่าสูง มีการใช้แรงงานจำนวนไม่มาก ประกอบกับแรงงานนั้นเป็นแรงงานที่มีฝีมือ'(สุขชาติ ศรีสุวรรณภาพ, 2525: 141) ในขณะที่ ต้นทุนผันแปรต่อหนึ่งหน่วยแรงงานจากแบบจำลองของ Wolff (1979) หรือตัวแปร λm จากงานชิ้นนี้ เป็นอัตราส่วนมีค่าอยู่ระหว่าง 0-1 ฉะนั้นแล้ว มูลค่าส่วนเกินต่อหนึ่งหน่วยแรงงานของงานชิ้นนี้ $(1 - \lambda m)$ จึงไม่สามารถเป็นค่าติดลบได้ มูลค่าส่วนเกินมีค่ามากที่สุดเท่ากับ 1 เมื่อ λm มีค่าเท่ากับ 0 ซึ่งหมายถึง นายทุนขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจากแรงงานได้ทั้งหมด โดยแรงงานไม่ได้รับผลตอบแทนใดๆเลย ในทางกลับกัน มูลค่าส่วนเกินมีค่าน้อยสุดคือเท่ากับ 0 เมื่อ λm มีค่าเท่ากับ 1 ซึ่งหมายความว่า นายทุนไม่สามารถขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจากแรงงานได้

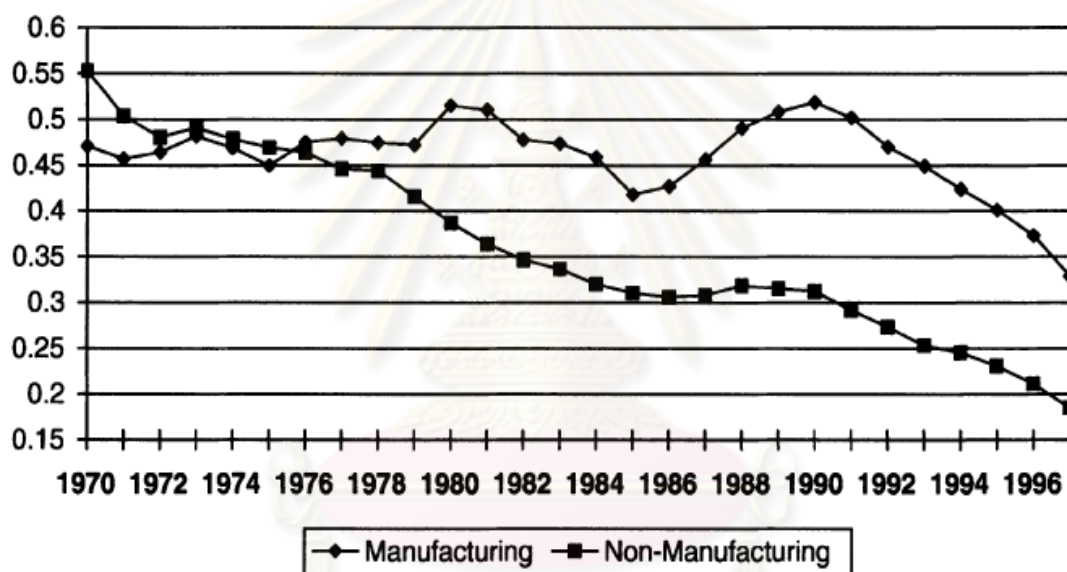
งานศึกษาทฤษฎีของมาร์กซ์เชิงประจักษ์ของประเทศไทยที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่ง คือ งานวิจัยของ Glassman (2001) ที่ได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์มาวิเคราะห์วิกฤตเศรษฐกิจปี ค.ศ.1997 ในประเทศไทย ด้วยการวิเคราะห์อัตราผลกำไรของประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ.1970-1997 สำหรับอัตราผลกำไรในประเทศไทยจากงานของ Glassman (2001) คำนวณออกมาด้วยกันสองตัว ได้แก่ อัตราผลกำไรของภาคอุตสาหกรรม และอัตราผลกำไรของภาคที่ไม่ใช่ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งแสดงไว้ในรูปที่ 4.4

สำหรับ การเปรียบเทียบผลการศึกษากับงานของ Glassman (2001) พบว่า มีข้อสังเกตที่น่าสนใจอยู่บางประการดังนี้

ประการแรก คือ งานของ Glassman (2001) ได้ทำการแยกหาอัตราผลกำไรออกเป็นสองภาคด้วยกัน ซึ่งได้แก่ อัตราผลกำไรของภาคอุตสาหกรรม และอัตราผลกำไรของภาคที่ไม่ใช่ภาคอุตสาหกรรม ทั้งนี้คาดว่าเป็นการขจัดปัญหาในประเด็นเรื่อง การแบ่งแยกแรงงานที่ก่อให้เกิดผลิต

ภาพและแรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิตภาพให้ออกจากกัน ฉะนั้นแล้ว เฉพาะอัตราผลกำไรของภาคอุตสาหกรรมเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับอัตราการผลิต การพิจารณาการเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรจึงเน้นความสำคัญไปที่อัตราผลกำไรของภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก แตกต่างจากอัตราผลกำไรของงานชิ้นนี้ที่สร้างจากทุกสาขาการผลิตภายในประเทศ

รูปที่ 4.4 แสดงการเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรของภาคอุตสาหกรรม และภาคที่ไม่ใช่อุตสาหกรรมในประเทศไทย จากงานวิจัยของ Glassman (2001)

ที่มา: (Glassman, 2001: 130)

ประเด็นเรื่องการแบ่งแยกแรงงานที่ก่อและไม่ก่อให้เกิดผลผลิตภาพออกจากแบบจำลองนี้ นับว่าเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันมาอย่างยาวนานในแทบทุกงานที่ทำการศึกษาเรื่องมูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์ เพราะตามความหมายของมาร์กซ์ ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เราสามารถแบ่งแรงงานออกเป็นสองประเภทใหญ่ๆด้วยกัน ได้แก่ แรงงานที่ก่อให้เกิดผลผลิตภาพ และแรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิตภาพ โดย‘แรงงานจะเป็นแรงงานที่ก่อให้เกิดผลผลิตภาพได้ ต้องเป็นแรงงานที่สามารถผลิตมูลค่าให้กับสินค้าได้ หากแรงงานที่ไม่สามารถสร้างมูลค่าให้ตัวสินค้าได้ ไม่จัดว่าเป็นแรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิตภาพ’ (Laibman, 1999: 62) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ‘แรงงานที่ก่อให้เกิดผลผลิตภาพ คือ แรงงานที่ผลิตมูลค่าส่วนเกิน’ (Maniatis, 2005: 497) ในทางกลับกัน

แรงงานที่ไม่สามารถผลิตมูลค่าการใช้สอยรวมทั้งมูลค่าส่วนเกินได้ เรียกว่า แรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพ โดยตัวอย่างของแรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพ เช่น แรงงานที่ถูกว่าจ้างในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้า การเงินการธนาคาร การประกันภัย การขนส่ง การรักษาความปลอดภัย การรักษาความสะอาด เป็นต้น

ดังนั้นจึงทำให้งานศึกษาในอดีตมักจะทำให้ความสำคัญกับการแบ่งแยกแรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพออกจากแรงงานทั้งหมด คงเหลือเพียงแค่แรงงานที่ก่อให้เกิดผลิตภาพเท่านั้น เพราะว่าเฉพาะแรงงานที่ก่อให้เกิดผลิตภาพที่สามารถสร้างมูลค่าส่วนเกินได้ ดังตัวอย่างงานของ Maniatis (2005) ที่อ้างว่า เป็นเพราะการประยุกต์แบบจำลองของเขาให้สามารถแยกแรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพออกจากแบบจำลองได้ ทำให้แบบจำลองของเขาให้การประมาณการตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ที่แม่นยำและสมเหตุสมผล

อย่างไรก็ตาม มีงานในอดีตบางงานที่มีมุมมองที่แตกต่างในประเด็นนี้ อาทิเช่น Laibman (1999) เชื่อว่า ไม่ควรให้ความสำคัญกับเรื่องของการแบ่งแยกระหว่างแรงงานที่ก่อและไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพ เพราะว่ายังไม่มีเกณฑ์แน่นอนที่ใช้ในการวิเคราะห์หากการสร้างมูลค่าการใช้สอย Izquierdo (2007) ได้ให้ความเห็นว่า ในทุกๆสาขาการผลิตของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมย่อมมีกิจกรรมที่ทั้งก่อให้เกิดผลิตภาพและไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพ ฉะนั้นแล้วประเด็นดังกล่าวนี้ควรจะต้องทำการวิเคราะห์ในระดับจุลภาคมากกว่ามหภาค Vaona (2010) ได้เพิ่มเติมในประเด็นนี้เช่นกันว่า สำหรับงานศึกษาเชิงประจักษ์แล้ว ยังคงขาดข้อมูลที่เพียงพอที่จะทำการแบ่งแยกแรงงานที่ก่อและไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพออกจากกันได้อย่างเหมาะสม แม้กระทั่ง Wolff (1992) เจ้าของแบบจำลองเชิงประจักษ์ที่งานชิ้นนี้ได้นำมาใช้เพื่อคำนวณหาตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ ก็ได้ให้ความเห็นในทำนองเดียวกันว่า เป็นเรื่องยากสำหรับงานศึกษาแนวมาร์กซ์เชิงประจักษ์ที่จะหาวิธีประยุกต์ที่เหมาะสมในการแบ่งแยกแรงงานทั้งสองประเภทออกจากกัน' (Vaona, 2010: 10)

จะเห็นได้ว่าทุกภาคการผลิตนั้นย่อมต้องมีทั้งกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลิตภาพและไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพอยู่ประกอบกัน ตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมผลิตขนมปัง แม้ว่ากิจกรรมหลัก คือ

การผลิตขนมปัง แรงงานที่จ้างมาส่วนใหญ่ก็จ้างมาเพื่อผลิตขนมปัง ซึ่งแรงงานเหล่านี้ คือ พวกที่สร้างมูลค่าส่วนเกิน อย่างไรก็ตาม ภายในอุตสาหกรรมย่อมต้องมีแรงงานบางส่วนที่ถูกว่าจ้างมาเพื่อทำความสะอาด เช่น พวกแม่บ้าน หรือลูกจ้างบางคนที่ถูกว่าจ้างมาขนส่งของ เป็นต้น แรงงานเหล่านี้ไม่ได้สร้างมูลค่าส่วนเกินแต่ก็จัดว่าเป็นแรงงานที่อยู่ในอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดผลิตภาพ ฉะนั้นแล้วกล่าวโดยสรุป ทุกอุตสาหกรรมย่อมต้องมีแรงงานที่ทั้งก่อให้เกิดผลิตภาพและไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพปะปนกันไปไม่มากนัก โดยอุตสาหกรรมหรือสาขาการผลิตที่ก่อให้เกิดผลิตภาพนั้น คือ ภาคการผลิตที่ประกอบไปด้วยแรงงานที่ก่อให้เกิดผลิตภาพมากกว่าโดยเปรียบเทียบ นอกจากนี้ภาคที่ก่อให้เกิดการผลิตนี้ก็ยังสามารถจำแนกออกเป็นภาคอุตสาหกรรม (Manufacturing) และนอกภาคอุตสาหกรรม (Non-manufacturing) ได้อีก

และหากทำการเปรียบเทียบผลการศึกษานี้กับงานของ Glassman (2001) ที่ได้ทำการศึกษาเศรษฐกิจไทยผ่านตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ จะพบว่า ผลการศึกษาของงานทั้งสองชิ้นมีความแตกต่างกันในระดับหนึ่ง แน่แน่นอนว่าการที่ Glassman (2001) สามารถแยกหาอัตราผลกำไรของภาคอุตสาหกรรม กับภาคที่ไม่ใช่อุตสาหกรรม ออกมาได้ ในขณะที่งานชิ้นนี้ไม่ได้แยกนั้น จะทำให้ตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ในงานชิ้นนี้ถูกวิจารณ์ได้ว่ามีความคลาดเคลื่อนในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ตัวแปรที่คำนวณออกมาได้จากแบบจำลองของ Wolff (1979) นั้นยังคงมีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากมูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์จากงานชิ้นนี้สร้างจากส่วนที่เป็นตารางความสัมพันธ์ทางการผลิตระหว่างอุตสาหกรรม (inter-industry transaction table) ซึ่งตารางดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต โดยข้อมูลในตารางแสดงข้อมูลของสินค้าชั้นกลางระหว่างอุตสาหกรรมด้วยกัน ซึ่งการใช้ข้อมูลในส่วนนี้ในการคำนวณหามูลค่าส่วนเกินจะทำให้สามารถกำจัดกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพในแต่ละอุตสาหกรรม อาทิเช่น การโฆษณา ภาษี เงินอุดหนุน ค่าเสื่อมราคา ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ฯลฯ ออกไปได้ในทุกภาคการผลิต

ในขณะที่งานของ Glassman (2001) ใช้มูลค่าเพิ่ม (value added) ในการคำนวณหามูลค่าส่วนเกิน ซึ่งประเด็นนี้สามารถวิจารณ์ได้ว่ามูลค่าเพิ่มจากผลผลิตของภาคอุตสาหกรรม ในประเทศไทยที่หาได้จากบัญชีรายได้ประชาชาติ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ซึ่งจัดทำเป็นรายปี ไม่ใช่มูลค่าเพิ่มที่สร้างขึ้นจากแรงงานเพียงอย่างเดียว ย่อมมีอิทธิพลของตัวแปรตัวอื่น อาทิเช่น มูลค่าปัจจัยการผลิตชั้นกลาง (Total Intermediate Transaction), ผลตอบแทนการผลิต, ภาษี, ค่าเสื่อมราคา ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นแล้วจะไม่สอดคล้องกับทฤษฎีของมาร์กซ์ที่บอกว่าแรงงานเท่านั้นเป็นผู้สร้างมูลค่าส่วนเกิน และคาดว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ Wolff (1979) หลีกเลี่ยงการใช้มูลค่าเพิ่ม ทั้งๆที่ในตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตก็มีข้อมูลดังกล่าวเช่นกัน

ประการที่สอง ดังที่กล่าวไปแล้ว งานของ Glassman (2001) ใช้มูลค่าเพิ่ม เป็นข้อมูลหลักในการคำนวณหามูลค่าส่วนเกิน ในขณะที่งานชิ้นนี้สร้างตัวแปรมูลค่าส่วนเกินจากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต จึงส่งผลให้อัตราผลกำไรของงานทั้งสองขึ้นอยู่กับรูปแบบที่ต่างกัน จากรูปที่ 4.4 พบว่า อัตราผลกำไรของประเทศไทยจากงานวิจัยของ Glassman (2001) คำนวณออกมาได้เป็นรายปี ในขณะที่อัตราผลกำไรของงานชิ้นนี้มีสถิติทุกๆ 5 ปีตามจำนวนของตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต สำหรับภาพรวมของผลการศึกษางานของ Glassman (2001) พบว่า ทั้งอัตราผลกำไรของภาคอุตสาหกรรมและนอกภาคอุตสาหกรรมในประเทศไทยมีแนวโน้มที่ลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงระยะเวลาที่เกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจปี ค.ศ.1997 แต่มีช่วงเวลาที่เพิ่มขึ้นในช่วงสั้นๆสองช่วงเวลา ได้แก่ ช่วงปี 1980-1981 และช่วงปี 1984-1990 ก่อนจะลดลงอย่างเด่นชัดจนกระทั่งถึงปี 1997

สำหรับสาเหตุสำคัญของการลดลงของอัตราผลกำไรนั้นมาจาก ประการแรก การลดลงทางด้านการส่งออก ประการที่สอง คือ การเพิ่มขึ้นของอัตราค่าจ้าง และประการสุดท้าย วิกฤติทางเศรษฐกิจ การเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรจากงานของ Glassman (2001) ค่อนข้างจะแตกต่างจากงานชิ้นนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงระยะเวลาหลังปี 1990 พบว่าอัตราผลกำไรลดลงเรื่อยมาจนกระทั่งถึงปี 1997 ในขณะที่อัตราผลกำไรของงานชิ้นนี้ลดลงในปี 1990 ก่อนจะปรับเพิ่มขึ้น ณ จุดสูงสุดในปี 1995 แล้วจึงปรับลดลงในปี 2000 ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ

Glassman (2001: 135) ได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มขึ้นของอัตราค่าจ้างว่าเป็นหนึ่งปัจจัยหลักที่ส่งผลให้อัตราผลกำไรลดลง โดยกล่าวว่า ที่ผ่านมามีอัตราค่าจ้างจะมีการเพิ่มขึ้น

อย่างต่อเนื่อง แต่ประเทศไทยเองยังสามารถจัดการให้การเพิ่มขึ้นดังกล่าวอยู่ในสัดส่วนที่ต่ำกว่า ส่วนเกินที่ได้จากประสิทธิภาพในการผลิต หรือ ประสิทธิภาพในการผลิตของแรงงาน ฉะนั้นแล้ว มูลค่าส่วนเกินยังคงเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากปี 1990 เป็นต้นมา อัตราค่าจ้างเริ่มเพิ่มขึ้น ในสัดส่วนที่สูงขึ้นกว่าประสิทธิภาพในการผลิตของแรงงาน' ซึ่งมีส่วนให้อัตรากำไรลดลงหลังปี 1990 ฉะนั้นเมื่อผลการศึกษาไม่สอดคล้องกับงานของ Glassman (2001) งานชิ้นนี้จึงได้พยายาม ทำการเปรียบเทียบอัตราการเติบโตของผลผลิต (ใช้ GDP เป็นตัวแทน) กับอัตราการเติบโตของ ค่าจ้างเช่นกัน โดยในงานของ Glassman (2001) ใช้อัตราค่าจ้างจากองค์การพัฒนาอุตสาหกรรม แห่งสหประชาชาติ (United Nations Industrial Development Organization (UNIDO))¹⁴ ในขณะที่งานชิ้นนี้เลือกใช้อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของทุกภาคอุตสาหกรรมเป็นตัวแทน (ดูรายละเอียด เพิ่มเติมได้จาก ตารางที่ 4.7) ซึ่งพบว่า ภายหลังปี 1990 อัตราการเติบโตของค่าจ้างเฉลี่ยก็ยังคง อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าอัตราการเติบโตของผลผลิต เรื่อยมาจนกระทั่งถึงปี 1997 ซึ่งเป็นปีที่เศรษฐกิจ ไทยประสบกับวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ การเติบโตของผลผลิตจึงอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าการเติบโต ของอัตราค่าจ้าง (เป็นสาเหตุที่ทำให้อัตรากำไรของงานชิ้นนี้เพิ่มขึ้นจากปี 1990 ต่อเนื่องมา จนถึงปี 1995 แล้วลดลงในปี 2000 ในช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งแตกต่างจากอัตรากำไรของ Glassman ที่ลดลงทันทีหลังปี 1990)

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีจุดที่สอดคล้องระหว่างงานทั้งสองชิ้นอยู่ด้วยกันสองประการ ได้แก่ ประการแรก คือปี ค.ศ.1985 นับว่าเป็นหนึ่งจุดเปลี่ยนสำคัญ พบว่าเป็นปีที่อัตรากำไรจากงาน ของ Glassman (2001) เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งถึงปี 1990 เช่นเดียวกับตัวแปร เศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์จากงานชิ้นนี้ที่มูลค่าส่วนเกิน และองค์ประกอบของมูลค่าของ ทุนเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงหลังปี 1985 เป็นต้นมา ซึ่งจากประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย พบว่า หลังจากประเทศไทยมีการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมแล้ว เศรษฐกิจไทยได้ มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องและมาโดดเด่นในช่วงหลังปี 1985 เป็นต้นมา (ดูรายละเอียดได้ในบทที่

¹⁴ ข้อมูลอัตราค่าจ้างในประเทศไทยจากงานของ Glassman (2001) สามารถเข้าถึงได้จาก:

http://www.unido.org/index.php?id=4771&ucg_no64=1&cc=THA

5 หัวข้อที่ 5.1) ประการที่สอง แม้ว่าอัตราผลกำไรจะเริ่มลดลงในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน แต่สามารถแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า อัตราผลกำไรจากงานทั้งสองซึ้นลดลงในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ

กล่าวโดยสรุป เป็นการยากที่จะหาเกณฑ์ที่เหมาะสมในการเปรียบเทียบอัตราผลกำไรจากงานของ Glassman (2001) กับอัตราผลกำไรของงานชิ้นนี้ เนื่องจากเป็นตัวแปรที่คำนวณมาจากฐานข้อมูล ขอบเขตของข้อมูล และแบบจำลองที่แตกต่างกัน อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าเป็นตัวแปรคนละตัว ดังนั้นแล้วจึงเป็นการยากที่จะกล่าวว่าตัวแปรใดสามารถอธิบายเศรษฐกิจไทยได้ดีกว่ากัน การเปรียบเทียบที่เด่นชัดที่สุด ก็คือ การพิจารณาถึงที่มาของแบบจำลองว่า มีความสอดคล้องกับทฤษฎีของมาร์กซ์มากน้อยเพียงใด

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

บทสรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประยุกต์ใช้โมเดลของมาร์กซ์เรื่อง แนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไร เพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจไทยในช่วงปี ค.ศ.1975-2005 ผ่านตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ ซึ่งได้แก่ อัตราการขูดรีด องค์กรประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไร การศึกษาเศรษฐกิจไทยภายใต้ทฤษฎีและตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในอดีตที่ผ่านมาเป็นสิ่งที่ยาก ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ใช้แบบจำลองของ Wolff (1979) และตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต เป็นฐานข้อมูลหลักในการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ.1975-2005

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ที่สำคัญมีดังนี้

- การเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรในประเทศไทยแบ่งวิเคราะห์ออกเป็นสองช่วงเวลา ได้แก่ ช่วงที่หนึ่งปี ค.ศ. 1975-1985 และช่วงที่สองปี ค.ศ.1990-2005
- ช่วงที่หนึ่งปี ค.ศ. 1975-1985 เป็นช่วงที่อัตราผลกำไรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีสาเหตุหลักมาจากการเพิ่มขึ้นของอัตราการขูดรีด ในขณะที่การเพิ่มในสัดส่วนที่สูงขึ้นขององค์กรประกอบของมูลค่าของทุนส่งผลให้อัตราผลกำไรแม้จะเพิ่มขึ้น แต่เพิ่มขึ้นในอัตราที่ชะลอตัวลง
- ช่วงที่สองปี ค.ศ. 1990-2005 เป็นช่วงที่อัตราผลกำไรมีแนวโน้มที่ลดลงเป็นส่วนใหญ่โดยลดลงเป็นครั้งแรกในปี 1990 ก่อนจะลดลงครั้งที่สองในปี 2000 ต่อเนื่องมาจนกระทั่งถึงปี 2005 มีเพียงปี 1995 เพียงปีเดียวเท่านั้นที่ปรับเพิ่มขึ้น และข้อสังเกตที่สำคัญของการวิเคราะห์อัตราผลกำไรในช่วงที่สอง คือ ในช่วงปี 1990-1995 เป็นช่วงที่เศรษฐกิจไทยกำลังเติบโตอย่างโดดเด่น การลดลงของอัตราผลกำไรในปี 1990 เกิดจากการเพิ่มใน

สัดส่วนที่สูงขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน ไม่ได้เกิดจากการลดลงของอัตราการขูดรีด ในขณะที่การลดลงของอัตราผลกำไรในปี 2000 และ 2005 ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 1997 เกิดจากการลดลงของอัตราการขูดรีด ผนวกกับองค์ประกอบของมูลค่าของทุนยังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

- การเคลื่อนไหวของอัตราผลกำไรในประเทศไทยนับตั้งแต่ปี ค.ศ.1975-2005 ขึ้นอยู่กับอัตราการขูดรีด และองค์ประกอบของมูลค่าของทุนเป็นหลัก โดยถ้าอัตราการขูดรีดเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้อัตราผลกำไรในปีนั้นๆเพิ่มสูงขึ้น ในทางกลับกันการลดลงของอัตราการขูดรีด จะส่งผลให้อัตราผลกำไรลดลง ด้านองค์ประกอบของมูลค่าของทุนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ถ้าในปีนั้นอัตราการขูดรีดเพิ่มขึ้น การเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนจะชะลอการเพิ่มขึ้นของอัตราผลกำไร ทำให้นับตั้งแต่ปีแรกของการศึกษาแม้ว่าจะมีปีที่อัตราผลกำไรเพิ่มสูงขึ้น แต่การเพิ่มขึ้นดังกล่าวเป็นการเพิ่มขึ้นในอัตราเร่งที่ไม่สูงนัก ในทางกลับกันหากอัตราการขูดรีดลดลง การเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนจะส่งผลให้อัตราผลกำไรลดลงในสัดส่วนที่สูงขึ้น ดังเช่น กรณีการลดลงของอัตราผลกำไรในปี 2005
- การเพิ่มขึ้นของอัตราผลกำไรในเศรษฐกิจไทยมีส่วนสำคัญมาจากการเพิ่มขึ้นของอัตราการขูดรีด สำหรับปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้อัตราการขูดรีดเพิ่มสูงขึ้น มีอยู่ด้วยกันสามปัจจัย ได้แก่ หนึ่ง การเพิ่มขึ้นของมูลค่าของผลผลิตในทุกสาขาการผลิต (ตัวแปร X) สอง การเพิ่มขึ้นของมูลค่าการจ้างงานในทุกสาขาการผลิต (ตัวแปร N) และ สาม การที่ประเทศไทยสามารถรักษาระดับอัตราการเติบโตของค่าจ้างเฉลี่ยของทุกสาขาการผลิตให้อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าระดับการเติบโตของผลผลิต
- พบว่า มูลค่าของผลผลิตในทุกสาขาการผลิต (ตัวแปร X) เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนับแต่ปี 1975 ซึ่งเป็นปีแรกของการศึกษา โดยเพิ่มในสัดส่วนที่สูงอย่างเด็ดขาดหลังปี 1985 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ ภาคอุตสาหกรรมในประเทศไทยเติบโตอย่างต่อเนื่องและได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญต่อเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ ด้านภายในประเทศผลผลิตจาก

ภาคอุตสาหกรรมได้ขยายตัวเพิ่มสูงขึ้น แรงงานทั้งชายและหญิงได้เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ผนวกกับเป็นช่วงเวลาที่จำนวนประชากรภายในประเทศมีการเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงสอดคล้องกับเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังเติบโตอย่างโดดเด่น จึงเป็นช่วงเวลาที่ความต้องการในการบริโภคและการผลิตสินค้าภายในประเทศเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ปัจจัยภายนอก คือ การส่งออก ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้ภาคการผลิตในประเทศต้องเพิ่มปริมาณการผลิตให้เพิ่มสูงขึ้นจากเดิมที่เคยเป็นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าเปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก ดังนั้นแล้วส่งผลให้หลังปี 1985 ทั้งมูลค่าของผลผลิตในทุกสาขาการผลิต (X) และมูลค่าการจ้างงานในทุกสาขาการผลิต (N) ได้เพิ่มในสัดส่วนที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน ดังกล่าวส่งผลให้อัตราการชดเชยเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 1975 และเพิ่มในสัดส่วนที่สูงในปี 1990 และ 1995 จนกระทั่งมาลดลงครั้งแรกในปี 2000 ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 1997

- การต่อสู้เคลื่อนไหวของแรงงานที่ผ่านมาได้ส่งผลให้ระดับของค่าจ้างเฉลี่ยในแต่ละสาขาการผลิตเพิ่มสูงขึ้น แต่ทว่าการเพิ่มขึ้นดังกล่าวยังคงเพิ่มในสัดส่วนที่ต่ำกว่าการเติบโตของผลผลิต จึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สนับสนุนให้อัตราการชดเชยเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจปี 1997 ซึ่งการเพิ่มขึ้นของอัตราค่าจ้างในสัดส่วนที่ไม่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการเติบโตของผลผลิต หมายถึง แรงงานยังคงสร้างมูลค่าส่วนเกินให้กับนายทุนในกระบวนการผลิตได้สูงกว่าค่าจ้างที่นายทุนต้องจ่ายให้กับแรงงาน ส่งผลให้ ต้นทุนแปรผันต่อหนึ่งหน่วยแรงงาน หรือ สิ่งที่ชดเชยให้กับการผลิตของแรงงานหนึ่งคน (ตัวแปร λm จากแบบจำลอง) อยู่ในระดับที่ต่ำ ดังนั้นมูลค่าส่วนเกิน ($1 - \lambda m$) จึงเพิ่มขึ้นนำมาซึ่งการเพิ่มขึ้นของอัตราผลกำไร สำหรับสาเหตุที่อัตราค่าจ้างยังคงอยู่ในระดับต่ำนั้น มาจากการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยผนวกกับการเติบโตอย่างรวดเร็วของภาคอุตสาหกรรมภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่เน้นการส่งออกที่ได้ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่อโครงสร้างแรงงานไทย คือ แรงงานได้เข้าสู่ภาคการผลิตอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการเข้ามาของแรงงานหญิงซึ่งมีค่าแรงเฉลี่ยต่ำ

กว่าแรงงานขายโดยเปรียบเทียบ ส่งผลให้ อัตราค่าจ้างหรือต้นทุนในการจ้างงานยังคงอยู่ในระดับต่ำ

- จากลักษณะการผลิตอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ที่มักจะเป็นการผลิตแบบเป็นการใช้ทุนมากกว่าแรงงาน (capital intensive) ดังนั้นสัดส่วนของการนำเข้าเครื่องจักรอุปกรณ์ ตลอดจนวัตถุดิบสำคัญมาใช้ในการผลิตได้เพิ่มสูงขึ้น ตามสัดส่วนของการผลิตสินค้าที่เพิ่มสูงขึ้น การแข่งขันกันผลิตสินค้าภายใต้ระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมส่งผลให้มีการใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทั้งเครื่องจักรเก่าและเครื่องจักรใหม่ไม่ว่าจะถูกใช้ในกระบวนการผลิตอย่างคุ้มค่าหรือไม่ มูลค่าของเครื่องจักรเหล่านี้ต่างก็ต้องถูกนับรวมเป็นต้นทุนคงที่ (C) ที่ล้นแต่จะเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจปี 1997 ส่งผลสินค้านำเข้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัจจัยการผลิตประเภททุนมีมูลค่าที่สูง ดังกล่าวส่งผลให้องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มในสัดส่วนที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี 1975-2005 โดยในปี 1990 เพิ่มในสัดส่วนที่สูงที่สุด
- การเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงอย่างต่อเนื่องขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนส่งผลให้อัตราผลกำไรในปี 1980-1985 ชะลอการเพิ่มขึ้น และมาลดลงเป็นครั้งแรกในปี 1990 ดังกล่าวสามารถมองได้ว่าเป็นสัญญาณเตือนสำคัญก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจปี 1997 เพราะเมื่อใดที่อัตราการเติบโตขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนในประเทศเพิ่มขึ้นสูงกว่าอัตราการขูดรีดแล้ว ย่อมส่งผลให้อัตราผลกำไรชะลอการเพิ่มขึ้น หรือถ้ากรณีที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุน เพิ่มขึ้นมากกว่าอัตราการขูดรีดในสัดส่วนที่สูงมาก จะส่งผลให้อัตราผลกำไรปรับลดลงได้ ดังนั้นการลดลงของอัตราผลกำไรในปี 1990 จึงสามารถมองเป็นสัญญาณสำคัญที่เตือนให้ทราบว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องรักษาระดับของอัตราการขูดรีดให้เพิ่มขึ้นใกล้เคียงหรือเพิ่มในสัดส่วนที่สูงกว่าการเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน เพื่อไม่ให้อัตราผลกำไรลดลง อันจะนำไปสู่วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจตามกฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไรของมาร์กซ์ในที่สุด นอกจากนี้ประเด็นดังกล่าวยัง

แสดงให้เห็นถึงการพิจารณาวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจของมาร์กซ์ที่แตกต่างจากการพิจารณาวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก เพราะสำหรับมาร์กซ์ วิกฤตเศรษฐกิจเป็นสภาพที่แฝงอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งต้องเผชิญและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ สภาพการณ์ดังกล่าว คือ แนวโน้มที่เพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุน อันจะนำไปสู่กฎแนวโน้มการลดลงของอัตราผลกำไร และสถานการณ์ดังกล่าวได้แสดงให้เห็นในกรณีของเศรษฐกิจไทยนับตั้งแต่ปี 1975 เป็นต้นมา

- สำหรับอัตราผลกำไรในปี 2000 และ 2005 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 1997 พบว่า แม้ว่าวิกฤติครั้งนี้เริ่มต้นได้กระทบต่อภาคการเงินโดยตรง แต่ภายหลังได้ส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจจริง ส่งผลให้เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอย การผลิตตกต่ำ ตลอดจนการว่างงานที่เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้ตัวแปร X และ N จากแบบจำลองลดลง ดังกล่าวส่งผลต่อเนื่องให้อัตราการขูดรีดลดลง ในขณะที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุนยังคงมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นอัตราผลกำไรนับตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงปี 2005 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการศึกษาจึงมีแนวโน้มที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง
- กล่าวโดยสรุป ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์จากงานศึกษาชิ้นนี้ จัดว่าเป็นตัวแปรชิ้นแรกของประเทศไทยที่สร้างจากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ด้วยแบบจำลองเชิงประจักษ์ของ Wolff (1979) ผลการศึกษาของงานชิ้นนี้จึงเป็นงานชิ้นแรกที่ได้ศึกษาภาพรวมของเศรษฐกิจไทยระดับมหภาคในระยะยาว (ตั้งแต่ ค.ศ.1975-2005 รวม 30 ปี) ภายใต้มุมมองเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ โดยอัตราผลกำไรของมาร์กซ์ในงานชิ้นนี้มีทั้งช่วงเวลาที่เพิ่มขึ้นในช่วงเวลาที่ระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมในประเทศไทยกำลังเติบโต มีช่วงลดลงอันเป็นสัญญาณเตือนก่อนวิกฤตเศรษฐกิจหนึ่งช่วงเวลาซึ่งได้แก่ปี 1990 และมีแนวโน้มที่ลดลงอย่างชัดเจนหลังวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ

5.2 อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

แบบจำลองของ Wolff (1979) ที่งานชิ้นนี้ได้นำมาใช้ในการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์นั้นยังคงมีข้อจำกัดประการหนึ่ง ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ 3.4 ในประเด็นเรื่อง การแบ่งแยกแรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตรภาพ (unproductive labor) ออกจากแบบจำลอง

การที่งานชิ้นนี้คำนวณหาตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์จาก 179 สาขาการผลิตในประเทศไทยโดยไม่ได้แยกเอาภาคที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตรภาพออกจากแบบจำลองนั้น จะทำให้ตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ในงานชิ้นนี้ถูกวิจารณ์ได้ว่ามีความคลาดเคลื่อนในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ตัวแปรที่คำนวณออกมาได้จากแบบจำลองของ Wolff (1979) นั้นยังคงมีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากมูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์จากงานชิ้นนี้สร้างจาก λm โดยวิธีการสร้าง λm มีขั้นตอนที่ค่อนข้างซับซ้อน แต่กล่าวโดยง่าย ฐานข้อมูลหลักที่ใช้ในการสร้าง λm นี้ คือ มูลค่าของผลผลิตของแต่ละสาขาการผลิตที่ยังไม่ได้รวมมูลค่าเพิ่ม และอัตราค่าจ้าง จากนั้นเอาตัวเลขแต่ละตัวมาแปลงค่าเป็นค่าสัมประสิทธิ์ (coefficient) ซึ่งสาเหตุที่ทำให้เป็นค่าสัมประสิทธิ์ เพราะค่าสัมประสิทธิ์นี้มีค่ามากที่สุดอยู่ที่ 1 ดังนั้นแล้ว λm ที่คำนวณหาออกมาได้ คือ มูลค่าของผลผลิตที่ผลิตออกมาได้ในขั้นต้นที่ยังไม่ได้รวมมูลค่าเพิ่ม หรือ Wolff (1979) กล่าวว่า เป็นสิ่งที่ขัดเขยให้กับเวลาทำงานของแรงงาน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ต้นทุนแปรผันต่อหนึ่งหน่วยแรงงาน ดังนั้นแล้วถ้าเราเอา 1 ซึ่งเป็นค่าสูงสุดหักออกด้วย λm จึงหมายถึง การนำเอามูลค่าสินค้าทั้งหมดหักออกด้วยมูลค่าสินค้าที่ขั้นต้นที่ผลิตจากแรงงานเพียงอย่างเดียวและยังไม่รวมมูลค่าเพิ่ม ซึ่งก็ได้แก่ มูลค่าส่วนเกิน ฉะนั้นการที่ข้อมูล มูลค่าสินค้าที่ยังไม่ได้รวมมูลค่าเพิ่ม (inter industry flow) ในแต่ละสาขาผลิต มีเฉพาะในตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต คาดว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ Wolff (1979) เลือกใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ทั้งที่ตารางดังกล่าว มีข้อจำกัด คือ มีแค่ทุกๆ 5 ปี ทำให้ไม่สามารถดูการเคลื่อนไหวของตัวแปรได้อย่างต่อเนื่อง และอธิบายการเคลื่อนไหวของตัวแปรได้ยากเพราะมีช่องว่างของระยะเวลาของตัวแปรห่างกันถึง 5 ปี ซึ่งเป็นปัญหาเช่นเดียวกับที่งานชิ้นนี้ประสบ ในขณะที่งานในอดีตบางงานเลือกใช้มูลค่าเพิ่ม (value added) ซึ่งประเด็นนี้สามารถวิจารณ์ได้ว่ามูลค่าเพิ่มจากผลผลิตของภาคอุตสาหกรรม ซึ่งในประเทศไทยเองสามารถสืบค้นได้

จากบัญชีรายได้ประชาชาติ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งจัดทำเป็นรายปี ไม่ใช่มูลค่าเพิ่มที่สร้างขึ้นจากแรงงานเพียงอย่างเดียว ย่อมมีอิทธิพลของตัวแปรตัวอื่น อาทิเช่น มูลค่าปัจจัยการผลิตขั้นกลาง (Total Intermediate Transaction) ,ผลตอบแทนการผลิต, ภาษี, ค่าเสื่อมราคา ฯลฯ เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นแล้วจะไม่สอดคล้องกับทฤษฎีของมาร์กซ์ที่บอกว่าแรงงานเท่านั้นที่ เป็นผู้สร้างมูลค่าส่วนเกิน และคาดว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ Wolff (1979) หลีกเลี่ยงการใช้มูลค่าเพิ่ม ทั้งๆที่ในตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตก็มีข้อมูลดังกล่าวเช่นกัน

สำหรับงานศึกษาชิ้นนี้จัดว่าเป็นงานศึกษาแนวมาร์กซ์เชิงประจักษ์เพียงไม่กี่ชิ้นที่ได้ทำการศึกษาเศรษฐกิจไทยจึงเลือกใช้แบบจำลองที่มีความซับซ้อนในระดับหนึ่ง ซึ่งได้แก่แบบจำลองของ Wolff (1979) เนื่องจากเป็นแบบจำลองแรกๆที่ทำการบุกเบิกในเรื่องของการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์และเป็นต้นแบบของงานวิจัยในประเทศอื่นๆ เช่น เปรอโรโตริโก สหรัฐฯ เม็กซิโก และ ฟิลิปปีนส์ รวมทั้งฐานข้อมูลหลักที่ใช้ทำการศึกษา ได้แก่ ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่สามารถค้นหาและเข้าถึงได้ง่าย ประกอบกับต้องการดูภาพรวมของเศรษฐกิจไทยเป็นลำดับแรก งานชิ้นนี้จึงได้ใช้ทุกสาขาการผลิตที่อยู่ในตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต และการที่ใช้ทุกสาขาการผลิต (179 สาขาการผลิต) ในการคำนวณหาตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์โดยไม่ได้แยกเอาสาขาที่ไม่ได้ก่อให้เกิดผลิตภาพออก ย่อมส่งผลให้ตัวแปรเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ในงานชิ้นนี้มีความคลาดเคลื่อนในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ความได้เปรียบของตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ผนวกกับวิธีการจากแบบจำลองเชิงประจักษ์ของ Wolff (1979) ยังคงเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ผลการศึกษางานชิ้นนี้มีความน่าเชื่อถือ

สำหรับข้อเสนอนั้น งานชิ้นนี้มีความเห็นว่า หากมีความต้องการที่จะสร้างตัวแปรมูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์ออกมาให้มีความถูกต้องและใกล้เคียงกับทฤษฎีของมาร์กซ์มากที่สุด การประยุกต์เรื่องของการแบ่งแยกแรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพ ออกจากแบบจำลองเป็นเรื่องที่มีความจำเป็น อย่างไรก็ตาม เป็นไปได้ยากที่เราจะทำการแบ่งแยกแรงงานทั้งสองประเภทนี้ออกจากกันได้อย่างสมบูรณ์โดยปราศจากการย้อนกลับไปพิจารณาถึงทุกภาคการผลิตที่ละภาค

จากนั้นจึงใช้การวิเคราะห์ระดับจุลภาคเพื่อแยกแรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพออกจากแบบจำลอง ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องใช้ข้อมูลและขั้นตอนที่มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น

สำหรับงานวิจัยขึ้นไปในอนาคตที่มีความสนใจจะทำการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์เชิงประจักษ์สามารถนำแบบจำลองจากงานชิ้นนี้ไปพัฒนาเพิ่มได้ โดยเริ่มต้นจากการสร้างตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตของตัวเองขึ้นมา ซึ่งตารางดังกล่าวนี้ต้องเป็นตารางที่ทำการตัดสาขาที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพ และสาขาการผลิตที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสร้างมูลค่าส่วนเกินออกไป นอกจากนี้แล้ว อัตราค่าจ้างที่นำมาใช้คิดคำนวณนั้นต้องเป็นอัตราค่าจ้างของแรงงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลิตภาพเท่านั้น จึงจะทำให้มูลค่าส่วนเกินและอัตราการขูดรีดที่คำนวณหาได้นั้นเป็นตัวแปรที่ให้ค่าออกมาใกล้เคียงกับความหมายตามทฤษฎีของมาร์กซ์มากที่สุด อย่างไรก็ตาม หากมีการตัดสาขาการผลิตบางส่วนออก กรอบที่ใช้ในการศึกษาย่อมต้องแคบลง อาจจะต้องเป็นการศึกษาในระดับจุลภาคแทน เพราะเมื่อไม่ได้ใช้ทุกสาขาการผลิตภายในประเทศ ตัวแปรที่ประมาณการออกมาได้ก็จะไม่สามารถเป็นตัวแทนของเศรษฐกิจของทั้งประเทศได้อย่างสมบูรณ์ อาทิเช่น หากทำการประมาณการเพียงแค่ 20 อุตสาหกรรมเท่านั้น ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ที่หาออกมาได้นั้นก็จะเป็นการแสดงผลเฉพาะ 20 อุตสาหกรรมในประเทศไทย ไม่ใช่ภาพรวมเศรษฐกิจไทยในระดับมหภาค

และนอกเหนือจากแบบจำลองของ Wolff (1979) แล้ว ยังมีแบบจำลองอยู่อีกประมาณ 3-4 แบบที่สามารถนำมาใช้คำนวณหามูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์ได้ โดยเฉพาะแบบจำลองจากงานของ Shaikh and Tonak (1994) ที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมเช่นกัน สืบเนื่องมาจากการที่แบบจำลองของ Shaikh and Tonak (1994) ไม่ได้ใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต เป็นฐานข้อมูลหลักในการคำนวณตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ แต่ใช้บัญชีรายได้ประชาชาติเป็นฐานข้อมูลหลักควบคู่กับตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต จึงทำให้ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ที่คำนวณได้นั้น คาดว่าจะออกมาเป็นรายปี ตามลักษณะงานของ Papadimitriou (1990) และ Maniatis (2005) เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำให้ข้อมูลที่หาออกมาได้นั้นมีจำนวนมาก และหากทำการศึกษาในระยะเวลายาวนานกว่า 15 ปี ย่อมจะสามารถนำตัวแปรเหล่านี้ไปพิจารณาควบคู่กับวิธีการทางเศรษฐมิติเป็นการเพิ่มเติมได้อีกเช่นกัน เพราะจะได้ข้อมูลที่

อยู่ในรูปของอนุกรมเวลา (time series data) หรือหากต้องการศึกษาอัตราการชู้ดรีดในระดับ
จุลภาค เช่น กลุ่มสาขาการผลิต การประยุกต์แบบจำลองของ Wolff (1979) ด้วยการสร้างตาราง
ปัจจัยการผลิตและผลผลิตขึ้นมาเองโดยตัดเอาภาคการผลิตที่ไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษาออก ก็
สามารถทำได้เช่นกัน หรือจะเป็นแบบจำลองของ Katano (1975) ที่สุชาวดี ศรีสุวรรณกาฬ
(2525) ใช้เป็นแบบจำลองต้นแบบ ซึ่งจะสามารถคำนวณหามูลค่าส่วนเกินและอัตราการชู้ดรีด
ออกมาเป็นรายสาขาการผลิตได้ นอกจากนี้หากทำการขยายผลการศึกษางานชิ้นนี้ต่อจากปี
2005 จะสามารถเห็นแนวโน้มของอัตราผลกำไรว่า ภายหลังจากวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจแล้ว
อัตราผลกำไรของประเทศไทยมีการเคลื่อนไหวในทิศทางใด ยังคงลดลงอย่างต่อเนื่อง สืบ
เนื่องมาจากการที่องค์ประกอบของมูลค่าของทุน มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นกว่าอัตราการชู้ดรีด หรือปรับ
เพิ่มขึ้นอีกครั้งอยู่ในรูปของวัฏจักรเศรษฐกิจ และหากอัตราผลกำไรเพิ่มขึ้นนั้น ปัจจัยใดเป็นปัจจัยที่
ช่วยทำให้อัตราผลกำไรมีแนวโน้มที่ดีขึ้น หรืออาจจะยังคงมีปัจจัยอื่นนอกเหนือจากการศึกษาของ
งานชิ้นนี้ที่มีผลกระทบต่ออัตราผลกำไรของมาร์กซ์เมื่อระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมยังคงพัฒนา
รูปแบบทางการผลิตต่อไป

ศูนย์วิทยพัทพากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2536). เศรษฐศาสตร์สองกระแส. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2549ก). การพัฒนาประเทศไทยจากแผนพัฒนาฉบับที่ 1-8: บทวิเคราะห์ทางยุทธศาสตร์. ใน ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์, กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2549). วิถีใหม่แห่งการพัฒนา : วิถีวิทยาศาสตร์สังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 95-122.

กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2549ข). แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจและประชากรณ์ในประเทศโลกที่สาม 1960-1990. ใน ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์, กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2549). วิถีใหม่แห่งการพัฒนา : วิถีวิทยาศาสตร์สังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 55-82.

กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2549ค). ปฏิกริยาของสังคมไทยต่อวิกฤติการณ์เศรษฐกิจฟองสบู่. ใน ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์, กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2549). วิถีใหม่แห่งการพัฒนา : วิถีวิทยาศาสตร์สังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 141-153.

กัลยาณี คุณมี (2537). เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการทำงานของหญิงไทย. วารสารเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์ 6 (1): 34-68.

กิตติ ลิมสกุล (2532). ที่มาของการเติบโตทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอุตสาหกรรมในประเทศไทย: วิเคราะห์โดยตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิต. วารสารเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์ 1 (2):171-210.

ชัตติยา กรรณสูตร (2531). ผู้รับงานไปทำที่บ้าน. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2551). ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทวี หมื่นนิกร (2552). เศรษฐศาสตร์จึงต้องเป็นเศรษฐศาสตร์การเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นบุ๊กส์.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร (ชุดเก่า-S2). [ออนไลน์].

แหล่งที่มา :

<http://www2.bot.or.th/statistics/ReportPage.aspx?reportID=92&language=th>

[2553, ตุลาคม 13.]

ธนาคารแห่งประเทศไทย. การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร (ชุดใหม่). [ออนไลน์].

แหล่งที่มา :

<http://www2.bot.or.th/statistics/ReportPage.aspx?reportID=93&language=th>

[2553, ตุลาคม 13.]

ธีรพร เฉลิมพงศ์ (2536). ความไม่สมดุลของการพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจไทยและ
วิกฤติการณ์ทางการเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
เศรษฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิพัทธ์ พุกกะณะสุต (2535). ปัญหาพื้นฐานและแนวโน้มเศรษฐกิจไทยในทศวรรษหน้า. ใน ธีรณ
พงศ์มขพัฒน์ และ จารุมา อัจกุล (บรรณาธิการ). ศักยภาพและอนาคตของเศรษฐกิจ
ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 1-27.

บุญศักดิ์ แสงระวี (2546). เศรษฐศาสตร์การเมืองพื้นฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์ (2546). ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มาร์กซ์, คาร์ล (2542) DAS KAPITAL ว่าด้วยทุน เศรษฐศาสตร์การเมืองวิพากษ์เล่ม 1. แปลและ
เรียบเรียงโดย เมธี เตียมวรา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรพิทยา.

รังสรรค์ ธาระพรพันธุ์ (2519). สังคมกับเศรษฐกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรวิทย์ เจริญเลิศ (2542). ทุน รัฐ แรงงาน วิกฤติและการต่อสู้. กรุงเทพมหานคร: เอดิชั่นเพรส โปร
ดักส์.

วรวิทย์ เจริญเลิศ (2535). พัฒนาการเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรัญญา ภัทรสุข (2545). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยากร เชียงกูล (2548). เศรษฐกิจไทยปัญหาและทางแก้. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์สายธาร.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2542). ครบรอบ ๖๐ ปี อาจารย์อัมมาร. พิมพ์ครั้งที่ 1.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุดทอง.

สมภพ มานะรังสรรค์ (2544). พลวัตเศรษฐกิจและการเงินหลังปี 1997: จากโรคต้มยำกุ้งสู่โรคแอนแทรกซ์. ใน กนกศักดิ์ แก้วเทพ และ นวฉวี ตีรรัตน์ (บรรณาธิการ). 2540 จุดเปลี่ยนประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: พี. เพรส: 47-120.

สมภพ มานะรังสรรค์ (2552). พลวัตของระบบการเงินโลกกับผลกระทบต่อไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: เอดิชั่นเพรส โปรดักส์.

สมศรี กันธะมาลา (2526). บทบาทแรงงานสตรีในประเทศไทย. วารสารแรงงานสัมพันธ์ 19: 11-13.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ค.ศ.1975-2005. [ออนไลน์] แหล่งที่มา:

<http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=97> [2553, มิถุนายน 12.]

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. บัญชีประชาชาติ. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=94> [2553, มิถุนายน 1.]

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520-2524. [ออนไลน์] แหล่งที่มา:

<http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=86> [2553, มิถุนายน 23.]

สุชาวดี ศรีสุวรรณภาพ (2525). การกำหนดสัดส่วนรายได้ของปัจจัยประเภทแรงงานและปัจจัยอื่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุดใจ ทูลพานิชย์ (2547). หลักการพัฒนาเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรศักดิ์ นานานุกูล (2542). ฟองสบู่แตก ยืดทรัพย์สิน ขายชาติ ขายแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: ฟองทองเอนเตอร์ไพรส์.

ภาษาอังกฤษ

- Aberro-Semerena, J. L. and Nieto-Ituarte, M. D. (1986). Empirical estimates of Marxian categories in Mexico. Review of Radical Political Economics 18 (4): 32-46.
- Akrasanee, N. (1987). Thailand Industrial Sector Overview. Reprinted in Productivity Change and International Competitiveness of Thailand Industries. Bangkok: Thailand Development Research Institute: 2.1-2.71.
- Almon, C. (2008). The Craft of Economic Modeling (5th ed.). [Online] Available from: <http://inforumweb.umd.edu/papers/TheCraft.html> [2009, October 12]
- Ativanichayapong, N. (2001). Trade Unions and the Workers' Collective Action in Thailand: An Articulation of Social Management Unionism and Economic Unionism, 1972-2002. Doctoral dissertation, Department of Economics, Faculty of Economics, Chulalongkorn University.
- Brennan, D. M. (2010). A Tale of Two Thailands: A Minskyan Analysis of Growth in Different Regimes. Review of Radical Political Economics 42 (1): 66-80.
- Carchedi, G. (1991). Frontiers of Political Economy. London: Verso.
- Glassman, J. (2001). Economic Crisis in Asia: The Case of Thailand. Economic Geography 77 (2): 122-147. [Online] Available from: <http://www.jstor.org/stable/3594061> [2010, November 22]
- Izquierdo, S. C. (2007). The Dynamics of the Profit Rate in Spain (1954-2001). Review of Radical Political Economics 39 (4): 543-561. [Online] Available from: <http://rrp.sagepub.com/cgi/content/abstract/39/4/543> [2010, January 27]
- Kangwanpornsiri, K. (1995). Patterns and Sources of Structural Change in the Thai Economy, 1975-1982. Chulalongkorn Journal of Economics 7 (3): 295-341.
- Krongkaew, M. (1995). Thailand's Industrialization and its Consequences. Basingstoke: Macmillan.
- Krongkaew, M. (1999). A Tale of An Economic Crisis: How the Economic Crisis Started, Developed, and Is Ending in Thailand, paper presented at the International Conference on Economic Crisis and Impacts on Social Welfare organized by the Sun Yat-Sen Institute of Social Sciences and Philosophy, Academia Sinica, Taipei, 14-15 June 1999

- Krongkaew, M. (2000). A Tale of An Economic Crisis: How the Economic Crisis Started, Developed, and Is Ending in Thailand, paper presented at Global Seminar for Senior Policymakers on Managing Capital Flows in a Volatile Financial Environment, Bangkok, Thailand, 21-24 February 2000
- Kunio, Y. (1994). The Nation and Economic Growth The Philippines and Thailand, Kuala Lumpur. Oxford University Press.
- Laibman, D. (1999). Productive and Unproductive Labor: A Comment. Review of Radical Political Economics 31 (2): 61-73.
- Lianos, T. P. (1992). The Rate of Surplus Value, the Organic Composition of Capital and the Rate of Profit in Greek Manufacturing. Review of Radical Political Economics 24 (1): 136-145. [Online] Available from:
<http://rrp.sagepub.com/cgi/content/abstract/24/1/136> [2010, January 28]
- Maniatis, T. (2005). Marxian Macroeconomic Categories in the Greek Economy. Review of Radical Political Economics 24 (1): 494-516. [Online] Available from:
<http://rrp.sagepub.com/cgi/content/abstract/37/4/494> [2010, January 28]
- Melendez, E. (1994). Accumulation and crisis in a small and open economy: the postwar social structure of accumulation in Puerto Rico. In Kotz, D.M., McDonough, T. and Reich, M (edited). Social structures of accumulation: The political economy of growth and crisis. New York: Cambridge University Press: 233-252.
- Moseley, F. (1991). The falling profit rate in the post-war United States economy. London: Macmillan.
- Mounier, A., Kaewthep, K. and Charoenloet, V. (1993). Forms and Phases of Economic Growth of Thailand, 1850-2000. Chulalongkorn Journal of Economics 5 (2): 218-230.
- National Statistic office of Thailand. Average Wages of Employed Persons by Industry for Whole Kingdom : 1989 – 2005. [Online] Available from:
<http://web.nso.go.th/eng/stat/lfs/lfse.htm> [2010 July 25]
- National Statistic office of Thailand. The Core Economic Indicators of Thailand 2008. [Online] Available from:

- <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/economic.html> [2010 July 5]
- Nidhiprabha, B. (1997). Recent Development in the Thai Financial Sector: Lessons (A Paper Presented at the 1977 National Outlook Conference of Financial Stability for Economic Growth, Organized by Malaysian Institute of Economic Research, Kuala Lumpur, December 2-3, 1997).
- Papadimitriou, D. (1990). The political economy of Greece: An Empirical Analysis of Marxian Economics. European Journal of Political Economy 6: 181-199. [Online] Available from: <http://www.countdownnet.info/archivio/analisi/Europa/405.pdf> [2010, January 28]
- Siamwalla, A. and Sobchokchai, O. (1999). Responding to the Thai Economic Crisis. In Thailand Development Research Institute. 60 anniversary of Ammar Siamwalla. Bangkok: Golden point: 315-344. (in Thai)
- Siriprachai, S. (2009). The Thai Economy: Structural changes and challenges ahead. Thammasat Economic Journal 27 (1): 148-229. [Online] Available from: <http://www.econ.tu.ac.th/doc/article/fulltext/209.pdf> [2010, January 28]
- Shaikh, A.. (1978). Political economy and capitalism: notes on Dobb's theory of crisis. Cambridge Journal of Economics 19 (2): 233-251.
- Shaikh, A. and Tonak, E. (1994). Measuring the Wealth of nations: The political economy of national accounts. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sugimoto, Y. (1975). Surplus value, Unemployment and Industrial Turbulence: A Statistical Application of the Marxian Model to Post-War Japan. Journal of Conflict Resolution 19 (1): 25-47. [Online] Available from: <http://www.jstor.org/stable/1734> [2009, October 5]
- Vaona, A. (2010). Profit rate dynamics, income distribution, structural and technical change in Denmark, Finland and Italy. Working Paper Series Department of Economics University of Verona (11). [Online] Available from:

http://dse.univr.it/workingpapers/PIST26_7_2010.pdf [2010, November 22]

- Venida, V. (2007). Marxian Categories Empirically Estimated: The Philippines, 1961–1994. Review of Radical Political Economics 39 (1): 58-79. [Online] Available from: <http://rrp.sagepub.com/cgi/content/abstract/39/1/58> [2009, October 12]
- Warr, P. (2005). Thailand: Beyond Asian Crisis. London: Routledge.
- Watkins, T. (2009). Input-Output Analysis and Related Methods. USA: San José State University. [Online] Available from: <http://www.sjsu.edu/faculty/watkins/inputoutput.htm> [2009, October 12]
- Wolff, E. (1975). The rate of surplus value in Puerto Rico. The Journal of Political Economy 83 (5): 935-949. [Online] Available from: <http://www.jstor.org/stable/1830079> [2009, October 26]
- Wolff, E. (1979). The rate of surplus value, the organic composition and the general rate of profit in the U.S. economy, 1947-67. The American Economic Review 69 (3): 329-341. [Online] Available from: <http://www.jstor.org/stable/1807368> [2009, October 26]

ศูนย์วิทยพัทพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

อธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมของตัวแปร λm^1

สำหรับการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของ มาร์กซ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งมูลค่าส่วนเกินอย่างละเอียดนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง ย้อนกลับไปยังสมการในแบบจำลองเชิงประจักษ์ของ Wolff (1979) อีกครั้ง เพราะในแบบจำลอง ดังกล่าว ตัวแปร λm ถือว่าเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นที่มาในการสร้างมูลค่าส่วนเกิน แม้ว่าในบทที่ 3 ได้ทำการอธิบายและลำดับขั้นตอนวิธีการของแบบจำลองเชิงประจักษ์ไปแล้ว แต่ เพื่อเป็นการขยายความในรายละเอียดของบทที่ 4 และบทที่ 5 ซึ่งเป็นส่วนของการอธิบายผล การศึกษา ในส่วนของภาคผนวก ก นี้จะทำการอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมของแบบจำลองเชิง ประจักษ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแปร λm

$$\text{จากสมการที่ (23) ในบทที่ 3} \quad S = N \lambda m \epsilon \quad (23)$$

$$\text{เมื่อ} \quad \epsilon = S/V = (1 - \lambda m) / \lambda m \quad (21)$$

$$\text{แทนค่าสมการที่ (21) ลงในสมการที่ (23) จะได้} \quad S = N(1 - \lambda m) \quad (27)$$

สมการที่ (27) แสดงให้เห็นว่า มูลค่าส่วนเกิน (S) ขึ้นอยู่กับตัวแปรสามตัวแปรด้วยกัน ได้แก่ N, λ และ m ตามลำดับ โดยที่ N ได้แก่ การจ้างงานรวมภายในประเทศ (total employment), λ คือ ค่าเวกเตอร์ที่แสดงมูลค่าของแรงงาน (The vector of labor value) หมายถึง แรงงานโดยตรงและโดยอ้อมที่ใช้ในการผลิตต่อหนึ่งหน่วยผลผลิตซึ่งอยู่ในรูปของหน่วยเงินบาท และ m คือ การบริโภคเฉลี่ย (average consumption) ในขณะที่ λm ได้แก่ สิ่งที่ชดเชยให้กับเวลา ทำงานของแรงงานซึ่ง ได้แก่ ค่าจ้าง หรือต้นทุนแปรผันต่อแรงงานหนึ่งคนที่อยู่ในหน่วยของเงิน บาท อย่างไรก็ตามพบว่า ทั้ง λ และ m ต่างก็มีส่วนประกอบที่ซับซ้อนซึ่งสามารถแสดงต่อได้ดังนี้

$$\lambda = lq \quad (19)$$

l คือ เวกเตอร์แสดงสัมประสิทธิ์ของแรงงานในแต่ละสาขาการผลิต (vector of sectoral labor coefficients):

$$l_i = E/X_i \quad (18)$$

¹ ตัวเลขกำกับสมการทั้งหมดที่แสดงในภาคผนวก ก นี้ อ้างอิงมาจากสมการในบทที่ 3 และสามารถดูตัวแปร มูลค่าการจ้างงาน ทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจ (ตัวแปร N, Total employment) มูลค่าของผลผลิตทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจ (X, Total output) และ มูลค่าของสินค้าทุนทั้งหมด (K) ซึ่งได้มาจากตารางบัญชีการผลิตและผลผลิต (Input-Output table) ในแต่ละปีได้จากตารางที่ 4 ในภาคผนวก ข

เมื่อ E คือ เวกเตอร์แนวนอนที่แสดงมูลค่าการจ้างงานในสาขาการผลิต i (row vector of an employment in sector i) และถ้า E ในทุกสาขาการผลิตมารวมกันจะได้ N ในขณะที่ X คือ เวกเตอร์แนวตั้งที่แสดงมูลค่าของผลผลิตรวมในแต่ละสาขาการผลิต (column vector of gross output) (สามารถดูผลรวมของ X_i ได้จากตารางที่ 4 ในภาคผนวก ข)

ในขณะที่ q คือ Leontief inverse matrix: $q = (I - a)^{-1}$ (17)

ซึ่งมี a คือ เมตริกซ์ที่แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของความสัมพันธ์ทางการผลิตระหว่างอุตสาหกรรม (inter-industry coefficient matrix) ขนาด 179×179 และ I คือ เมตริกซ์เอกลักษณ์ (identity matrix) ขนาด 179×179 โดยปกติแล้ว Leontief inverse matrix (q) เป็นวิธีการคำนวณเฉพาะของตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต โดย q บอกถึงการผลิตสินค้าชนิดหนึ่งว่าต้องใช้สัดส่วนของสินค้าชนิดอื่นเท่าไร (input requirement) โดยส่วนใหญ่จะนิยมสร้างมาเพื่อนำไปคูณกับ เวกเตอร์ที่เป็นอุปสงค์ขั้นสุดท้าย (final demand) ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จะออกมาเป็นปริมาณของสินค้ารายอุตสาหกรรม ในขณะที่แบบจำลองเชิงประจักษ์ของงานชิ้นนี้ได้ประยุกต์เอา Leontief inverse matrix ไปคูณกับ I ซึ่งเป็นเวกเตอร์แสดงสัมประสิทธิ์ของแรงงานในแต่ละสาขาการผลิต ฉะนั้นแล้ว λ ที่คำนวณได้จึงเป็นเวกเตอร์ที่แสดงถึงมูลค่าของแรงงาน กล่าวอีกนัยหนึ่ง λ แสดงให้เห็นถึงมูลค่าของแรงงานที่ใช้ในการผลิตสินค้าในแต่ละสาขาการผลิต ดังนั้นแล้วการเปลี่ยนแปลงของทั้ง E และ X ย่อมส่งผลให้ I เปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงของ I จะกระทบต่อ λ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อมูลค่าส่วนเกินอีกทอดหนึ่ง

ในขณะที่ m เป็น เวกเตอร์ในแนวตั้งที่แสดงถึงการบริโภคเฉลี่ยของคนทั้งประเทศที่อยู่ในรูปของเงินบาท (The column vector of average consumption or the standard of living per Baht (m)): $m = M/N$ (20)

โดยที่ M คือ เวกเตอร์ในแนวตั้งที่แสดงถึงการบริโภคที่ก่อให้เกิดการผลิต (column vector of productive consumption) และ N ได้แก่ การจ้างงานรวม กล่าวคือผลรวมของการจ้างงานในทุกสาขาการผลิต (total employment or sum of E_i) อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก m สร้างจาก M ซึ่งได้แก่ เวกเตอร์ในแนวตั้งที่แสดงถึงการบริโภคที่ก่อให้เกิดการผลิต เราจึงพิจารณาได้ว่า การบริโภคดังกล่าวหมายถึงสัดส่วนของมูลค่าของสินค้าและบริการที่ประชาชนในประเทศบริโภคต่อมูลค่าการจ้างงาน ดังนั้นเมื่อนำทั้ง λ และ m มาคูณกัน λm จึงหมายถึงต้นทุนแปรผันต่อหนึ่งหน่วยแรงงาน

ต่อมา พิจารณาจากสมการที่ (27) จะพบว่า N มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับ S เมื่อ N เพิ่มขึ้นจะทำให้ S เพิ่มขึ้น และกลับกันเมื่อ N ลดลงก็จะส่งผลให้ S ลดลง โดย N ในที่นี้มี

หมายถึง มูลค่าการจ้างงานรวมในประเทศของทุกสาขาการผลิตที่อยู่ในรูปของเงินบาท กล่าวคือ N มีค่าเท่ากับผลคูณของอัตราค่าจ้างกับปริมาณการจ้างงาน ($N = \text{wage} \times \text{total employment}$) ซึ่งเมื่อพิจารณาค่า N ที่ได้นี้จากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตของประเทศไทยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975-2005 (แสดงไว้ในตาราง 4 ในภาคผนวก) พบว่าค่า N เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกปีที่ทำการศึกษาร้อยละก็ตาม เราคงไม่สามารถสรุปได้ว่าการที่ N เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปีนั้นเป็นผลมาจากการจ้างงานภายในประเทศที่สูงขึ้น เพราะการเพิ่มขึ้นของตัวแปร N อาจจะมีสาเหตุมาจากการที่อัตราค่าจ้างเพิ่มขึ้น หรืออาจจะมาจากอิทธิพลของเงินเฟ้อได้เช่นกัน เนื่องด้วยข้อมูลภายในตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ไม่ได้มีการขจัดอิทธิพลของเงินเฟ้อด้วยการปรับราคาเป็นปีฐาน อย่างไรก็ตาม ตัวแปรเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ 3 ตัวหลักนั้นอยู่ในรูปของอัตราส่วนจึงทำให้ตัวแปร N ตัดกันหมดภายในสมการ เช่นนี้แล้วทำให้ใน 3 ตัวแปรหลักอันได้แก่ อัตราการขูดรีด (SV) องค์กรประกอบของมูลค่าของทุน (CV) และอัตราผลกำไร ($S/(1+(CV))$) ไม่มีอิทธิพลของเงินเฟ้อเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ถ้าทำการแยกพิจารณาเป็นรายตัวแปร อาทิเช่น มูลค่าส่วนเกิน (S) ต้นทุนแปรผัน (V) ย่อมต้องมีผลของตัวแปร N เข้ามาเกี่ยวข้อง ในประเด็นนี้อาจจะสามารถมองอีกมุมหนึ่งได้ว่า เงินเฟ้อในประเทศไทยอาจจะไม่มีผลกระทบต่อภาวะวิเคราะห์มากนัก เนื่องมาจาก 'ตลอดระยะเวลา 50 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยสามารถรักษาระดับการเพิ่มขึ้นของอัตราเงินเฟ้อได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเพิ่มขึ้นของอัตราเงินเฟ้ออยู่ในอัตราที่ค่อนข้างคงที่และไม่สูงมาก เว้นแต่ในช่วงต้นและปลายทศวรรษที่ 1970 ที่ประสบกับปัญหาวิกฤติการณ์ทางด้านราคาน้ำมันครั้งที่ 1 และ 2 เท่านั้น' (Siriprachai, 2009: 160) แต่การพิจารณาเศรษฐกิจไทยเป็นระยะเวลายาวนานถึง 30 ปีของงานชิ้นนี้ แม้ว่าการเพิ่มขึ้นของระดับราคาจะค่อนข้างต่ำ อิทธิพลของเงินเฟ้อย่อมส่งผลกระทบต่อภาวะวิเคราะห์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในระยะยาว ดังนั้นเพื่อเป็นการขจัดปัญหาดังกล่าวการพิจารณาที่ตัวแปรตัวใดตัวแปรหนึ่งของงานชิ้นนี้จะทำการพิจารณาผ่านอัตราการเติบโต (growth rate) หรือร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของทั้งตัวแปร N , X และ K (จะกล่าวถึงรายละเอียดของตัวแปร K ต่อไป) ซึ่งจะสามารถทำให้เห็นถึงแนวโน้มของการเพิ่มขึ้นที่เป็นไปได้สองลักษณะ คือ เพิ่มขึ้นในอัตราที่เร่ง หรือ เพิ่มขึ้นในอัตราที่ชะลอลง

ต่อมาถ้าพิจารณาไปที่ตัวแปร λm ที่หมายถึงต้นทุนแปรผันต่อหนึ่งหน่วยแรงงานจะพบว่าการลดลงของ λm ทำให้มูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้น เพราะหมายถึงการที่แรงงานได้รับค่าจ้างในการทำงานน้อยลง การขูดรีดที่แรงงานได้รับจากนายทุนก็ย่อมมากขึ้น ในทางกลับกันการเพิ่มขึ้นของต้นทุนแปรผันต่อหนึ่งหน่วยแรงงานก็จะทำให้มูลค่าส่วนเกินลดลง แต่การพิจารณาการเพิ่มลดของตัวแปร λm นี้ มีความจำเป็นที่จะต้องย้อนกลับไปพิจารณาที่ตัวแปร $\lambda = E/X$ ที่มีความหมายถึง

มูลค่าของแรงงาน โดย λ ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงในตัวแปร E มูลค่าการจ้างงาน และ X ผลผลิตรวมภายในประเทศ ถ้ามูลค่าการจ้างงานภายในประเทศเพิ่มสูงขึ้น หมายถึง ค่าใช้จ่ายในการผลิตต่อหนึ่งหน่วยแรงงานเพิ่มสูงขึ้น มูลค่าส่วนเกินที่ผลิตได้ลดลง (ถ้า E เพิ่มค่า λ เพิ่มสูงขึ้นส่งผลให้ S ลดลง) และถ้า E ลดลงย่อมส่งในทางตรงกันข้ามคือมูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้น ต่อมา ตัวแปร X หรือผลผลิตรวมในแต่ละสาขาการผลิต หากมีค่าเพิ่มขึ้น หมายถึงปริมาณการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ผลผลิตที่ถูกผลิตมากขึ้นย่อมทำให้มูลค่าส่วนเกินเพิ่มขึ้นเช่นกัน (X เพิ่ม λ ลด ส่งผลให้ S เพิ่มขึ้น) ในขณะที่การลดลงของ X ก็ส่งผลในทางกลับกัน แต่การที่ทั้งตัวแปร E และ X ล้วนอยู่ในรูปตัวเงิน ย่อมต้องมีอิทธิพลของเงินเพื่อเข้ามาเกี่ยวข้องเช่นเดียวกันกับตัวแปร N ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ทำให้ทั้งตัวแปร E และ X มีค่าที่เพิ่มสูงขึ้นในทุกปี ดังนั้นการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงจึงมีความจำเป็นที่จะต้องดูที่อัตราการผลิตเช่นกัน (สามารถดูได้จากตาราง 4 และ 5 ในภาคผนวกที่แสดงค่า N (ผลรวมของ E) และ X) แต่การพิจารณาดังกล่าวเป็นเพียงการดูอย่างคร่าวๆเท่านั้น เพราะในความเป็นจริงแล้ว การคำนวณหา λ ในแบบจำลองนั้น เราใช้ E ในแต่ละสาขาการผลิตหารด้วย X ในแต่ละสาขาการผลิต ซึ่งผลลัพธ์ทั้งหมดได้แก่ ค่าตัวแปร λ ที่อยู่ในรูปของเวกเตอร์แนวนอนขนาด 179x1 ที่แสดงถึงสัดส่วนระหว่างสองตัวแปร ดังนั้นอิทธิพลของเงินเพื่อยอมถูกขจัดออกไป แต่เนื่องจากขนาดของเวกเตอร์ λ นั้นค่อนข้างใหญ่ ยากที่จะนำมาแสดงให้เห็นแต่ละสาขาการผลิต ดังนั้นตาราง 4 และ 5 ในภาคผนวกจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงผลรวมของตัวแปร E, X และ K เท่านั้น การเพิ่มขึ้นของทั้งสามตัวแปรในอัตราที่ชะลอตัวลงเป็นการแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่ลดลงของตัวแปรดังกล่าวในแต่ละสาขาการผลิต

$$\sigma = C/V = \{\lambda(k+a)X\} / N \lambda m \quad (25)$$

จากสมการที่ 25 จะพบว่า ตัวแปร k เป็นอีกหนึ่งตัวแปรที่มีความสำคัญ โดย k ได้แก่ สัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตประเภททุนในแต่ละสาขาการผลิต การใช้ปัจจัยการผลิตประเภททุนในปริมาณที่มากขึ้นจะส่งผลให้ต้นทุนคงที่ (C) เพิ่มสูงขึ้น สมการที่ (25) แสดงให้เห็นว่า ถ้าตัวแปร k เพิ่มจะส่งผลให้ C เพิ่ม และการเพิ่มขึ้นของต้นทุนคงที่จะส่งผลให้องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มสูงขึ้น

ซึ่งตัวแปร k นี้เป็นค่าสัมประสิทธิ์ สร้างมาจากการนำเอา มูลค่าของสินค้านำมาใช้ในการผลิต หรือตัวแปร K ในแต่ละสาขาการผลิต หารด้วยผลผลิตรวมในแต่ละสาขาการผลิต ฉะนั้นหากพิจารณา ตัวแปร K ที่แสดงในตารางที่ 4 จากภาคผนวก ข ก็เป็นอีกหนึ่งตัวแปรที่มีอิทธิพลของเงินเพื่อ เพียงแต่เมื่อทำการคำนวณตัวแปร K มาเป็นตัวแปร k ที่อยู่ในรูปของค่าสัมประสิทธิ์แล้ว อิทธิพลของเงินเพื่อจะถูกขจัดไป ซึ่งตามกลไกทางคณิตศาสตร์จะพบว่าถ้า K เพิ่มขึ้นก็จะส่งผลให้

ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวเองซึ่งได้แก่ k เพิ่มขึ้น และการเพิ่มขึ้นของ k ส่งผลให้ C เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลต่อเนื่องให้องค์ประกอบของมูลค่าของทุนเพิ่มขึ้นในท้ายที่สุด

สำหรับการพิจารณาการลดลงของอัตราผลกำไรนั้นก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องย้อนกลับมาพิจารณาที่สมการอัตรากำไรของมาร์กซ์ในสมการที่ (26) โดย π อัตราผลกำไร (the rate of profit) คืออัตราส่วนระหว่างมูลค่าส่วนเกินทั้งหมดหารด้วยต้นทุนทั้งหมด ซึ่งก็คือผลรวมระหว่างต้นทุนคงที่กับต้นทุนแปรผัน ($\pi = S/(C+V)$) หรือถ้าเรานำต้นทุนแปรผันหารทั้งเศษและส่วน เราจะได้ว่าอัตราผลกำไรมีค่าเท่ากับอัตราการผลิตหารด้วยด้วยองค์ประกอบของมูลค่าของทุนบวกกับหนึ่ง $\pi = \{S/V\}/\{(C/V)+1\}$

$$\text{อัตราผลกำไร } (\pi) \quad \pi = S/(C+V) = \{S/V\}/\{(C/V)+1\} = \varepsilon/(1+\sigma) \quad (26)$$

$$\text{องค์ประกอบของมูลค่าของทุน } (\sigma): \quad \sigma = C/V = \{\lambda(k+a)X\}/ N \lambda m \quad (25)$$

$$\text{อัตราการผลิต } (\varepsilon): \quad \varepsilon = S/V = (1-\lambda m)/\lambda m \quad (21)$$

สมการที่ (26) ชี้ให้เห็นว่า อัตราผลกำไรขึ้นอยู่กับตัวแปรที่สำคัญสองตัวแปรได้แก่องค์ประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราการผลิต โดยการลดลงขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนและการเพิ่มขึ้นของอัตราการผลิตจะทำให้อัตราผลกำไรเพิ่มขึ้น ในขณะที่การเพิ่มขึ้นขององค์ประกอบของมูลค่าของทุนและการลดลงของอัตราการผลิตจะส่งผลให้อัตราผลกำไรมีค่าลดลง

ภาคผนวก ข
ตารางและรูป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาเชิงประจักษ์ของตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์ในประเทศไทย

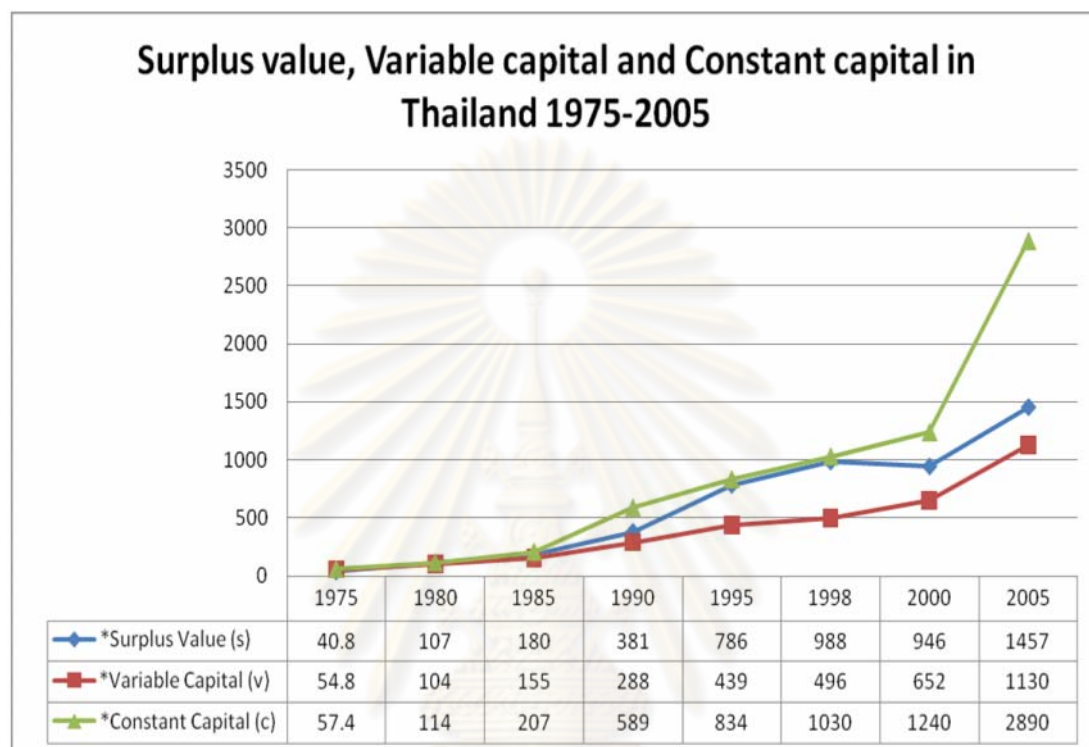
*หมายเหตุ: เฉพาะ s, v และ c เท่านั้นที่อยู่ในรูปหน่วยพื้นฐานบาท นอกนั้นอยู่ในรูปของอัตราส่วน

	1975	1980	1985	1990	1995	1998	2000	2005
สิ่งที่ชดเชยให้กับ แรงงาน หรือ ต้นทุน แปรผันต่อหนึ่งหน่วย แรงงาน (λm)	0.573	0.4915	0.4635	0.431	0.3585	0.3341	0.4077	0.4373
*มูลค่าส่วนเกิน (s)	40.8	107	180	381	786	988	946	1457
*ต้นทุนแปรผัน (v)	54.8	104	155	288	439	496	652	1130
*ต้นทุนคงที่ (c)	57.4	114	207	589	834	1030	1240	2890
อัตราการผลิต (ϵ)	0.745	1.03	1.16	1.32	1.79	1.99	1.45	1.29
องค์ประกอบของ มูลค่าของทุน (σ)	1.05	1.09	1.34	2.04	1.90	2.08	1.90	2.55
อัตราผลกำไร (π)	0.363	0.493	0.496	0.434	0.617	0.646	0.5	0.362

ตารางที่ 2 แสดงร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรเศรษฐกิจการเมืองของมาร์กซ์

	1975-1980	1980-1985	1985-1990	1990-1995	1995-1998	1998-2000	2000-2005
สิ่งที่ขัดแย้งให้กับแรงงาน หรือ ต้นทุนแปรผันต่อหนึ่งหน่วย แรงงาน (λ)	-14.2234	-5.69685	-7.01187	-16.8213	-6.80614	22.02933	7.26024
*มูลค่าส่วนเกิน (ϵ)	161.5424	68.29665	111.67	523.7794	25.64906	-4.26624	54.00473
*ต้นทุนแปรผัน (ν)	89.1739	49.43582	86.07293	52.36196	13.02101	31.38633	73.54331
*ต้นทุนคงที่ (c)	97.62502	82.65198	184.2169	41.57261	23.81318	19.77149	133.2821
อัตราการผลิต (ϵ)	38.25503	12.62136	13.7931	35.60606	11.17318	-27.1357	-11.2568
องค์ประกอบของมูลค่าของทุน (σ)	3.809524	22.93578	52.23881	-6.86275	9.473684	-8.65385	34.21053
อัตราผลกำไร (π)	28.81267	0.608519	-12.5	42.1659	4.700162	-22.6006	-27.6

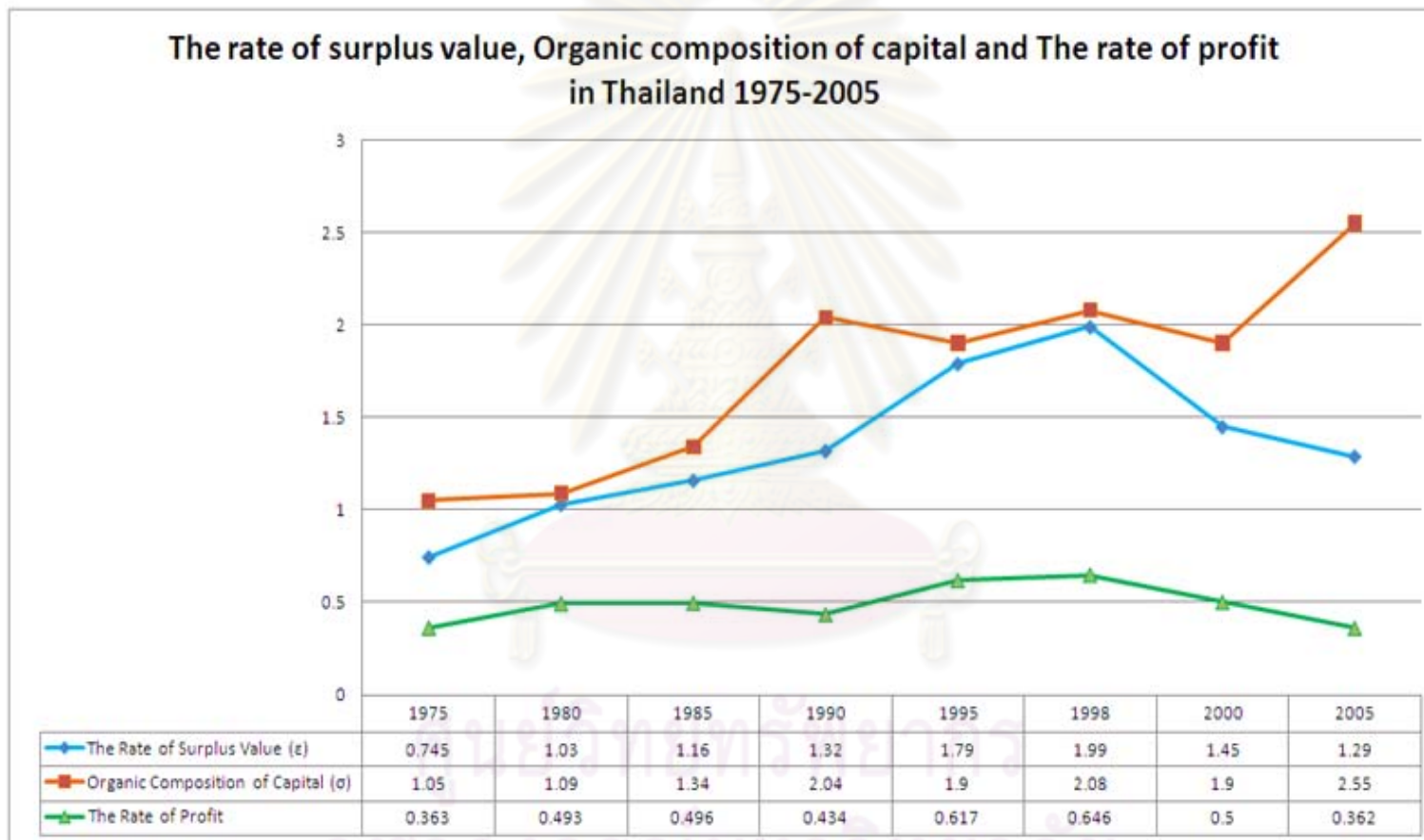
รูปที่ 1 แสดงการเคลื่อนไหวของมูลค่าส่วนเกิน ต้นทุนแปรผัน และต้นทุนคงที่ของประเทศไทย ตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2005

ที่มา: (จากตารางที่ 1)

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 2 แสดงการเคลื่อนไหวของอัตราการผลิต องค์ประกอบของมูลค่าของทุน และอัตราผลกำไรของประเทศไทย ตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2005

ที่มา: จากตารางที่ 1

ตารางที่ 3 แสดงสัดส่วนของแรงงานในแต่ละสาขาต่อแรงงานภายในประเทศทั้งหมด

ร้อยละของแรงงานทั้งหมดภายในประเทศ

ปี	สัดส่วนของแรงงานในภาคเกษตร	สัดส่วนของแรงงานในภาคอุตสาหกรรม	สัดส่วนของแรงงานในภาคบริการ
1980	70.8	10.3	18.9
1981	64.2	12.8	22.9
1982	61.5	13.8	24.7
1983	63.1	13	23.8
1984	64.4	13.1	22.5
1985	68.4	12.1	22
1986	66.7	10.6	22.6
1987	64.4	11.8	23.8
1988	66.4	11.3	22.2
1989	66.6	11.9	21.4
1990	64	14	22
1991	60.3	15.4	24.2
1992	60.8	15.8	23.3
1993	56.7	17.5	25.7
1994	56	18	26
1995	52	19.8	28.3
1996	50	20.8	29.1
1997	50.3	19.7	29.9
1998	51.3	17.7	31
1999	48.5	18.4	33.1
2000	48.8	19	32.2
2001	46	18.8	35.1
2002	46.1	19.8	34
2003	44.9	19.7	35.3
2004	42.3	20.5	37.1
2005	42.6	20.2	37.1

ที่มา: (โปรแกรม WDI World Trade Indicator)

ตาราง 4 แสดงมูลค่าการจ้างงานทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจ (ตัวแปร N, Total employment) มูลค่าของผลผลิตทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจ (X, Total output) และ มูลค่าของสินค้าทุนทั้งหมด (K) ข้อมูลดิบจากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (Input-Output table)

หน่วยล้านบาท

ปี	มูลค่าการจ้างงาน ทั้งหมด (N)	มูลค่าของผลผลิต ทั้งหมด (X)	มูลค่าของสินค้าทุน ทั้งหมด (K)
1975	95657816	701155720	49199558
1980	210959551	1341826195	129728194
1985	334299813	1997685436	184659154
1990	668963053	5593372306	696921946
1995	1225357381	8767076828	1305272250
2000	1606420350	11936671078	863943300
2005	2588743966	24159914485	2130827901

ที่มา: (ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (Input-Output table) ปี ค.ศ.1975, 1980, 1985, 1990, 2000, 2005)

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 5 แสดงร้อยละของการเปลี่ยนแปลงใน มูลค่าการจ้างงานทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจ (ตัวแปร N, Total employment) มูลค่าของผลผลิตทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจ (X, Total output) และ มูลค่าของสินค้านำเข้าทั้งหมด (K)

ปี	มูลค่าการจ้างงานทั้งหมด (N)	มูลค่าของผลผลิตทั้งหมด (X)	มูลค่าของสินค้านำเข้าทั้งหมด (K)
1975-1980	120.53561	91.37349	163.6776
1980-1985	58.466309	48.87811	42.34312
1985-1990	100.10871	179.9926	277.4099
1990-1995	83.172654	56.74045	87.29102
1995-2000	31.098109	36.15338	-33.8113
2000-2005	61.149849	102.4008	146.6398

ที่มา: (ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (Input-Output table) ปี ค.ศ.1975, 1980, 1985, 1990, 2000, 2005)

ตารางที่ 6 รายชื่อ 179 สาขาการผลิตจากตารางบัญชีการผลิตและผลผลิต

รหัส I/O	คำอธิบาย (ภาษาอังกฤษ)	คำอธิบาย (ภาษาไทย)
001	Paddy	การทำนา
002	Maize	การทำไร่ข้าวโพด
003	Other Cereals	การปลูกข้าวฟ่าง และธัญพืชอื่น ๆ
004	Cassava	การทำไร่มันสำปะหลัง
005	Other Root Crops	พืชไร่อื่น ๆ
006	Beans and Nuts	การปลูกพืชตระกูลถั่ว
007	Vegetables	การทำสวนผัก
008	Fruits	การทำสวนผลไม้
009	Sugar Cane	การทำไร่อ้อย
010	Coconut	การทำสวนมะพร้าว
011	Palm Nut And Oil Palm And Oil Palm	การทำสวนปาล์ม
012	Kenaf And Jute	การปลูกปอแก้ว ปอกระเจา
013	Crops for Textile and Matting	การเพาะปลูกพืชเส้นใย
014	Tobacco	การทำไร่ยาสูบ
015	Coffee and Tea	การทำสวนกาแฟและสวนชา
016	Rubber	การทำสวนยางพารา
017	Other Agricultural Products	ผลิตผลทางเกษตรอื่น ๆ
018	Cattle And Buffalo	การเลี้ยงโคและกระบือ
019	Swine	การเลี้ยงสุกร
020	Other Livestock	การเลี้ยงปศุสัตว์อื่น ๆ
021	Poultry	การเลี้ยงสัตว์ปีก
022	Poultry Products	ผลผลิตจากสัตว์ปีก

023	Silk Farming	การเลี้ยงไหม
024	Agricultural Services	การบริการทำการเกษตร
025	Logging	การทำไม้ซุง
026	Charcoal and Firewood	การเผาถ่าน และการทำฟืน
027	Other Forestry Products	ผลผลิตจากป่าอื่น ๆ
028	Ocean And Coastal Fishing	การประมงในมหาสมุทร, ชายฝั่ง
029	Inland Water Fishing	การประมงน้ำจืด
030	Coal And Lignite	การทำเหมืองถ่านหิน และแร่ลิกไนต์
031	Crude Oil & Natural Gas	การขุดเจาะน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติ
032	Iron Ore	การทำเหมืองแร่เหล็ก
033	Tin Ore	การทำเหมืองแร่ดีบุก
034	Tungsten Ore	การทำเหมืองทังสแตน
035	Other Non-Ferrous Metal Ore	เหมืองแร่อื่น ๆ ที่ไม่ใช่แร่เหล็ก
036	Fluorite Ore	การทำเหมืองแร่ฟลูออไรต์
037	Natural Chemical & Fertilizer	เหมืองแร่ที่ใช้ทำเคมีภัณฑ์และปุ๋ยเคมี ภัณฑ์
038	Salt	เกลือ
039	Limestone	การทำเหมืองหินปูน
040	Stone Quarrying	การทำเหมืองหินและการย่อยทราย
041	Other Mining & Quarrying	การทำเหมืองแร่และเหมืองหินอื่น
042	Slaughtering	การฆ่าสัตว์
043	Canning & Preserving Of Meat	การทำเนื้อกระป๋อง
044	Dairy Products	การผลิตนํ้านม และผลิตภัณฑ์จากนม
045	Canning & Preserving Of Fruits & Vegetables	การบรรจุกระป๋อง และการเก็บรักษาผัก ผลไม้ น้ำผลไม้

046	Canning & Preserving Of Fish & Seafood	การบรรจุกระป๋อง การเก็บรักษาอาหารประเภทปลาและสัตว์น้ำอื่น ๆ
047	Coconut and Palm Oil	การผลิตน้ำมันมะพร้าว และน้ำมันปาล์ม
048	Other Vegetable & Animal Oils	การผลิตน้ำมันจากสัตว์ และจากพืช
049	Rice Milling	โรงสีข้าว และผลพลอยได้จากการสีข้าว
050	Flour & Sagu Mild Products & Tapioca Milling	ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่ได้จากแป้งมันสำปะหลังและแป้งมัน
051	Grinding Corn	การสีและบดข้าวโพด
052	Flour & Other Grain Milling	โรงงานทำแป้งและการป่นแป้งอื่น ๆ
053	Bakery And Other	ผลิตภัณฑ์ทำขนมปังและขนมปังกรอบ
054	Noodle & Similar Products	โรงงานทำก๋วยเตี๋ยวและผลิตภัณฑ์ที่คล้ายคลึงกัน
055	Sugar Refineries	โรงงานทำน้ำตาล และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ
056	Confectionery & Snack	การผลิตผลิตภัณฑ์ขนมชนิดเคลือบและมีไส้เป็นน้ำตาล
057	Ice	การผลิตน้ำแข็ง
058	Monosodium Glutamate	การผลิตผงชูรส
059	Coffee & Cocoa & Tea Processing	การผลิตกาแฟ โกโก้ และชา
060	Other Food Products	การผลิตผลิตภัณฑ์อาหารอื่น ๆ
061	Fish Meal & Animal Feed	การผลิตอาหารสัตว์สำเร็จรูป และปลาป่น
062	Distilling & Blending Of Spirit	การต้ม กั่น การผสมสุรา
063	Breweries	โรงเบียร์
064	Soft Drinks & Carbonated Water	อุตสาหกรรมเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์และน้ำอัดลม

065	Tobacco Processing	การอบ การบ่มใบยาสูบ
066	Tobacco Products	การผลิตผลิตภัณฑ์ใบยาสูบ
067	Spinning	การปั่นด้าย
068	Weaving	การทอผ้า
069	Textile Bleaching, Printing & Finishing	การฟอก การพิมพ์ การย้อม
070	Made-Up Textile Goods	การผลิตสิ่งทอสิ่งถักสำเร็จรูป
071	Knitting	การผลิตสิ่งถัก
072	Wearing Apparels	การผลิตเครื่องแต่งกาย
073	Carpets And Rugs	การผลิตพรมและเครื่องปูลาด
074	Jute Mill Products	อุตสาหกรรมเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เชือก
075	Tannery And Leather Finishing	โรงฟอกหนังและการแต่งสำเร็จหนังสัตว์
076	Leather Products	การผลิตผลิตภัณฑ์หนังสัตว์
077	Foot Wear, Except Of Rubber	การผลิตรองเท้า ยกเว้นรองเท้ายาง
078	Saw Mill & Wooden Construction Materials	การแปรรูปไม้ ไม้อัด และอุปกรณ์ไม้
079	Wood And Cork Products	การผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้และไม้ก๊อก
080	Wooden Furniture & Fixture	การผลิตเครื่องเรือนเครื่องตกแต่งที่ทำด้วยไม้
081	Paper And Paper Board	การผลิตกระดาษและเยื่อกระดาษ
082	Paper & Paperboard Products	การผลิตผลิตภัณฑ์จากกระดาษ
083	Printing & Publishing	การพิมพ์, การพิมพ์โฆษณา
084	Basic Chemicals	การผลิตเคมีภัณฑ์ขั้นมูลฐาน
085	Fertilizer, Pesticide And Insecticide	การผลิตปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช และยาฆ่าแมลง
086	Petrochemical Products	ผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมี

087	Paint	การผลิตสีทา น้ำมันชักเงา
088	Drug And Medicine	การผลิตยารักษาโรค
089	Soap & Cleaning Preparations	การผลิตสบู่และผลิตภัณฑ์ที่ใช้ทำความสะอาด สะอาด
090	Cosmetic	การผลิตเครื่องสำอาง
091	Matches	การผลิตไม้ขีดไฟ
092	Other Chemical Products	การผลิตผลิตภัณฑ์ทางเคมีอื่น ๆ
093	Petroleum Refinery & Gas Separated Plant	น้ำมันปิโตรเลียมและก๊าซธรรมชาติ
094	Other Coal & Petroleum Products	ผลผลิตอื่น ๆ จากถ่านหิน และน้ำมัน ปิโตรเลียม
095	Rubber Sheet & Block Rubber	การผลิตยางแผ่นและยางก้อน
096	Types And Tubes	การผลิตยางนอกยางใน
097	Other Rubber Products	การผลิตผลิตภัณฑ์ยางอื่น ๆ
098	Plastic Wares	การผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติก
099	Ceramic And Earthen Wares	การผลิตกระเบื้องเคลือบและ เครื่องปั้นดินเผา
100	Glass & Glass Products	การผลิตแก้วและผลิตภัณฑ์แก้ว
101	Structural Clay Products	การผลิตผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในงานก่อสร้าง
102	Cement	การผลิตซีเมนต์
103	Concrete And Cement Products	การผลิตผลิตภัณฑ์คอนกรีต
104	Other Non-Metallic Products	การผลิตผลิตภัณฑ์โลหะอื่น ๆ
105	Iron And Steel	อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า
106	Secondary Steel Products	การผลิตผลิตภัณฑ์เหล็กกล้า
107	Non-Ferrous Metal	ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่เหล็ก, ถลุงแร่อื่น ๆ เช่น ถลุงดีบุก

108	Cutlery And Hand Tools	การผลิตเครื่องตัดและเครื่องมือ
109	Metal Furniture & Fixture	การผลิตเครื่องเรือนที่ทำด้วยโลหะ
110	Structural Metal Products	การผลิตผลิตภัณฑ์โลหะ
111	Other Fabricated Metal Products	การผลิตผลิตภัณฑ์โลหะอื่น ๆ
112	Engine And Turbine	การผลิตเครื่องยนต์และกังหัน
113	Agricultural Machinery & Equipment	การผลิตเครื่องจักรและอุปกรณ์ทางเกษตร
114	Wood & Metal Working Machine	การผลิตเครื่องจักรที่ใช้ประดิษฐ์เครื่องไม้และโลหะ
115	Special Industrial Machinery	การผลิตเครื่องจักรและอุปกรณ์พิเศษ
116	Office Equipment & Machinery	เครื่องมือเครื่องจักรที่ใช้ในสง. และครัวเรือน
117	Electrical Industrial Machinery & Appliances	เครื่องจักรและเครื่องไฟฟ้าสำหรับโรงงานอุตสาหกรรม
118	Radio, Television Set & Communication Equipment	อุปกรณ์การสื่อสารเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ และแผงวงจรไฟฟ้า
119	Others Electric Appliances	เครื่องใช้และอุปกรณ์ไฟฟ้าอื่น ๆ
120	Insulated Wire And Cable	ลวดและสายเคเบิลชนิดหุ้มฉนวน
121	Electric Accumulator & Battery	แบตเตอรี่และหม้อเก็บประจุไฟฟ้า
122	Other Electrical Aparatuses & Supplies	เครื่องมือเครื่องใช้ไฟฟ้าอื่น ๆ
123	Ship Building	การต่อเรือและการซ่อมเรือ
124	Railway Equipment	การผลิตอุปกรณ์รถไฟ
125	Motor Vehicle	การผลิตยานยนต์
126	Motorcycle & Bicycle & Other Carriages	การผลิตรถจักรยานยนต์ จักรยาน และรถเข็นอื่น ๆ
127	Repairing Of Vehicle	การซ่อมแซมยานพาหนะทุกชนิด

128	Aircraft	การผลิตอากาศยาน
129	Scientific Equipments	อุปกรณ์เกี่ยวกับงานวิทยาศาสตร์
130	Photographic & Optical Goods	การผลิตอุปกรณ์การถ่ายภาพและ สายตา
131	Watches And Clocks	การผลิตนาฬิกา
132	Jewelry & Related Articles	การผลิตเครื่องประดับและผลิตภัณฑ์ที่ เกี่ยวข้อง
133	Recreational & Athletic Equipment	การผลิตเครื่องดนตรีและเครื่องกีฬา
134	Other Manufacturing Goods	การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมอื่น ๆ
135	Electricity	การผลิตไฟฟ้า
136	Pipe Line	ระบบท่อก๊าซ
137	Water Supply System	การประปา
138	Residential Building Construction	การก่อสร้างที่อยู่อาศัย
139	Non-Residential Build Construction	การก่อสร้างอาคารที่ไม่ใช่ที่อยู่อาศัย
140	Public Works For Agriculture & Forestry	การก่อสร้างงานบริการสาธารณะ ทางด้านการเกษตรและป่าไม้
141	Non-Agricultural Public Works	การก่อสร้างงานบริการที่ไม่เกี่ยวกับงาน เกษตร
142	Construction Of Electric Plant	การก่อสร้างโรงงานผลิตพลังไฟฟ้าและ สาธารณูปโภค
143	Construction Of Communication Facilities	การก่อสร้างอาคารโทรศัพท์ โทรเลข วิทยุกระจายเสียง และหอโทรทัศน์
144	Other Constructions	การก่อสร้างอื่น ๆ
145	Wholesale Trade	การค้าส่ง
146	Retail Trade	การค้าปลีก

147	Restaurant & Drinking Place	ภัตตาคารและร้านอาหารเครื่องดื่ม
148	Hotel And Lodging Place	โรงแรมและที่พักอื่น ๆ
149	Railways	การขนส่งโดยรถไฟ
150	Route & Non route of Road Passenger Transport	การขนส่งโดยรถประจำทางและไม่ ประจำทาง
151	Road Freight Transport	การขนส่งสินค้าทางบก
152	Land Transport Supporting Services	การให้บริการแก่การขนส่งทางบก
153	Ocean Transport	การขนส่งทางทะเลหลวงและชายฝั่ง
154	Coastal & Inland Water Transport	การขนส่งทางน้ำภายในประเทศ
155	Water Transport Services	บริการการขนส่งทางน้ำ
156	Air Transport	การขนส่งทางอากาศ
157	Other Services	บริการเกี่ยวเนื่องกับการขนส่ง
158	Silo And Warehouse	สถานที่เก็บสินค้าและไซโล
159	Post And Telecommunication	บริการไปรษณีย์โทรเลข
160	Banking Service	สถาบันการเงิน
161	Life Insurance Service	การประกันชีวิต
162	Other Insurance Service	บริการประกันภัยอื่น ๆ
163	Real-estate	บริการด้านอสังหาริมทรัพย์
164	Business Service	การบริการทางธุรกิจต่าง ๆ
165	Public Administration	การบริหารราชการ
166	Sanitary & Similar Services	การบริการรักษาความสะอาด
167	Education	การบริการการศึกษา
168	Research	สถาบันวิจัย
169	Hospital	การบริการทางการแพทย์และอนามัย

170	Business & Labor Associations	สถาบันธุรกิจ สมาคมอาชีพและผู้ใช้แรงงาน
171	Other Community Services	การบริการชุมชนอื่น ๆ
172	Motion Picture Production	บริการด้านภาพยนตร์และการจัดจำหน่าย
173	Movie Theater	โรงฉายภาพยนตร์และโรงละคร
174	Radio, Television & Related Services	วิทยุ โทรทัศน์, บริการที่เกี่ยวข้อง
175	Library And Museum	ห้องสมุด, พิพิธภัณฑ์ และบริการทางวัฒนธรรมอื่น ๆ
176	Amusement & Recreation	การบันเทิงและบริการสันทนาการ
177	Repairing, Not Elsewhere Classified	การซ่อมแซม
178	Personal Services	การบริการส่วนบุคคล
180	Unclassified	กิจกรรมที่มีอาจจะระบุประเภทได้

ที่มา: (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สืบค้นได้จาก:
<http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=97>)

ศูนย์วิทยพัทยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายพีระ ตั้งธรรมรักษ์ เกิดวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2530 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนเซนต์ดอมินิก สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี เศรษฐศาสตรบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2551 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ.2552

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย